

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 8.

ÅREN

1891—1895.

VESTMANLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Länets gränser hafva under den femårsperiod, som utgör föremål för denna berättelse, ändrats i följande två hänseenden.

1. Hemmanet $\frac{5}{16}$ mantal Blåviken n:r 1, som i jordeboken för Vestmanlands län upptagits under Torstuna härad och Hvittinge socken, till hvilken socken hemmanet jemväl i kommunalt hänseende räknats, men som i kyrkligt afseende tillhört Järlåsa socken af Uppsala län, har enligt nådiga brefvet den 28 juli 1892 förklarats skola med 1893 års ingång i kommunalt afseende och i jordeboken öfverföras från Hvittinge socken af Vestmanlands län och Torstuna härad till Järlåsa socken af Uppsala län och Hagunda härad samt till följd deraf förläggas från Salbergs-Väsby fögderi, fögderiets femte länsmandsdistrikt och Vestmanlands östra domsaga till Hagunda härad länsmandsdistrikt, Uppsala läns mellersta fögderi, Hagunda tingslag och Uppsala läns mellersta domsaga. Den öfverförda egendomens areal är 53.7 hektar.

2. Till Harbo kyrkosocken hafva förr räknats dels de genom sjön Temnaren derifrån skilda hemmanen Håcksbo $\frac{1}{2}$ mantal n:r 1, Nolmyra 1 mantal n:r 1 och Näfverbo $\frac{3}{8}$ mantal n:r 1, belägna, de båda förstnämnda hemmanen utmed och hemmanet Näfverbo inom Björklinge sockens af Uppsala län område, dels

ock en inom Bälunge härads af samma län och Skuttunge sockens gräns liggande ega, benämnd Risbo utjord; men genom nådigt bref den 2 mars 1894 har förordnats, att nämnda hemman och utjord skulle med 1895 års början i jordeboken samt i kyrkligt och kommunalt hänseende öfverflyttas från Harbo socken, hemmanen Håcksbo, Nolmyra och Näfverbo till Björklinge socken, och Risbo utjord till Skuttunge socken; utgörande hemmanens areal 1,075.33 hektar och utjordens 102.70 hektar.

I öfrigt hafva under perioden meddelats följande beslut rörande *länets indelning*.

3. Genom nådiga brefvet den 20 mars 1891 har förordnats, att lägenheten Vattenborgen om 3.553 hektar, afsöndrad från $\frac{1}{4}$ mantal af skattehemmanet Vallby n:r 2 om 1 mantal i S:t Ilians socken af Tuhundra härad, skulle med 1892 års ingång såväl i kyrkligt och kommunalt som i administrativt och judicielt hänseende förläggas från nämnda socken, Vesterås fögderi, fögderiets tredje länsmandsdistrikt, Tuhundra härad och Vestmanlands södra domsaga till Vesterås stad.

4. Vidare har Eders Kungl. Maj:t genom bref den 29 maj 1893 i nåder föreskrifvit, att de inom Kila socken belägna, men

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utgiver ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-36.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.....	1.
2. Invånare.....	3.
Tab. A. Antalet inom länet födda barn, fördelade efter lif och civilstånd, åren 1891-1895.....	4.
Tab. B. Antalet af de vid underdomstolar i länet för brott eller förseelser mot strafflagen sakfälde, med uppgift å några särskilda slag af förbrytelser, åren 1890-1894.....	5.
Tab. C. Handlagda brottmål vid underdomstolarne, åren 1891- 1894.....	5.
Tab. D. Medeltal af de vid underdomstolar inom länet handlagda brott....	5.
Tab. E. Antalet fångar å länsfängelset i Vestmanlands län, åren 1891-1895.....	6.
Tab. F. Frikyrkliga samfund tillhöriga gudstjenstlokaler.....	6.
Tab. G. Sammandrag öfver lagsökningsmål i länet, åren 1891- 1895.....	8.
Tab. H. Antalet af de vid länets domstolar anhängiga konkurs- och urarfvamål, åren 1890-1894.....	8.
Tab. I. Intecknad gäld i länet, åren 1890-1894.....	8.
Tab. K. Antalet utfärdade debetsedlar å kronoutsylder, debiteradt belopp samt uppbördsresternas förhållande till debiterade beloppet, åren 1891-1895.....	8.
Tab. L. De enskilda bankernas vid kontoren inom länet in- och utlåning, vid slutet af åren 1891-1895.....	8.
Tab. M. Sammandrag af officiella statistiska uppgifter om sparbankerna i länet, vid slutet af åren 1890-1894.....	9.
Tab. N. Fastigheters exekutiva försäljning hos Länsstyrelsen, åren 1891-1895.....	9.
3. Näringar.....	14.
Tab. O. Nötkreaturspremieringen.....	16.
Tab. P. Vid nötkreaturspremieringarna prisbelönda tjurar, efter ras.	16.
Tab. Q. Prisbelöning af hästar vid besigtningmötena, åren 1891- 1895.....	16.
Tab. R. Undersökta prof vid kemiska stationen i Vesterås åren 1891-1895.....	17.
Tab. S. Undersökta prof vid frökontrollanstalten i Vesterås åren 1891-1895.....	17.
Tab. T. Öfversigtstabell för de allmänna skogarne i länet vid 1895 års slut.....	18.
Tab. U. Tillverkning af tackjern under åren 1890-1895.....	21.
Tab. V. Jernförädlingen i Vestmanlands län åren 1892-1895.....	21.
Tab. X. Tillverkningen vid Surahammars bruks aktiebolag åren 1891-1895, i deciton.....	22.

	Sid.
4. Kommunikationsanstalter och varubyten.....	24.
Tab. Y. Uppgifter om de jernvägar, hvilka helt och hållet eller till väsentligare del tillhöra Vestmanlands län, för åren 1891-1895.....	26.
Tab. Z. Rörelsen å Strömsholms kanal, åren 1891-1895.....	26.
Tab. Å. Bränvinsförsäljningsafgifterna i Vestmanlands län, åren 1891-1895.....	27.
5. Kameralförhållanden.....	28.
6. Politi.....	31.
Tab. Ä. Heijkenskjöldska sjukhuset och epidemisjukhuset i Arboga åren 1891-1895.....	34.
Tab. Ö. Vesterås pantaktiebanks verksamhet, åren 1891-1895.....	35.
Tabellbilagor.....	37-59.
Tab. 1. Folkmängden i Vestmanlands län åren 1891-1895.....	37.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Vestmanlands län åren 1891-1895.....	38.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Vestmanlands län år 1895.....	39.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Vestmanlands län år 1895...	40.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Vestmanlands län år 1895.....	41.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande magters undersåtar, i Vestmanlands län år 1895.....	43.
Tab. 7. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Vestmanlands län år 1895.....	44.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 8.

ÅREN

1891—1895.

VESTMANLANDS LÄN.

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Länets gränser hafva under den femårsperiod, som utgör föremål för denna berättelse, ändrats i följande två hänseenden.

1. Hemmanet $\frac{5}{16}$ mantal Blåviken n:r 1, som i jordeboken för Vestmanlands län upptagits under Torstuna härad och Hvittinge socken, till hvilken socken hemmanet jemväl i kommunalt hänseende räknats, men som i kyrkligt afseende tillhört Järlåsa socken af Uppsala län, har enligt nådiga brefvet den 28 juli 1892 förklarats skola med 1893 års ingång i kommunalt afseende och i jordeboken öfverföras från Hvittinge socken af Vestmanlands län och Torstuna härad till Järlåsa socken af Uppsala län och Hagunda härad samt till följd deraf förläggas från Salbergs-Väsby fögderi, fögderiets femte länsmandsdistrikt och Vestmanlands östra domsaga till Hagunda härad länsmandsdistrikt, Uppsala läns mellersta fögderi, Hagunda tingslag och Uppsala läns mellersta domsaga. Den öfverförda egendomens areal är 53.7 hektar.

2. Till Harbo kyrkosocken hafva förr räknats dels de genom sjön Temnaren derifrån skilda hemmanen Håcksbo $\frac{1}{2}$ mantal n:r 1, Nolmyra 1 mantal n:r 1 och Näfverbo $\frac{3}{8}$ mantal n:r 1, belägna, de båda förstnämnda hemmanen utmed och hemmanet Näfverbo inom Björklinge sockens af Uppsala län område, dels

ock en inom Bälunge härad af samma län och Skuttunge sockens gräns liggande ega, benämnd Risbo utjord; men genom nådigt bref den 2 mars 1894 har förordnats, att nämnda hemman och utjord skulle med 1895 års början i jordeboken samt i kyrkligt och kommunalt hänseende öfverflyttas från Harbo socken, hemmanen Håcksbo, Nolmyra och Näfverbo till Björklinge socken, och Risbo utjord till Skuttunge socken; utgörande hemmanens areal 1,075.33 hektar och utjordens 102.70 hektar.

I öfrigt hafva under perioden meddelats följande beslut rörande *länets indelning*.

3. Genom nådiga brefvet den 20 mars 1891 har förordnats, att lägenheten Vattenborgen om 3.553 hektar, afsöndrad från $\frac{1}{4}$ mantal af skattehemmanet Vallby n:r 2 om 1 mantal i S:t Ilians socken af Tuhundra härad, skulle med 1892 års ingång såväl i kyrkligt och kommunalt som i administrativt och judicielt hänseende förläggas från nämnda socken, Vesterås fögderi, fögderiets tredje länsmandsdistrikt, Tuhundra härad och Vestmanlands södra domsaga till Vesterås stad.

4. Vidare har Eders Kungl. Maj:t genom bref den 29 maj 1893 i nåder föreskrifvit, att de inom Kila socken belägna, men

i kyrkligt eller i alla afseenden till Sala stad räknade gruffjordslägenheterna Granmuren, Berga, Löfåsen, Hemmingsboängen, Stora och Lilla Bovallen, Barkarängen, Stampersflyn, Bennerstigen, Harkarängen, Finnrojningarna och Källängen skulle med 1894 års ingång i kommunalt, administrativt och judicielt hänseende samt lägenheterna Bennerstigen, Harkarängen, Finnrojningarna och Källängen jemväl i ecklesiastikt hänseende skiljas från Sala stad samt förläggas till Kila socken, Öfver-Tjurbo härad, Salbergs-Väsby fögderi, detta fögderis tredje länsmandistrikt och Vestmanlands östra domsaga.

5. Sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådiga bref dels den 30 maj 1857 och den 2 september 1869 i fråga om å ena sidan 23 kappland och å den andra 15 qvadratref, 37 qvadratstänger af kronoängen Byslätten äfvensom 1 tunnland 8 kappland af kronoängen Köpingsön, dels den 8 maj och den 3 juli 1874 beträffande 9 qvadratref 85 qvadratstänger af Stora Gåskärret, 15 qvadratref 19 qvadratstänger af Lilla Gåskärret, 14 qvadratref 97 qvadratstänger af kronoängen Byslätten n:r 1, 46 qvadratref 64 qvadratstänger af kronoängen Köpingsön n:r 1 samt 18 qvadratref 32 qvadratstänger af Köpings kyrkas kronojord, hvilka jordar erfordrats för utvidgande och ordnande af segelleden till Köpings stad samt för beredande af ökadt utrymme för upplags- och lastageplatser vid stadens långsträckta hamn, medgifvit staden att expropria berörda områden, hvilka i alla afseenden tillhört Köpings socken, har genom kungl. brefvet den 6 oktober 1893 förordnats, att samtliga berörda områden skulle med 1895 års ingång skiljas från Köpings socken, Åkerbo härad, Kungsörs fögderi, samma fögderis tredje länsmandistrikt, Åkerbo tingslag och Vestmanlands vestra domsaga samt i alla hänseenden förenas med Köpings stad.

6. Likaledes har genom nådigt bref den 20 oktober 1893 dels föreskrifvits, att Arboga sockens skolgård, hvilken, såsom tillhörande Arboga stads tomter, redan i administrativt, kyrkligt och kommunalt hänseende lydde under staden, skulle i alla afseenden tillhöra Arboga stad och förty med 1894 års ingång jemväl i judicielt hänseende skiljas från Åkerbo härad och Vestmanlands vestra domsaga samt förläggas till Arboga stad, dels förordnats, att jordlägenheterna skattehagarna Abraham Hulds n:r 1, Anders Allerssons n:r 1, Anders Allerssons eller Anders Anderssons n:r 2, Assar Anderssons n:r 1, Anders Claëssons n:r 1, Göran Sämskans n:r 1, Hans Bertilssons n:r 1, Henrik Kallerssons n:r 1, Johan Abrahamssons n:r 1, Jon Jonssons n:r 1, Nils Svenssons n:r 1, Per Callingssons eller Larssons n:r 1 och Per Callingssons eller Per Erssons n:r 2 samt frälshagen Gyllenstiernska åkern n:r 1, hvilka, änskönt de i alla hänseenden hörde till Arboga stad, dock i Arboga sockens jordebok kvarstode, skulle med 1894 års ingång uteslutas ur jordeboken för Arboga socken.

7. Gruffjordslägenheten Svartsla, hvilken i kommunalt, administrativt och judicielt hänseende lyder under Sala stad, men som enligt nådigt bref den 1 mars 1841 förklarats få i kyrkligt hänseende förläggas från Sala till Kila församling och af sådan anledning sedermera kommit att i ecklesiastikt hänseende räknas till Kila socken, har, jemlikt nådiga brefvet den 31 augusti 1894, sedan upplyst blifvit, att lägenheten icke upptagits till utgörande af presträttigheter i löneregleringsresolutionen för Kila församling den 13 november 1860, förklarats skola fortfarande vara i kyrkligt hänseende förenad med Sala stad;

likasom gruffjordslägenheten Vargstuguängen, den der ock i kommunalt, administrativt och judicielt hänseende hör till Sala stad, men som i berörda löneregleringsresolution påförts afgift till Kila församlings presterskap och till följd deraf, oakadt densamma utgjorde presträttigheter jemväl i Sala stad, ansetts i kyrkligt hänseende böra lyda till Kila församling, enligt sistberörda nådiga bref af den 31 augusti 1894 förklarats skola i samma hänseende tillhöra allenast Sala stad.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande uttalade i sin senaste berättelse, på grund af härstädes förda anteckningar, att af de 33 fall, i hvilka reglering af oregelbundenheter i länets indelning blifvit af 1881 års komité föreslagen, skulle vid 1890 års slut återstå oafgjorda 15 fall. Enligt hvad här ofvan är sagdt, äro 5 af dessa sistnämnda fall slutligen pröfvade, hvidan vid 1895 års slut 10 fall skulle bero på nådig pröfning. Förhållandet är dock icke sådant; ty, enligt underrättelse från Statistiska Centralbyrån, skulle vid periodens slut nådiga beslut meddelats i alla af komitén föreslagna fall utom tre.

Om utgången af de sju fall, i hvilka nådiga beslut sålunda skulle vara meddelade, utan att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillförene derom underrättats, förmåler Statistiska Centralbyrån följande:

Eders Kungl. Maj:t lär enligt nådigt bref den 16 maj 1884 funnit godt förordna, att hemmanet Norrsjöbo eller Klockarbo n:r 1, $\frac{1}{8}$ mantal, skulle vid 1885 års början såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken öfverföras från Ramnäs till Sura socken; dock att dåvarande kyrkobetjning i Ramnäs församling bibehölles vid sina inkomster af hemmanet, samt hemmanets dåvarande väghållningsskyldighet egde bestånd, intilldess ändring deri af annan laglig orsak kunde komma att påkallas.

Vidare och då upplyst blifvit, att rättelse af det under punkten 10 i komiténs betänkande anmärkta missförhållande redan följt, lär Eders Kungl. Maj:t den 13 april 1883 hafva funnit komiténs framställning i samma punkt ej föranleda vidare åtgärd.

Slutligen skall Eders Kungl. Maj:t, beträffande de under följande punkter i komiténs betänkande väckta förslag, hafva genom särskilda beslut ej funnit skäl att till samma förslag lemna bifall, nämligen i fråga om förslaget under

punkt 9 angående Heds och Vestra Skedvi socknar den 20 september 1889,

punkt 11 angående Ramsbergs socken den 2 maj 1890,

punkt 18 angående Tumbo socken och Torpa socken den 21 mars 1890

och punkt 19 angående Avesta socken och Norbergs socken den 7 mars 1890;

hvarjemte äfven beträffande förslag n:r 20 Eders Kungl. Maj:t, vid föredragning deraf den 17 mars 1894, funnit detsamma icke till vidare åtgärd föranleda.

De tre fall, i hvilka nådiga beslut ännu ej meddelats, äro i komiténs betänkande upptagna under punkterna 22, 24 och 25.

Indelningen af *fögderier och länsmandistrikt* är densamma som vid slutet af år 1890 med följande två undantag.

Med bifall till derom gjord framställning har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 20 november 1891 förordnat, att, jemte det Kungsörs fögderis första länsmandistrikt skulle benämnas Skinskattebergs länsmandistrikt, de tre öfriga distrik-

ten i fögderiet skulle till område och benämningar sålunda förändras, att ett distrikt med benämning Köpings länsmansdistrikt komme att omfatta Bro, Köpings, Malma, Odensvi och Vestra Skedvi socknar, ett distrikt, kalladt Arboga länsmansdistrikt, komme att omfatta Arboga, Himmeta, Medåkers och Säterbo socknar, samt ett tredje med benämning Kungsörs länsmansdistrikt skulle omfatta Kungs-Barkarö, Kung Karls, Björskogs och Torpa socknar;

och har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, enligt nådig föreskrift, den 9 januari 1892 vidtagit de för förändringarnas genomförande erforderliga åtgärder och bestämt, att den nya regleringen skulle träda i kraft den 1 februari samma år.

Vidare har den enligt kungl. brefvet den 8 februari 1878 anbefalda reglering af länsmansdistrikten blifvit i anledning af en tjenstemans afgång än ytterligare genomförd i så måtto, att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande genom beslut den 25 februari 1893 i afseende å Salbergs-Väsby fögderi förordnat, att från och med den 1 mars samma år 3:dje distriktet skulle bestå af Möklinta, Sala och Kila socknar; 4:de distriktet af Kumla, Tärna, Norrby och Simtuna socknar; samt 5:te distriktet af Altuna, Fröshults, Torstuna, Hernevi, Österunda och Hvittinge socknar.

I fråga om *den judiciela indelningen* har Eders Kungl. Maj:ts, som ej funnit skäl bifalla den i förra berättelsen omnämnda framställning om förening af de fyra häraderna i Södra domsagan till ett tingslag, deremot på sedermera gjord underdånig ansökning i nådigt bref den 13 maj 1893 behagat förordna, att Vestmanlands södra domsaga, bestående af Tuhundra, Siende, Snefringe och Ytter-Tjurbo härad, hvardera ett tingslag för sig, skulle från 1894 års början delas i två tingslag, omfattande det ena Snefringe härad med tingsställe i Kolbäck, och det andra Tuhundra, Siende och Ytter-Tjurbo härad med gemensamt tingsställe i Vesterås.

Den eklestastika indelningen har icke rubbats i annan mån, än som blifvit en följd af ofvan omförmälda regleringar af vissa oregelbundenheter.

Beträffande skogsvården skulle länet, som dittills omfattat tre *revir*, nämligen Vesterås, Sala och Köpings, enligt nådiga

brefvet den 29 november 1889 fördelas på allenast två, Vesterås och Köpings; och har denna indelning med år 1891 trädt i tillämpning, så att Vesterås revir nu omfattar Väla, Torstuna, Simtuna, Öfver-Tjurbo, Norrbo, Ytter-Tjurbo, Tuhundra och Siende härad; samt Köpings revir Gamla Norbergs bergslag, Vagnsbro härad, Skinskattebergs bergslag samt Åkerbo och Snefringe härad; begge reviren tillhörande Bergslagsdistriktets öfverjägmästaredistrikt.

I anledning af väckt fråga om reglering af *provinsialläkaredistriktet* inom länet har Eders Kungl. Maj:ts genom nådigt bref den 6 juli 1894 befalt, att läkarestationen i Väla distrikt skulle, så snart lämpligen ske kunde, flyttas till Heby jernvägsstation och att samma distrikt, som dädanefter skulle benämnas Heby distrikt, skulle från och med den 1 januari 1895 omfatta samtliga till Salbergs-Väsby fögderi hörande kommuner, i följd hvaraf de bland dessa kommuner, hvilka förr tillhört Vesterås distrikt, med 1894 års utgång komme att öfverflyttas från Vesterås till Heby provinsialläkaredistrikt.

Stationen blef sedermera den 1 oktober 1895 till Heby förflyttad. På grund deraf hafva Öster-Väla, Nora och Harbo socknar, hvilka hufvudsakligen utgjort det förra Väla provinsialläkaredistriktet, under loppet af år 1895 vidtagit åtgärder för inrättande af ett extra provinsialläkaredistrikt med station vid eller i närheten af Öster-Väla kyrka, och Landstinget har ar 1895 anvisat bidrag för ändamålet, men frågans slutliga afgörande tillhör ej perioden.

Deremot hafva extra provinsialläkaredistrikt inrättats utan statsbidrag i Vestanfors enligt kungl. brefvet den 23 augusti 1895 och i Kungsör med statsbidrag för åren 1894—1898 enligt nådigt bref den 17 juni 1893.

Beträffande indelningen med hänsyn till bergsväsendet, valkretsindelningen och representationen i riksdagen är icke för ifrågavarande skede något att omförmäla; icke heller har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande något att tillägga till den för perioden 1866—1870 afgifna redogörelse för länets naturliga beskaffenhet.

2. Invånare.

Länets mantalsskrifna *folkmängd*, som vid slutet af år 1890 uppgick till 136,524 personer, utgjorde vid 1895 års slut 141,923, hvilken siffra visar en ökning af 5,399 personer, eller 3.95 % af folkmängdens storlek vid femårsperiodens början. För perioden 1881—1885 utgjorde detta procenttal 2.54, det lägsta sedan år 1865, och hade för perioden 1886—1890 höjt sig till 3.47. En stigning i folkökningen är sålunda för handen under de sista tio åren. Folkökningen, undersökt för land och stad, visar fortfarande en stegring för städerna, vida utöfver landsbygdens tal, om man undantager Sala stad, der procenttalet för folkökningen under åren 1891—1895 var 1.22 af folkmängden vid 1890 års slut. Eljest utgjorde detsamma för Vesterås 8.25, för Arboga 12.64, för Köping 8.92 samt för landsbygden 3.29. Hvad beträffar landsbygden, har tillväxten, beräknad på enahanda sätt som för städerna, särskildt under periodens senare del varit synnerligen

jemn, såsom synes af följande procenttal: 0.48 år 1891, 0.20 år 1892, 0.83 år 1893, 0.89 år 1894 och 0.84 år 1895.

Befolkningsstatistiken utmärker, att länet tillhör de delar af riket, der folkökningen under perioden berott af ensamt nativitetsöfverskott; ty utflyttningarna öfverstiga i antal inflyttningarna, om än den relativa skillnaden emellan nativitetsöfverskott och folkmängdstillväxt ända till år 1895 stadigt sjunkit: från 7.99 ‰ af medelfolkmängden ar 1891 till 1.68 ‰ ar 1894, men med höjning till 6.02 ‰ ar 1895. Innebörden af dessa tal kan uttryckas dermed, att, då nativitetsöfverskottet ar 1891 utgjorde 11.18 ‰, så nådde folkmängdstillväxten, till följd af utflyttningarnas öfverskott öfver inflyttningarna, allenast till 3.19 ‰, under det att ett nativitetsöfverskott ar 1894 af 11.45 ‰ gaf en folkmängdstillväxt af 10.37 ‰, och motsvarande tal ar 1895 voro, för nativitetsöfverskottet 13.90 ‰ och för folkmängds-

tillväxten 7.88 %/oo. Den naturliga folkökningen torde således få anses hafva under perioden visat en gynsam utveckling. Länet folkmängd i procent af rikets visar en obetydlig tillväxt. Ifrån 2.87 % år 1891 hade densamma stigit till 2.90 % åren 1893, 1894 och 1895.

I medeltal för hela perioden var procenten af de från mantalspenningars erläggande frie å landsbygden 47.23, i Vesterås 43.41, i Sala 44.52, i Köping 45.16 och i Arboga 40.48, hvilka tal utom för Sala äro något högre än motsvarande siffror för åren 1886—1890.

Till jmförelse med den i närmast föregående berättelse införda tabell A antecknas här, med hänvisning i öfrigt till här ofvan lemnade uppgifter, att antalet utvandrare från länet under perioden 1891—1895 utgjorde 1,912 personer samt att folkmängdstätheten å landsbygden pr kvadratmil vid 1895 års slut var 1,957, emot 1,494 år 1860, utvisande en tillväxt på 35 år af 463 personer pr kvadratmil eller omkring 31 %.

Sjukligheten under perioden har varit rätt stor, men dödligheten ringa. Influensan, som i främsta rummet bidragit till sjukligheten, återkom efter nära 50 år till vårt land under sista vintern af föregående femårsperiod och har sedan årligen äfven inom Vestmanlands län utbredt sig. Af sådana epidemiska sjukdomar, som skola upptagas i läkarnes embetsberättelser till Kungl. Medicinalstyrelsen, blefvo anmälda:

Åren 1881—1885	16,962 fall,
> 1886—1890	19,093 >
> 1891—1895	29,905 >

I sistnämnda tal ingå ej mindre än 16,082 fall akuta kartarrer i luftvägarne och influensa, hvilka sjukdomar under de första åren blefvo sammanförda. Åren 1881—1885 räknades endast 7,171 fall af dessa åkommor. Influensans bidrag till dödligheten, ehuru i och för sig icke obetydligt, står dock i ett temligen lågt förhållande till antalet insjuknade. Bland öfriga farsotsartade sjukdomar kan ingen sägas hafva haft särdeles stor utbredning eller varit elakartad. Smittkoppor hafva icke förekommit, epidemisk hjernfeber och rödsot endast i få fall. Frossan synes vara nära att försvinna.

Dödligheten kan med skäl sägas hafva varit ringa, då mortalitetssiffran, som för åren 1871—1880 var 21 pr mille och för åren 1881—1890 utgjorde 18.35, för de sista fem åren nått allenast till 16.43. Åren 1893 och 1895 visa i detta hänseende synnerligen gynsamma siffror, nämligen respektive 15.36 och 14.47 %/oo. Äfven bland späda barn har dödligheten nedgått. Af 1,000 lefvande födda afled under första lefnadsåret:

Åren 1871—1880	129.9
> 1881—1890	110.5
> 1891—1895	92.2

Länsstyrelsen gaf i förra berättelsen en på Statistiska Centralbyråns uppgifter grundad tabell öfver dödligheten i akuta smittosamma sjukdomar. Skulle ifrågavarande öfversigt fullföljas i afseende å den period, hvarom nu är fråga, borde åt densamma måhända beredas ett något ökad intresse genom att deri inrymdes äfven antalet sjukdomsfall, hvilka senare kunde hemtas ur Medicinalstyrelsens statistik. Men då uppgifterna för rikets landsbygd, synnerligen i hvad rör antalet insjuknade, lära vara mycket ofullständiga och otillförlitliga, är fara värdt,

att, oansedt de numera ganska tillförlitliga siffrorna för städerna, det hela knappast kunde gälla såsom exakt. Länsstyrelsen inskränker sig därför till ett meddelande derom, att dödligheten till följd af de *farsotsartade sjukdomarna* varit rätt låg. Då under åren 1881—1890 farsoter årligen borttryckte 2.85 %/oo af länets invånare, hafva åren 1891—1894 pr milletalen varit respektive 2.8, 2.4, 1.3 och 1.8, således i medeltal föga öfver 2 %/oo.

Bland kroniska smittosamma sjukdomar förtjenar *tuberkulosen* att nämnas såsom mycket förödande, i det att densamma af alla i *städerna* kända dödsfall varit dödsorsak: år 1891 i 14.47 %, år 1892 i 17.43 %, år 1893 i 18.53 %, år 1894 i 17.36 % och år 1895 i 22.63 %. Med andra ord sagdt, kommer således i städerna minst hvar 6:te dödsfall på tuberkulosens räkning. Allt manar således till kamp emot denna mördande sjukdom.

För så vidt ett omdöme rörande *befolkningens sedliga ståndpunkt* får hemtas ur de officiella uppgifterna om antalet ökta födda barn i relation till summan af födda barn äfvensom af en jmförelse emellan siffrorna för länet och dem, som gälla riket, visar sig nu likasom vid undersökningen för förra femårsperioden, att länets landsbygd ogynsamt inverkar på beräkningen för riket, i det att ökta födda i procent af summa födda med nära 3 % inom länet öfverstiger de för riket funna talen. Deremot utmärka de för städerna erhållna procenttal fortfarande ett nedgående med undantag för året 1893, som har ett jmförelsevis högt tal. Tidrymden af fem år är dock uppenbarligen för kort, för att man af en jmförelse med närmast föregående årens siffror skulle kunna vinna en tillförlitlig uppfattning af förhållandet. Till gagn vid en framtida öfversigt införes här en *tabell, littera A*, i öfverensstämmelse med den, som i detta ämne förekom i näst föregående berättelse.

Går man till kriminalstatistiken, erhållas derur följande, för behandlingen af förevarande ämne utarbetade, tre *tabeller B, C, och D* (sid. 5).

Tab. A. *Antalet inom länet födda barn, fördelade efter lif och civilstånd, åren 1891—1895.*

År.	Lefvande födda.		Dödfödda.		Summa födda.			Ökta födda i % af summa födda.	
	Äkta	Oäkta.	Äkta.	Oäkta.	Äkta.	Oäkta.	Summa.	Länet.	Riket.
<i>Landsbygden.</i>									
1891 . . .	2,975	371	78	9	3,053	380	3,433	11.07	8.33
1892 . . .	2,916	372	69	15	2,985	387	3,372	11.48	8.75
1893 . . .	2,933	370	62	16	2,995	386	3,381	11.41	8.58
1894 . . .	2,902	371	66	10	2,968	381	3,349	11.38	8.81
1895 . . .	3,011	389	61	14	3,072	403	3,475	11.60	8.94
<i>Städerna.</i>									
1891 . . .	540	85	10	2	550	87	637	13.66	17.82
1892 . . .	569	77	8	1	577	78	655	11.91	17.90
1893 . . .	542	117	11	1	553	118	671	17.58	17.97
1894 . . .	579	81	9	1	588	82	670	12.24	18.47
1895 . . .	536	97	9	1	545	98	643	15.24	18.57

Dessa tabeller utmärka:

att då medeltalet af länets folkmängd i procent af rikets under decenniet 1880—1889 var 2⁸² % och medeltalet af de inom länet handlagda brottmål i procent af de inom riket anhängiggjorda för samma period 2⁸⁸ %, så hade dessa procenttal för åren 1890—1894 förändrats till respektive 2⁸⁹ % och 3²⁶ %;

Tab. B. Antalet af de vid underdomstolar i länet för brott eller förseelser mot strafflagen sakfälda, med uppgift å några särskilda slag af förbrytelser, åren 1890—1894.

År.	Antal sakfälda för grofve brott.	Deraf för				Antal sakfälda för ringare brott.	Deraf för						Antal sakfälda för förseelser.	Deraf för fylleri.	
		brott mot offentlig myndighet.	förkläkning.	grofve mishandel (utom dråp eller mord).	hörnmanord, fosterförfäring eller dylikt.		stöld och rån.	brott mot offentlig myndighet.	fridsbrott.	mishandel.	sedlighetsbrott (utom fylleri).	snatteri.			bedrägeri i konkurs eller eljest.
1890 . . .	28	1	1	1	—	23	210	56	24	88	—	19	4	599	563
1891 . . .	61	6	3	8	2	24	249	85	16	82	6	19	8	696	653
1892 . . .	56	5	10	3	5	31	254	95	29	71	4	20	10	772	723
1893 . . .	57	7	5	11	—	28	249	79	37	83	1	13	7	678	619
1894 . . .	49	1	9	6	1	22	238	56	30	73	4	29	6	774	726

Tab. C. Handlagda brottmål vid underdomstolarne, åren 1890—1894.

År.	Inom länet.			Inom riket.			Länets brottmål	Länets folkmängd
	Å land.	I städerna.	Summa.	Å land.	I städerna.	Summa.		
1890	293	775	1,068	17,197	18,898	36,095	2.96	2.87
1891	300	875	1,175	17,702	19,490	37,192	3.16	2.87
1892	367	928	1,295	17,494	22,407	39,901	3.25	2.89
1893	418	902	1,320	17,006	19,977	36,983	3.56	2.90
1894	406	931	1,337	17,462	22,084	39,546	3.38	2.90
Medeltal för								
1880—1889 . . .	—	—	—	—	—	—	2.88	2.82
1890—1894 . . .	—	—	—	—	—	—	3.26	2.89

Tab. D. Medeltal af de vid underdomstolar inom länet handlagda brottmål.

Förbrytelser.	Åren 1880—1884.	Åren 1885—1889.	Åren 1890—1894.
Grofve brott	48	38	50
Ringare brott	137	172	240
Förseelser	370	566	704

att antalet befrade grofve brott icke synnerligen förändrats under de senaste femton åren, hvaremot ringare brott högst betydligt ökats i antal och förseelsernas antal nästan fördubblats sedan perioden 1880—1884;

att ökningen i de ringare brotternas antal under åren 1890—1894 väsentligen faller inom grupperna brott mot offentlig myndighet och fridsbrott, ett förhållande som torde få förklaras deraf, att just dessa förbrytelser voro företrädesvis utmärkande och befrade under den stora arbetarörelsen i länets norra del åren 1891 och 1892; samt

att förseelsernas art till alldeles öfvervägande antal bestod i fylleri.

Under det Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande sålunda trots sig finna en ganska plausibel förklaring till stegringen af antalet befrade ringare brott, stannar man deremot med någon tvekan, när man vill förklara fördubblingen i fylleriförseelsernas medeltal under perioden 1890—1894, jemfördt med medeltalet för åren 1880—1884. Å ena sidan torde en hvar uppmärksam iakttagare villigt medgifva, att nykterhet — åtminstone gäller detta utan gensägelse för landsbygden — är i ganska hög grad utmärkande för länets befolkning, betraktad i dess helhet, och allrahelst i jemförelse med förhållandena för något decennium tillbaka; men å andra sidan synes förseelsernas antal vittna om motsatsen.

Förklaringen härutinnan läser dock, på sätt i berättelsen för perioden 1886—1890 framhållits, vara att söka i en noggrannare polisuppsigt, uppbyren och understödd af den allmänna meningen, som numera allvarsamt ogillar ruset. Derjemte har en af länets magistrater fäst att uppmärksamheten vid, att ansvarspåföljd för fylleri mycket ofta drabbar samma person och likaledes de genom städerna vandrande löse arbetare.

Äfven om *goodtemplarorden* i en och annan trakt, måhända till följd af vissa ytterligheter i sina åsigtens tillämpning, förlorat något af allmänhetens sympati, måste man dock fortfarande lemna sitt erkännande åt dess aktningvärda stråfvanden. Fran ett och annat håll förspörjes visserligen, att orden sysslar med praktiska frågor utanför dess egentliga uppgift, men, såvidt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande kunnat finna, har vid sidan af sjelfva ordenssamfundets nykterhetsverksamhet egentligen förekommit stråfvandet för *sjelfhjelp* vid sjukdom och dödsfall. I sådant afseende finnes, såsom i förra berättelsen anmärks, sedan år 1889 inom orden en förening, som läser uppehållas genom mycket billiga uttaxeringar. Föreningsmedlem lär, om han uppfyllt föreskrifna vilkor, ega tillfredsställelsen, att hans rättsinnehafvare vid hans död utfå 2,000 kronor. Sådan utdelning uppgifves hafva flere gånger inom länet lyftats. Tillika hafva ordensmedlemmarne bildat flere sjukkassar å skilda platser.

Huru berömvärda dessa stråfvanden än äro till sitt syfte, saknar man dock fortfarande erforderlig grund för ett omdöme om deras praktiska nytta; ty det är icke bekant, att föreningsverksamheten i detta hänseende grundar sig å fastställt reglemente eller å tillförlitligt statistiskt material. Skulle brist derutinnan verkligen finnas, kan nyttan af ordens försäkringsväsende med skäl ifrågasättas. Sekreteraren i Vestmanlands distriktsloge har uppgifvit, att medlemsantalet var den 1 januari 1891 vid 56 loger 2,729 och den 31 december 1895 vid 75 loger 3,978, deraf 8 loger med 870 medlemmar i städerna och 67 loger med 3,108 medlemmar å landsbygden. Logerna i Vesterås, Sala

Köping, Arboga, Kungsör, Kärrgrufvan, Torpa, Uttersberg, Skultuna och Bockhammar hafva egna ordenshus, och skolråden ä landet lära understundom upplåta skolsalar för möten inom orden. Ur synpunkten af ordens uppgift vill det synas praktiskt, att orden under senare åren riktat sin verksamhet på att bland det uppväxande släktet sprida kunskap om rusdryckers skadlighet. Fortfarande uppgifves, att frågor af religiös eller politisk art icke vid logernas sammanträden förekomma.

I sammanhang härmed har plägat i föregående embetsberättelser intagas en uppgift rörande *fångvärderna* inom länet; och skall för denna gren af förvaltningen redogöras i nedanstående *tabell E*.

Medeltalet verkställda förvandlingsstraff, som för denna period utgjorde 169, uppgick perioden 1886—1890 till 140 och perioden 1881—1885 till 76.

Det förtjenar antecknas, att det enligt lagen den 16 maj 1884 införda bötesförvandlingsstraffet icke af ett flertal sakfäde synes betraktas såsom något afskräckande. Annorlunda kan man ej förklara, att detsamma numera i så många fall kommer till användning; och det är högst sannolikt, att böter skulle oftare betalas, i fall enkelt fängelse egde i sig något mera motbjudande.

Till hvad i förra femårsberättelsen yttrades beträffande *de religiösa rörelserna* är icke mycket att tillägga; yttringar och förändringar på detta område iakttagas icke lätt under en så kort tid som fem år, men man kan säga, att den angifna tendensen både i ett och annat hänseende utvecklats. Dock torde här och der visat sig en begynnande återgång till mera kyrkliga vägar och en minskad lust att godtyckligt och utan embetsuppdrag utföra sådana kyrkliga handlingar, som det enligt lag tillkommer endast svenska kyrkans präster att förrätta.

Att undersöka de uppoffringar, som de frireligiöse underkastat sig för att anskaffa *egna gudstjenstlokaler*, torde ega sitt intresse, emedan resultatet åtminstone från en yttre sida ger en föreställning om det hos befolkningen rådande religiösa nitet. Länsstyrelsen har därför infordrat uppgifter i berörda hänseende

och lemnar här i *tabell F* deraf ett sammandrag, enligt hvilket antalet af de frikyrkliga samfundens egna lokaler, oberäknadt ett flertal förhyrda, utgör 81, med ett beräknadt värde af öfver 400,000 kronor.

Tab. F. Frikyrkliga samfund tillhöriga gudstjenstlokaler.

K o m m u n.	Arten af det samfund, byggnaden uppgifvits tillhöra.	Byggnadsvärde. Kronor.
<i>Vesterås fögderi.</i>		
Badelunda	Missionsförening	3,000
Ramuäs	D:o	3,000
Svedvi	D:o	6,000
Munktorp	Baptistsamfund ¹⁾	13,500
	Missionsförening	3,000
Säby	Metodistsamfund	2,000
Kolbäck	Missionsförening ²⁾	8,500
	Baptistsamfund	4,500
	»Friförsamling»	3,000
Tortuna	D:o	4,000
<i>Kungsörs fögderi.</i>		
Himmata	Missionsförening	4,500
Bro	D:o	3,000
Odensvi	D:o	6,500
	Metodist-episkopalförsamling	5,100
Skinskatteberg	Friförsamling	2,000
	Metodistförbund	2,500
	Baptistförsamling	3,000
Hed	D:o	4,000
Gunnilbo	Missionsförening ²⁾	4,300
Björskog	Baptistsamfund	3,650
Kung Karl	D:o	3,500
	Metodistförsamling	3,500
Torpa	Baptistsamfund	2,500
	Missionsförening	2,500
<i>Bergslags fögderi.</i>		
Norberg	Metodist-episkopalförsamling	7,000
	D:o	4,000
	Baptistförsamling	4,000
	Missionsförening	6,000
	Frälshingsarmén	8,000
Vester-Våla	Friförsamling	800
	Helgeaner	1,000
Vestanfors	Baptistförsamling	4,700
	Waldenströms församling	5,000
	Metodist-episkopalförsamling	6,000
Haraker	Missionsförening	3,000
Skultuna	D:o	5,000
Romfartuna	D:o ²⁾	5,000
Fläckebo	D:o	5,000
Vester-Fernebo	D:o ²⁾	7,500
	Baptistsamfund	4,000

¹⁾ 3 byggnader. ²⁾ 2 byggnader.

Tab. E. Antalet fångar å länsfängelset i Vestmanlands län, åren 1891—1895.

År.	Fångar, mantalskrifne i länet.		Å länsfängelset förvarade fångar.									
	Fångar, mantalskrifne i länet.	Fångar, mantalskrifne i länet.	För undergående af					S u m m a.				
			straffarbete.	fängelse såsom förvårdningsstraff.	fängelse såsom förvårdningsstraff.	straffarbete enl. fängelseförordningen dömda.	straffarbete enl. fängelseförordningen dömda.	straffarbete enl. fängelseförordningen dömda.	straffarbete enl. fängelseförordningen dömda.	straffarbete enl. fängelseförordningen dömda.	straffarbete enl. fängelseförordningen dömda.	straffarbete enl. fängelseförordningen dömda.
1891	28	1	3	54	27	139	3	67	52	—	312	342
1892	23	5	—	65	26	181	—	95	76	2	410	445
1893	30	—	—	69	22	159	—	92	51	—	357	393
1894	24	2	5	82	34	176	5	76	38	1	365	412
1895	17	5	—	88	28	190	1	62	46	—	379	415

K o m m u n.	Arten af det samfund, byggnaden uppgifvits tillhöra.	Byggnadsvärde. Kronor.
<i>Salbergs-Väsby fögderi.</i>		
Nora	Missionsförening	15,000
	D:o	3,000
	Baptistförsamling	7,000
Tärna	Missionsförening	4,500
	Baptistförening	1,650
Norrby	Missionsförening ¹⁾	8,000
Kumla	D:o	4,000
Simtuna	D:o ¹⁾	8,000
Sala	D:o ¹⁾	2,000
Möklinta	D:o	1,200
Vester-Löfsta	D:o	11,000
	D:o	7,500
Enåker	D:o	6,000
Huddunge	D:o	3,000
Torstuna	D:o	3,000
Fröshult	D:o	5,600
Österunda	D:o	4,000
Hvittinge	D:o	4,000
	Frälsningsarmén	4,000
Öster-Våla	Waldenströms friförsamling ²⁾	12,630
	Baptistkapell	3,800
Harbo	Waldenströms friförsamling	7,100
	Frälsningsarmén	3,000
<i>Städerna.</i>		
Vesterås	Luterska missionsföreningen ³⁾	25,000
Arboga	Metodist-episkopalförsamling	10,000
	Missionsförening	10,350
	Baptistsamfund	7,000
Köping	Metodistsamfund	20,000
	Missionsförening	10,000
	»Elim-kapell» ⁴⁾	10,000
Sala	Missionsförening	8,500
	Baptistsamfund ⁵⁾	10,000
	Kronor	416,880

Frälsningsarmén, som enligt sist afgifna femårsberättelse egde kårer i Sala, Arboga, Köping, Norberg och Hvittinge, har bildat ytterligare samfund i Harbo socken år 1891, i Vesterås år 1892 och i Torstuna år 1895. Det uppgifves, att dess organ »Stridsropet» mot slutet af år 1895 afyttrades här i länet med öfver 1,000 exemplar i veckan. De ledande inom samfundet ådagalägga tvifvelsutän nit, möten hållas tidt och ofta och »manövrer» anordnas, men man har icke anledning antaga, att rörelsen med den affektation, som utmärker densamma, tilltalar befolkningen i den grad, att samfundet kan vinna någon varaktigare anslutning.

Angående *sockenbiblioteken* har Länsstyrelsen icke något att tillägga, utöfver hvad om dessa inrättningar är i föregående be-

1) 2 byggnader. 2) Med predikantbostad. 3) Fyra andra kyrkliga förbund förhyra lokaler. 4) Tillhörande »Upplysningens vänner». 5) Öfriga två samfund hyra lokal.

rättelser yttradt. Det vill synas, som om i våra dagar *tidningsläsningen* mer och mer inkräktar på det studium, som förr egnades åt den i egentlig mening bildande literaturen, och detta torde gälla nästan alla samhällsklasser. Orsakerna torde vara i första hand ett mera vaket intresse för allmänna frågor och derjemte det billiga pris, till hvilket spridningen af dagspressen nu sker. Länsstyrelsen fullföljer en i förra berättelsen begynt redogörelse för ett flertal af de mera lästa tidningarnas upplagor å postanstalterna inom länet; och det visar sig deraf, att vid sidan af den aktningvärda pressens alster äfven tidningar, som satt till sin uppgift att rifva ned utan att bygga upp och att utsa frön till misstro emellan skilda samhällsklasser, ingalunda sakna uppmuntran. Förteckningen innehåller i afrundade tal pennumreranternes antal vid slutet af år 1895.

Tidningens namn.	Antal ex.	Tidningens namn.	Antal ex.
Aftonbladet (alla uppl.)	4,230	Reformatorn	610
Allers familj-journal	270	Sala Allehanda	1,100
Arboga tidning	620	Sanningsvittnet	840
Avesta tidning	670	Signalen	150
Bergslagens tidning	70	Stockholms Dagblad	240
Bergslagsbladet	2,130	Stockholmstidningen	1,420
Dagens Nyheter	350	Svalan	360
Enköpingsposten	240	Svenska kyrkans missionstidning	100
Fosterlandet	120	Svenska Dagbladet	350
Fäderneslandet	60	Svenska Morgonbladet	1,710
Helsovännen	80	Svenska posten	160
Idun	530	Jordbrukarens tidning	180
Jordbrukarens tidning	180	Köpingsposten	930
Köpingsposten	480	Köpings tidning	400
Köpings tidning	180	Missionsförbundet	460
Missionsförbundet	140	Nordisk Mönstertidning	900
Nordisk Mönstertidning	300	Nya Dagligt Allehanda	1,040
Nya Dagligt Allehanda	410	Post- och Inrikes tidningar	310
Post- och Inrikes tidningar	30	Östra Vestmanland	310

De tabeller, hvilka meddelades i förra berättelsen för att i sin mån lemna en ledning för omdömet om *den ekonomiska ställningen* i länet, anser sig Länsstyrelsen böra fullfölja i denna berättelse. De redogöra för lagsökningsmålen¹⁾ och de belopp, för hvilka betalningsskyldighet ädömts, antalet anhängiga konkurs- och urarfvamål, intecknad skuldsummans förhållande till fastighetsvärdet, invånarnes förmåga att i rätt tid erlägga debiterade kronoutskylder, förhållandet emellan ut- och inlåning vid privatbankernas och sparbankernas kontor inom länet samt äntligen utmättningsvis sålda fastigheter och försäljningssummans förhållande till taxeringsvärdet. *Tabellerna G, H, I, K, L, M, N* följa här (sid. 8 och 9) i den ordning, hvori de blifvit nämnda.

De af dessa siffergrupper, som beteckna lagsökningarnes belopp samt antalet konkurser, förete icke någonting anmärkningsvärdt utom det, att de äro lägre än näst föregående femårsperiodens; men fäster man uppmärksamhet vid tabellen öfver den intecknade gälden, finner man, att denna, som år 1889 utgjorde

1) Här torde få anmärkas, att antalet mål i förra berättelsen upptagits till en siffra, som angifver äfven *andra* utsökningsmål än lagsökningsmål.

32,884,000 kronor, vid 1894 års slut vuxit till 41,798,000 kronor, utvisande en ökning af 8,914,000 kronor eller 27·1 %. Sedan år 1886 eller på åtta år har intecknade skulden vuxit med 12,740,000 kronor eller med nära 44 %, under det att fastigheternas taxeringsvärde samtidigt ökats med allenast 7,204,800 kronor eller 7·2 %. Visserligen företer länet i förhållandet emellan intecknad gäld och fastighetstaxeringsvärde vid periodens slut ett gynsamare procenttal, 38·8 %, än det för riket i dess helhet gällande eller 44·9 %; men sedan intecknade gälden, uttryckt i procent af taxeringsvärdet, under hela förra delen af 1880-talet sjunkit, inträdde åter en anmärkningsvärd stegring under det ogynsamma året

Tab. G. Sammandrag öfver lagsökningsmål i länet, åren 1891—1895.

År.	Hos Konungens Befallningshafvande.		Hos städernas öfverexekutorer.		Summa.	
	Antal mål.	Ådömdt belopp, kronor.	Antal mål.	Ådömdt belopp, kronor.	Antal mål.	Ådömdt belopp, kronor.
1891	172	120,741·92	58	44,524·43	230	165,266·35
1892	184	186,515·99	72	35,742·36	256	222,258·35
1893	144	126,861·06	58	25,273·34	202	152,134·40
1894	142	76,861·91	42	29,381·08	184	106,242·99
1895	157	169,615·26	41	17,662·25	198	187,277·51
1891—1895	799	680,596·14	271	152,583·46	1,070	833,179·60
1886—1890	3,992	893,717·87	545	182,861·98	4,537	1,076,579·85

Tab. H. Antalet af de vid länets domstolar anhängiga¹⁾ konkurs- och urarfbemål, åren 1890—1894.

	År 1890.	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.
Landsbygden	85	92	90	95	91
Städerna	60	60	71	89	92
Hela länet	145	152	161	184	183

¹⁾ I den tryckta berättelsen för åren 1886—1890 står på detta ställe »anhängiggjorda», hvilket härmed rättas till »anhängiga»; uppgiften afser nämligen såväl de under året inkomna som de från föregående år balanserade mål.

Tab. L. De enskilda bankernas vid kontoren inom länet in- och utlåning, vid slutet af åren 1891—1895.

År.	Utestående fordringar, i kronor.				Skuld i kronor, för insatta medel.		
	Lån.	Diskonterade vaxlar.	Kreditiv.	Summa.	Å deposition.	Å upp- och afskrifningsräkning.	Summa.
1891	5,126,145·11	3,793,156·60	1,973,959·20	10,893,260·91	11,377,872·03	1,200,651·97	12,578,524·00
1892	5,772,990·76	3,417,192·76	1,950,238·02	11,140,421·54	12,078,774·65	1,294,218·24	13,372,992·89
1893	5,642,765·46	3,194,936·80	1,752,924·12	10,590,626·38	11,831,683·69	1,550,057·67	13,381,741·36
1894	5,633,610·38	3,197,081·81	1,685,680·86	10,516,373·05	11,269,591·24	1,514,800·57	12,784,391·81
1895	5,536,798·48	3,574,485·74	1,586,750·79	10,698,035·01	11,281,906·99	1,490,726·86	12,772,633·85

Tab. I. Intecknad gäld i länet, åren 1890—1894.

År.	Intecknad belopp, Kronor.	Taxeringsvärde, Kronor.	Inteckn. i % af taxeringsvärdet.	Ökning (+) eller minskning (—) af procenttalet.	Inom riket intecknad gäld i % af taxeringsvärdet.
1890	33,936,000	101,026,300	33·6	+ 0·7	44·8
1891	35,272,000	101,949,600	34·6	+ 1·0	45·3
1892	36,367,000	103,243,700	35·2	+ 0·6	45·9
1893	39,018,000	107,045,200	36·4	+ 1·2	45·0
1894	41,798,000	107,713,900	38·8	+ 2·4	44·9

Tab. K. Antalet utfärdade debetsedlar å kronoutsyldler, debiteradt belopp samt uppbördsresternas förhållande till debiterade beloppet, åren 1891—1895.

År.	Antal utfärdade debetsedlar.	Debiteradt belopp, Kronor.	Vid uppbördstämman		Procenttal af		
			oguldna debetsedlar, antal.	oguldet belopp, Kronor.	oguldna debetsedlar.	oguldet belopp.	
1891	Städerna	6,934	81,846·74	1,548	4,896·66	22·32	5·98
	Landet	30,863	642,505·77	4,159	38,836·63	13·48	6·04
1892	Städerna	7,190	82,723·44	1,651	5,986·55	22·96	7·23
	Landet	31,240	636,693·46	4,049	43,298·99	12·96	6·80
1893	Städerna	7,494	100,932·34	1,899	6,712·26	25·34	6·65
	Landet	31,486	657,715·44	4,253	43,770·64	13·51	6·65
1894	Städerna	7,650	138,714·16	2,023	9,419·75	26·44	6·79
	Landet	31,908	798,741·60	4,159	55,441·58	13·03	6·94
1895	Städerna	7,657	136,053·51	1,945	8,208·06	25·40	6·03
	Landet	32,147	797,910·63	4,243	74,053·02	13·20	9·28
<i>Medeltal:</i>							
1891—1895	Städerna	—	—	—	—	24·49	6·54
	Landet	—	—	—	—	13·24	7·14
1886—1890	Städerna	—	—	—	—	20·31	5·50
	Landet	—	—	—	—	14·27	7·45

1887, hvilken sedermera fortfor, så att ifrågavarande procenttal under förra hälften af 1890-talet (1890—1894) steg med sammanlagdt nära 6 %, hvilket med andra ord vill säga, att ytterligare 6 % af ograverad fastighet belastats med in-tecknad skuld. Under år 1894 ökades väl beloppet af in-tecknad skuld, uttryckt i procent af taxeringsvärdet, inom 11 af rikets län, men högst i Vestmanlands län, nämligen med 2.4 %; närmast derefter kommo Kopparbergs och Gotlands län med respektive 1.5 % och 1.4 %, medan Stockholms stad minskade berörda procenttal med 2.2 %.

Hvad sparbanksrörelsen beträffar, utmärker ofvanstående tabell, att delegarnes behållning vuxit från 4,849,666 kronor år 1889 till 6,475,875 kronor vid 1894 års slut eller med 1,626,209 kronor.

Vidare framgår af förteckningen öfver de hos Länsstyrelsen exekutivt försälda fastigheter, att taxeringsvärdet af sådana egendommar under perioden belöpte sig till 2,124,800 kronor med en försäljningssumma af 1,277,781 kronor, emot respektive 856,500 kronor och 686,025 kronor perioden 1886—1890, således ett med 1,268,300 kronor förhöjdt taxeringsvärde och en med 591,756 kronor förhöjd försäljningssumma. Förteckningen visar ock, att de afyttrade fastigheternas flertal utgjordes af större bruks- och jordegendommar och att köpeskillingen såsom vanligt vid auktioner å större egendommar relativt vida understigit, hvad som plägar betingas för mindre fastigheter. I förevarande fall måste köpeskillingarnes belopp i betraktande af taxeringsvärdet anses synnerligen ofördelaktigt, om man icke tillika toge hänsyn till det faktiska förhållandet, att i flere fall egendommarne inropats af in-teckningshafvare, hvilka ej egt intresse att bjuda högre belopp, än som för räddandet af egna in-teckningar erfordrats.

Söker man att ur ofvan anförda förhållanden draga en slutsats angående det ekonomiska tillståndet i länet, torde väl å ena sidan böra antagas, att den icke obetydligt ökade in-teckningsskulderna uppväges i viss mån af de på fastigheternas förbättring och bebyggande nedlagda kostnader, och särskildt lär kunna tagas för gifvet, att den för städerna ökade in-teckningssumman, som exempelvis för åren 1890—1894, efter afdrag för beloppet dödade in-teckningar, utgjorde 2,364,730 kronor, hufvudsakligen härflyter af nybyggnader; men å andra sidan och då man besinnar, att de iakttagna gynsamma siffrorna i fråga om utsökt kapitalfordran och sparbanksrörelsen egentligen lända de mindre bemedlade i samhället till godo, under det att förhållandet

med in-teckningarna och de exekutiva försäljningarna förnäm-ligast röra den såsom burgen ansedda befolkningen, så torde man vara berättigad till den slutsats, att den ekonomiska ställningen förbättrats för de förra, men försämrats för den senare.

Dock vill det synas, som det nu yttrade antagandet icke vinner bekräftelse af tabellen här ofvan rörande allmänhetens förmåga att å rätt tid betala kronoutskylderna. Denna visar nämligen, hvad städerna angår, att medeltalsprocenten af rest-skyldige under perioden vuxit från 20.31 åren 1886—1890 till 24.49 sistförflutna femårsperiod och äfven att medelprocenten af oguldet belopp ökats från 5.50 till 6.54, under det att å landet detta förhållande något förbättrats.

Tab. N. Fastigheters exekutiva försäljning hos Länsstyrelsen, åren 1891—1895.

År.	Fastighetens namn.	Taxeringsvärde. Kronor.	Försäljningssumma. Kronor.
1891	Lägenhet i Harbo socken	4,500	4,500
	Öja och Sörby	54,500	50,000
1892	Gillbosten m. fl. till Ferna fideikommiss lydande egendommar	110,200	62,360
	Bastmora m. fl. till d:o d:o	28,800	21,550
1893	Virso	761,700	420,000
	Forneby med Goddarbo	7,300	7,700
	Frösåker med underlydande	252,500	130,515
	Bärby	48,000	37,000
	Kusta med underlydande	146,900	124,901
	Hammarby	3,300	5,000
	Uttersbergs bruks egendom	598,200	320,010
1894	Forneby qvarn och såg	8,000	3,200
	Harbonäs	55,000	40,000
1895	Bäckby	700	720
	Östanbro	43,100	48,000
	Vester Bennbäck	2,100	2,325
	Perioden 1891—1895	2,124,800	1,277,781
	Perioden 1886—1890	856,500	686,025

Tab. M. Sammandrag af officiella statistiska uppgifter om sparbankerna i länet, vid slutet af åren 1890—1894.

År.	Antal delegare.	Af sparbankerna förvaltade medel.		Sparbankernas skulder.	Summa kronor.	Samtliga de af sparbankerna förvaltade medel voro vid årets slut sålunda placerade.										
		Delegarnes behållning.	Sparbankernas egen fond.			Kontant i kassan.	I andra banker.	Fastigheter och inventarier.	Statsobligationer och dylikt.	Aktier m. m. från o. med 1893 kommun-län.	Fordran mot säkerhet af			Obetalda räntor.	Andra räknin-gar.	Summa kronor.
1890	27,405	5,124,577	487,034	21,203	5,632,814	25,462	51,311	5,392	498,527	150,166	3,161,877	1,530,326	132,526	76,187	1,040	5,632,814
1891	27,632	5,455,838	520,287	20,213	5,996,338	25,272	86,929	5,140	517,886	123,520	3,526,810	1,519,763	117,488	73,530	—	5,996,338
1892	28,061	5,709,740	546,267	48,624	6,304,631	50,075	80,106	4,681	512,533	123,221	3,848,122	1,499,324	107,625	78,944	—	6,304,631
1893	28,518	6,099,683	594,739	42,411	6,736,833	43,394	163,976	5,987	448,347	344,683	4,053,364	1,477,788	106,567	91,258	1,469	6,736,833
1894	28,127	6,475,875	633,470	27,795	7,137,140	27,709	178,577	19,455	561,490	357,731	4,323,840	1,458,454	108,890	100,994	—	7,137,140

K. Mts Befolkningshafvandes femårsberättelser 1891—1895. Vestmanlands län.

En omständighet, som i sin mån förtjenar att i detta sammanhang vidröras, är den svårighet, som under den för jordbrukaren tryckta ställningen de senare åren mött att finna köpare till större eller medelstora egendomar å landet. Man har därför och, efter hvad det säges, med framgång, ehuru ännu i mindre omfattning, begynt att stycka egendomar, hvilka i mannaminne varit i en mans hand, på flere smärre lotter och såmedelst lyckats erhålla en tillfredsställande köpeskilling. Framtiden skall utvisa, huruvida detta sätt att åt de mindre bemedlade bereda egna jordbruk, vinner användning i större skala. Flere omständigheter tyda derpå och ur statsfinansiell synpunkt lär deremot icke vara något att invända.

Den allvarsamma arbetsinställelse, hvilken i början af år 1891 begynte inom Norbergs gruffält och som med längre eller kortare afbrott fortfor ända in i juni månad 1892, har visserligen varit föremål för Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes tid efter annan aflåtna underdåniga rapporter; men då den så kallade *Norbergstrejken* torde kunna sägas hafva varit den åtminstone till tidsutdräkten mest omfattande arbetsinställelse, som hittills i vårt land förekommit, lär en sammanfattad redogörelse i ämnet icke böra saknas i denna underdåniga berättelse.

Att en strejk, som, begynnande bland ett åttiotal arbetare vid en enstaka grufva inom ett stort gruffält, hastigt utbreder sig till samtliga öfriga grufvor till ett antal af flere tiotal med en arbetsstyrka af öfver ett tusen man samt eger bestånd in emot ett och ett halft år, ingalunda låter förklara sig ur blott och bart tillfälliga orsaker, torde kunna utan vidare antagas för gifvet.

Ursprungligen en aflöningsfråga, parad med förtrytelse öfver förment orättvis behandling från arbetsgifvarens sida, blef denna strejk under sina senare skeden i sjelfva verket en magtfråga; ty då arbetarne med rätt eller orätt, vare sig under sjelfständig betraktelse eller efter uppvigling från socialistiska ledare, trodde sig i sina af arbetsgifvaren beroende villkor vara utsatta för äfventyr af öfvergrepp eller godtycke beträffande sjelfva arbetsanställningen eller bostadsfrågan, så erhöil deras strid omsider en anstrykning af att gälla ett något högre syftemål än blotta dagspenningen.

Å andra sidan äro för arbetsgifvaren beståndet af träffade arbetsaftal samt trygghet för sjelfväld, okynne och godtycke hos en stor arbetareskara en så oändligt viktig förutsättning för produktionen, att arbetsgifvarens strid också blef något för mera, än om densamma gällt blott och bart arbetskostnaden. Han hade i sjelfva verket att införa en missledd arbetareskara, kosta hvad det kosta ville, häfda sin oeftergiftiga fordran på ordning och jemnhet i näringsdriften samt sin rätt att, oberoende af arbetarnes sammangaddning, besluta i sin sak så, som hans intressen det bjödo.

Finnes emellan arbetsgifvaren och arbetaren nedärfdt förtroende, torde en sådan strid, om den ändock uppblöskar, kunna lösas utan alltför svåra misshälligheter; men röjes deri ömsesidig misstro, gifves icke bland arbetarne en pålitlig stam af män, som ega intresse af en lugn utveckling af uppkommande stridsfrågor; och än mera, sällar sig till arbetarnes led en grupp af yrkesuppviglare, som har till bestämdt syfte att blåsa under striden, då varder den bitter och hårdnackad, såsom åren 1891 och 1892 i Norbergs bergslag.

I hvad mån grufarbetaren i vårt land varit i åtnjutande af en efter hans särskilda arbetsvilkor och yrkesfara afpassad af-

löning, derom skall Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke nu yttra sig; men så mycket torde kunna sägas, att grufarbetaren i våra bergslager åtminstone intill nu ifrågavarande tid mindre än den kroppsarbetande i andra yrken förmått göra sitt inflytande gällande vid arbetsprisets bestämmande. Inskränktheten af grufarbetarens arbetsområde och ensidigheten i hans utbildning hindra honom att annorstädes än i grufvan söka sin utkomst; och, hänvisad uteslutande till grufarbetet, har han städse varit vid grufvan bunden, hvilket i sin mån torde medfört, att det icke för allom stått så klart här som på andra områden, att ett *aftal* måste ligga till grund för förhållandet emellan arbetsgifvare och arbetstagare i fråga om prisets bestämmande. Driftherren har dekreterat priset medelst ett anslag, och derefter har arbetaren fått rätta sig; hans mening torde knappast blifvit inhemtad.

Hvad särskildt Norbergs gruffält angår, måste uppmärksamhet fästas vid ännu ett annat förhållande. Grufdriften derstädes är ingalunda samlad i en arbetsgifvares hand, utan der finnes en mängd skilda »förvaltningar», af hvilka exempelvis »Norbergs gemensamma grufförvaltning» år 1891 omfattade 10 grufvor, »Hoppet» 6 grufvor och så vidare. Då dessa förvaltningar åtminstone ej vid nämnda tid höllo lika pris, kunde visserligen arbetaren genom att gå från den ena till den andra någon gång förbättra sina villkor; men förhållandet vållade i allt fall slitningar bland arbetarne.

Slutligen bör ej lemnas ur sigte en i socialt hänseende vigtig omständighet, bostadsfrågan. Vål finnas grufarbetare med egna bostäder, men ett betydande antal var år 1891 inrymdt i arbetsgifvarnes hus, hvilka flerstädes lemnade åtskilligt öfrigt att önska i fråga om sundhet och trefnad. Låt vara att bostaden understundom betingade mycket ringa hyresafgift, men en mängd arbetare saknade dock i fråga om striden emot arbetsgifvaren den afhållande magt, som onekligen ligger i känslan af det trefna hemmets betydelse.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har i berättelsen för perioden 1886—1890 något vidrört den verkan, en missledd socialism och en missledande tidningspress varit egnade att utöfva på lättrogheten och okunnigheten i vårt land, och den tvedrägtens ande, som enkom anställde uppviglare utbredt. För inflytelser af ifrågavarande art var grufarbetarebefolkningen i Norbergs ingalunda främmande, och då jordmänen i följd af vissa för utsädet gynsamma omständigheter var ganska mottaglig, är det lätt att inse, att detsamma skulle bära frukt.

Så skedde äfven i och med arbetarnes vid Kallmora jernmalmsgrufva arbetsnedläggelse den 2 februari 1891, hvilken dag bildar utgångspunkten för den rörelse, om hvilken här skall vidare ordas. Den närmaste anledningen till strejkens utbrott var, såsom nämndt, en aflöningsfråga. Arbetet i grufvan, hvilket sedan maj månad 1890 betalades ej obetydligt högre än exempelvis arbetena hos »Gemensamma grufförvaltningen», ombytte den 1 januari 1891 ledning och ställes under sistnämnda förvaltning. Vid trettondedagstiden år 1891 skall genom en grufförman gifvits för arbetarne tillkänna, att en nedsättning företrädesvis för torrborrningsbetinget samt uti timpenningen, der sådan förekom, skulle ega rum för tiden från och med det nya årets ingång. Huruvida detta förständigande verkligen kommit till allas kännedom, hvilka deraf berördes, blef aldrig utredt; arbetarne förnekade all vetskap derom. Nog af, arbetet fortgick, utan att

missnöje förspordes, förrän vid januari månads slut betalningen för första månaden lyftades, hvarigenom lönenedsättningen för den redan förlidna tiden blef fixerad och med visshet känd. Folket inställde den 2 februari arbetet och höll den 3 ett möte, hvarvid arbetarnes betalningsanspråk uppsattes i en prislista, som till förvaltningen aflemnades. Den 4 februari medgaf förvaltningen af vissa skäl, att det förr gällande arbetspriset finge tillämpas för januari månad, men tillkännagaf samtidigt, att der efter skulle betalas lägre, speciellt angifna pris. Underhandlingar egde rum utan påföljd, och strejken, omfattande 85 arbetare, fortfor utan anmärkningsvärda tilldragelser, intill dess densamma med den 13 påföljande april blef allmän, d. v. s. kom att i sig inbegripa hela den vid Norbergs gruffält anställda arbetarestyrka af öfver ett tusen man. Under hela denna tid af närmare 2¹/₂ månad var arbetarnes uppförande sådant, att något ingrepp från polismyndighetens sida hvarken begärdes eller eljest fanns af nöden.

Lördagen den 11 april meddelade de strejkande arbetarne grufförvaltningens chef, att, om icke före klockan 5 eftermiddagen påföljande dag deras anspråk villfarits, allt arbete vid grufvorna komme att den 13 april nedläggas. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, hvilken af såväl bemålde arbetschef som arbetarnes förtroendemän satts i tillfälle att på förhand lära känna enskildheterna af den upplågande striden, erhöll i god tid besked jemväl om berörda ultimatum; och, som man kunde antaga, att detsamma ej skulle godkännas, beordrades kronofogden i orten att redan den 12 april afresa till gruffältet för ordningens öfvervakande. Genast vid framkomsten blef det kronofogden klart, att sinnesstämningen bland arbetarne var synnerligen upphetsad, och då den 13 april ingick, befanns allt grufarbete å hela gruffältet nedlagdt. Som arbetarne på morgonen afstängt arbetsmaskiner och hindrat arbetsvilliga personer från att förrätta sitt arbete, samt i ett tåg af flere hundra man voro stadda på väg till en masugn i grannskapet, der kronofogden just då uppehöll sig, nödgades Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, efter derom per telefon emottagen underrättelse, att omedelbart anlita krigsmagt till biträde vid ordningens upprätthållande. Uppbådet deraf verkställdes så snart, att redan på aftonen 94 man ur Vesterås kompani af Vestmanlands regemente kunde, fullt utrustade och beväpnade, afgå med extra bantåg till Norberg; återstoden af kompaniet anlände påföljande dag.

Undertecknad, landshöfding, som vistades vid riksdagen, infann sig på platsen tidigt den 14 april och höll i frälsningsarméns stora sal på förmiddagen möte med arbetarne, samlade till vid pass 800 man. Dervid fästade han deras uppmärksamhet på, att brott emot annans frihet och förgripelse på annans egendom föröfvats, att hvarje sådan gerning vore en lagstridig handling, som ordningsmagten vore både pliktig och beredd att för framtiden förhindra eller beifra, samt varnade allvarligt emot ordningens störande. Flere bland de församlade arbetarne redogjorde för det usla skick, hvari arbetarebostäderna vid Kallmora-berget sig befunde, för den bekymmersamma ställning, hvari der varande arbetare råkat genom arbetsprisets nedsättning samt för det enligt deras mening obilliga sätt, hvarpå beslutet om arbetsbetingets nedsättning dem delgifvits. Då dessa arbetare icke sedan den 2 februari förmått afvinna arbetsgifvaren sådana villkor för arbetets återupptagande, som vore för arbetarne antagliga, hade samtliga arbetare vid gruffältet slutligen funnit striden i sjelfva verket

mana dem alla till gemensam kamp och fördenskull beslutit en allmän arbetsnedläggelse för att dymedelst bereda eftertryck åt Kallmoraarbetarnes fordringar. Visserligen lät en arbetare undfalla sig en antydning, att äfven de öfriga arbetarne i strejken såge ett medel för förbättring af sina villkor; men flere af hans kamrater förnekade med ett visst eftertryck, att någon sådan plan vid deras föregående möten varit å bane, än mindre beslutits.

Att döma af dessa uttalanden var orsaken till den allmänna strejken i april månad således att söka, ingalunda eller åtminstone ej omedelbart uti några inom Norbergs gruffält allmänt rådande missförhållanden emellan arbetsgifvare och arbetare, utan deremot i en då för tiden måhända mera än vanligt liffig gemensamhetskänsla och intresse för likställda medmänniskors kamp för bättre lefnadsvillkor.

Vid detta möte underrättades arbetarne af landshöfdingen, att tillfälle skulle beredas dem att genom utsedde förtroendemän på »Gemensamma grufförvaltningens» bekostnad komma tillstädes vid ett framdeles å annan ort beramadt möte med disponenterne för Norbergs grufvor. Till detta möte, som hölls i Uppsala den 19 april under ordförandeskap af undertecknad, landshöfding, skall Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande längre fram återkomma.

Först må några antydningar lemnas om de åtgärder, Länsstyrelsen fann nödiga till samhällsordningens skydd emot befarade våldsgerningar. Visserligen var ännu i strejkens början densamma inskränkt till det egentliga gruffältet vid Kärrgrufvans station; men tecken saknades icke, som tydde på, att allt gjordes för dess vidare utbredning, ej allenast till grufvor i Vestanfors socken utan jemväl till masugnar och hyttor i angränsande orter. Skulle ordningen allvarsamt störas på ett hall, måste man vara beredd på, att våldsbragdernas smitta sprede sig måhända ganska vida omkring, och Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande kunde därför i en så vidsträckt bygd icke svara för ordningen med allenast ett kompani, helst detacheringar deraf ej finge vara allt för obetydliga. Efter hand requirerades därför större truppafdelningar, så att vid den första allmänna strejkens slut den 23 april en styrka af fyra kompanier var uppbådad och stald under en regementsofficers befäl. Det skall i sammanhang härmed erinras, att man af områdets nyss anmärkta vidsträckthet, furan för öfvervåld å den elektriska telegrafan med flere omständigheter fann sig nödsakad sörja för tillgång jemväl till en afdelning kavalleri, som i Uppsala hölls i beredskap, ehuru den fick hemförlofvats utan att hafva anlitas.

På hvarje plats, der en truppafdelning förlagts, fanns tjänstgörande en civil ordinarie eller extra tjänsteman med kronofogdes befogenhet, så att, förutom den ordinarie kronofogden, två å tre för denna speciela polisuppsigt tillförordnade kronofogdar tjänstgjorde, hvarjemte undertecknad, landssekreterare, såväl vid landshöfdingens besök å platsen som ock eljest uppehöll sig derstädes.

Emellertid stördes icke i allmänhet lugnet under detta skede af strejken, och ingrepp af krigsmagten behöfde icke användas annat än i ett par undantagsfall. Så t. ex. hade de strejkande lyckats medels öfvertalning förmå arbetarne vid Högfors masugn att under pågående blåsning lemna arbetet, en handling som skulle medfört skada å verket och stor förlust för hyttegaren, om smältningsprocessen fått afstanna. Dit inkallades då i hast jordbruksarbetare, hvilka under skydd af den uppställda truppen förrättade arbetet, tills hyttan var nedblåst.

De strejkande inskränkte sig hufvudsakligen till att, vare sig genom utskickade personer eller medelst enkom företagna tåg till andra arbetsplatser, söka draga med sig andra arbetare; och först och sist höllos möten snart sagdt dagligdags en å två gånger, vid hvilka ledarnes uppgift var att hålla modet uppe hos de försagde.

Ty det är lätt att inse, att detta skulle svika, då en stor mängd af deltagarne icke kunde i saknad af arbetsförtjenst ega medel till lifsuppehälle för sig och de sina. Dock egde mången besparingar afsatta å sparbank, och dessa besparingar fingo nu tjena såväl dem sjelfva som deras kamrater. Insamlingar skedde flerstädes i landet, och man fann vid postanstalten, att icke ringa understöd tillflöt strejkkomitéen från främmande orter. Allt var satt i system, understöd utdelades, i mån som man kunde finna behofvet kräfvat, och sålunda kunde denna stora arbetarebefolkning härda ut, utan att, såvidt man kunde finna, egentlig brist någonstades var rådande.

De detacheringar af trupper, hvarom förut antydts, föranleddes af ofvan nyss nämnda bearbetningar på arbetarebefolkningen vid grufvor i Vestanfors, vid Fagersta bruk, vid Högfors masugn o. s. v. På hvarje sådan plats, der man kunde vänta försök att hindra arbetsvilliga personer i arbetet, förlades således truppafdelningar, så att vid den allmänna strejkens slut den 23 april militär fanns förlagd, utom vid nyssnämnda platser och vid Kärrgrufvan, jemväl vid Ramnäs bruk samt vid Avesta och Krylbo i Kopparbergs län.

Det förut omnämnda mötet i Uppsala den 19 april sammanträdde således, under det att lugn rådde uppe i bergslagen. Dervid tillstädeskommo chefer och styrelsemedlemmar för de förnämligare grufassociationer i Norberg äfvensom några af arbetarnes förtroendemän. Efter öfverläggning beslöts omsider, »att alla aflöningsförhållanden för Kallmoragrufvan må af ojäfvige män bestämmas, så att de blifva i rätt proportion till hvad som för närvarande uti andra grufvor inom Norbergs malmfält betalas, under förutsättning att samtliga strejkande inom viss tid återgått i arbetet». Kompromissen skulle bestå af sju personer, tre utsedde af grufegarne och tre af arbetarne, hvarjemte föredraganden för bergsärenden i Kommerskollegium skulle anmodas vara ordförande eller, vid förhinder för honom, utse ordförande. De strejkandes förtroendemän förklarade sig för egen del godkänna beslutet och benägna att tillstyrka dess antagande hos sina kamrater, hvarom allt skriftlig förklaring upprättades. Mötets beslut delgafs ock samtliga grufarbetare af undertecknad, landshöfding, vid allmänt möte med arbetarne å frälsningsarméns lokal i Kärrgrufvan den 20 april, hvarvid till dem riktades en vänlig uppmaning att foga sig efter beslutet, något hvarpå arbetarne förmälte sig ej kunna vid detta tillfälle ingå. Huru stridslystne arbetarne i sjelfva verket voro och huru benägna att lyssna till obehöriga personers förespeglingar, visar sig deraf, att då samma dag en känd socialistisk arbetareledare för dem framhöll, att magten hölle på att samlas i deras händer, arbetarne med 711 röster emot 35 beslöto att fortsätta strejken och förkasta kompromissförslaget.

Det är att märka, att strejkrörelsen under hela tiden kraftigt underblåsts af socialistiske uppviglare, hvilka här funno ett i landsorten ovanligt gynnsamt tillfälle att utså hat och tvedrägt emellan två utaf hvarandra synnerligen beroende samhällsklasser. Något sätt att på lagliga vägar förhindra sådant stod ej till

buds; men det förtjenar omnämnas, att frälsningsarmén, som hela tiden upplåtit sin stora sal för arbetarnes möten, omsider förmåddes att medelst tryckta anslag tillkännagifva, att lokalen icke vidare skulle hållas tillgänglig för möten, som afsåge agitation för strejkens fortsättning, hvarjemte samma anslag innehöllo en uppmaning till arbetarne att ställa sig till efterrättelse kompromissbeslutet. Man har flere skäl att antaga, att denna åtgärd verkade främjande för arbetets slutliga återupptagande.

Samtidigt med att man vid möten här och hvar sökte hålla rörelsen uppe, gäfvos dock flere tecken till affall från strejkledarne de sista dagarne. Omsider hade arbetarnes deputerade den 22 april en längre öfverläggning med chefen för »Gemensamma grufförvaltningen», hvarvid betydelsen af kompromissen blef för dem stäld i rätt dager. Tillfredsstälde med de vunna upplysningarna, föranstaltade desse deputerade på aftonen ett allmänt möte, hvarvid strejkens nedläggande och arbetets återupptagande beslöts skola ega rum påföljande dag. Detta beslut helsades med allmän glädje; och så snart det under den 23 april konstaterats, att arbetet öfverallt var i gång, vidtogos genast anstalter för truppernas hemsändning. För ordningsmagten återstod blott att genom bevakning af civil polis någon tid följa tilldragelserna på platsen.

Man skulle väntat, att sinnena efter en så utmattande kamp, jemförelsevis lyckligt avslutad, borde lugnats, desto hellre som kompromissens beslut i de flesta fall stälde sig gynnsamt för arbetarne. Men denna föreställning besannades ej. Misstron emot grufegarne fortfor och man hyste uppenbarligen den förmodan, att arbetsgifvarne skulle utöfva repressalier emot de enskilde, som befordrat strejken. När därför disponenten för Kallmora silfvergrufva någon tid derefter såg sig nödgad förminska sin arbetsstyrka och därför afskedade några, sågo de öfriga i valet af de afskedade, af hvilka några voro gifte män, en förföljelse. Man fordrade, att familjefäder skulle återtagas i arbetet och ogifte i stället uteslutas. Då detta försök till ingrepp i arbetsgifvarens beslutanderätt afvisades, nedlade samtliga arbetare i silfvergrufvan allt arbete den 11 juni 1891, och detsamma togs åter upp först den 27 augusti.

Under tiden hade grufegarne, med erfarenhet från det exempel arbetarne gifvit, bildat en förening med ändamål, »att genom sammanslutning och samarbete mellan egare till grufvor inom Norbergs bergslag verka för likformighet i aflönningar vid grufvorna och dermed i sammanhang stående förhållanden samt att i öfrigt vidtaga sådana anordningar, att den lugna utvecklingen af verksamheten vid de inom föreningen representerade grufvor kunde i möjligaste mån orubbad fortgå». Denna förening hade den 19 augusti tillkännagifvit sitt beslut att den 1 september 1891 inställa arbetet i alla sina grufvor i Norberg, »derest till följd af tillskyndelse af grufarbetare eller från annat obehörigt håll ett ordnad arbete i Kallmora silfvergrufva icke före de till slutet af augusti månad utlysta grufstämmor i Norberg kunnat återupptagas eller andra oegentligheter vid gruffälten i orten yppade sig». Vare sig till följd af detta tillkännagifvande eller af andra orsaker flammade elden åter upp, hetsigheten i sinnena stegrades och länsmannen på platsen telegraferade samma dag, att man befarade våld, och påkallade militäriskt skydd för ordningen, helst man kunde vänta, att telegraf- och telefonledning skulle afskäras. Då härjemte cheferna för grufbolagen begärde, att väpnadt skydd för person och egendom skulle lemnas, nöd-

gades Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande ytterligare upp-
båda krigsmanskap, och ett kompani ur lifregementets grenadier-
kår sammandrogs till Vesterås, der det hölls i beredskap till
den 24 augusti. Undertecknad, landshöfding, hade emellertid
den 22 augusti besökt platsen och talat till arbetarne samt der-
vid funnit stämningen mera sansad; och då kronofogden den 24
augusti låtit Länsstyrelsen veta, att lugn rådde och att goda
förhoppningar om arbetets återupptagande förefunnes, lät Eders
Kungl. Maj:ts Befallningshafvande samma dag hemförlofva truppen.

Talrika möten hade under senare tiden af arbetarne hållits
och det hade flere gånger varit på tal att samfäldt nedlägga ar-
betet för att skaffa framgång åt silfvergrufvearbetarnes ofvan
omförmälda fordran. Men då dessa förslag icke ledde till påföljd,
blef arbetet i silfvergrufvan återupptaget den 27 augusti.

Det sätt, hvarpå arbetarne dertill tvungits, d. v. s. arbets-
gifvarnes varning för lock out, synes dock hafva manat fram den
gamla jäsningen i arbetarnes led. När därför grufveföreningen
i oktober månad 1891 faststälde särskilda hyreskontrakt för de
i föreningens byggnader inhyste arbetare med vid dessa kontrakt
fogade ordningsregler, afsedda att förekomma framtida olägen-
heter af arbetsnedläggelser, var det icke svårt för uppvisarne
att låta arbetarne häri se ett förtryck, som skulle klafbinda dem
såsom arbetsgifvarnes slafvar. Man begagnade sig vid sådan
tolkning af vissa, måhända ofullständiga uttryck i kontrakten.
Så stadgades deri, att icke någon hyresgäst finge hos sig inhysa
andra personer än hustru, barn och lagstade tjänare, samt att
påföljden för öfverträdelse häraf äfvensom af stadgandet, att icke
någon arbetare finge utan giltigt förfall eller erhållet lof afhålla
sig från arbetet tre på hvarandra följande arbetsdagar, vore den,
att han genast efter tillsägelse skulle lemna lägenheten.

Berörda kontrakt skulle från den 1 november 1891 tillämpas,
en hvar skulle före viss dag underskrifva kontraktet och den,
som det underlåte, skulle den 16 november skiljas från arbetet.
Fastän endast något öfver en fjerdedel af den vid Norbergfältet
använda arbetarestyrkan var boende i grufvegarnes hus och om-
kring två tredjedelar af dessa hyresgästers antal undertecknat
kontrakten och erkänt delfäendet af ordningsreglerna, lyckades
det dock för det relativa fåtal, som vägrat underskrifva kon-
trakten och som därför den 16 november borde skiljas från ar-
betet, att uppvisla allt flere af sina kamrater, så att allt arbete
den 30 november åter igen var nedlagdt å hela gruffältet och
strejken dermed hunnen i sitt sista långvariga skede.

Under rörelsens utveckling i november månad hade Eder^s
Kungl. Maj:ts Befallningshafvande väl iakttagit, hurusom ledarne
drefvo en ytterst liflig agitation för att med lock och pock för-
må arbetande kamrater att nedlägga arbetet; men då våld ej
öfvades och man af erfarenheten från strejkens tidigare skede
kunde antaga, att upplopp icke skulle utbryta, ansåg Länssty-
relsen sig kunna uppehålla ordningen med en förstärkt polis-
styrka. Kronofogden hade därför bemyndigats att anställa extra
polismän, hvilka ställes till hans förfogande enligt en af Eders
Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förut den 25 juni 1890 för
poliskonstaplar å landet utfärdad instruktion. Vid manadens
slut voro därför utom kronofogden, länsmannen och fjerdings-
mannen 12 poliskonstaplar å platsen i verksamhet. Med denna
styrka var det möjligt att skydda arbetsplatserna och de ännu
arbetande, men man kunde naturligen ej förekomma, att dessa

senare under vandring till och från arbetet utsattes för påtryck-
ning af sina strejkande yrkeskamrater. Då emellertid krono-
fogden gifvetvis icke kunde uteslutande egna sig åt polisuppsigten,
lät Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande efter aftal med
Öfverståthållarembetet anställa en af Stockholms öfverkonstaplar
såsom extra länsman på platsen, en annan polisman såsom öfver-
konstapel, och antalet konstaplar ökades under december månad
och efter hand till 25, ett antal som dock sedermera tidtals
reducerades med 6 å 8 man. Förutom polisuppsigten vid gruf-
vorna hade man nämligen att aktgifva på arbetena vid hyttor
och andra arbetsställen, dit strejkande grufarbetare företogo van-
dringar och der de sökte intränga för att medelst så kallad
»öfvertalning» förmå arbetarne att sluta sig till dem. Ständig
bevakning natt och dag måste särskildt vid hyttorna anordnas,
äfvenså vid lastningsplatser, der man för malmastning betjenade
sig af jordbruksarbetare. I början af år 1892 föröfvades skade-
görelse å redskap vid Klackberget, beläget omkring $\frac{1}{4}$ mil från
polisstationen vid Kärrgrufvan, i anledning hvaraf äfven derstädes
för några veckor ständig polisuppsigt hölls.

De hotelser, som öppet eller anonymt riktades till arbets-
villiga personer, till förmän och förvaltare, voro vid några till-
fällen af den beskaffenhet, att de kunde af allmänna åklagaren
åtalas, men efter hand iaktogs dervid en sådan försigtighet, att
allmänna åklagaren icke kunde uppträda utan efter angivelse,
som merendels af fruktan uteblef. Strafflagens bestämmelse i
15 kapitlet 24 §, sådan den lydde före ändringen i lagen den
9 juni 1893, lade ofta svåra hinder i vägen för allmänna åkla-
garens ingripande. Såsom exempel derå må följande anföras.
Vid ett tillfälle hade strejkande grufarbetare föröfvat groft hem-
fridsbrott nattetid för att hämnas å s. k. strejkbrytare. Samtliga
de kränkte anmälte saken till åtal och ehuru de ej, i anseende
till det vid gerningens föröfvande rådande mörker, kunde angifva,
hvilka våldsverkarne voro, lyckades polismagten dock att derom
förebringa bevisning, hvadan gerningsmännen ställes under till-
tal. Häradsrätten fälde dem till strängt ansvar, men hofrätten
förklarade, på anförda besvär, att som angifvelsen ej var riktad
emot vissa personer, häradsrätten icke varit behörig att på åkla-
garens talan ingå i pröfning af sjelfva saken, hvadan klagandene
från ansvar i målet befriades. Uppå åklagarens häremot förda
klagan undanröjde dock högsta domstolen hofrättens utslag och
faststälde hufvudsakligen underrättens beslut.

När omkring ett fjerdedels år förflutit från den allmänna
strejkens begynnelse hösten 1891, yrkade grufvegarne vid af dem
bekostade urtima ting i Norbergs härad, att 57 arbetare, som
vägrat underskrifva de nya kontrakten, men ändå kvarbodde i
grufvegarnes hus, måtte derifrån vråkas. Genom utslag den 15
mars 1892 bifölls detta yrkande, hvarpå Eders Kungl. Maj:ts
Befallningshafvande enligt 42 § utsökningslagen förordnade, att
vråkningsätgården finge verkställas utan hinder deraf, att domen
ej vunnit laga kraft. I god tid förut underrättades de till af-
flyttning dömde om den stundande verkställigheten, men de gafvo
till svar, att de ämnade sätta »passivt motstånd» emot exeku-
tionen. Med tillhjälp af den stora polisstyrkan verkställde ut-
mätningssmannen 52 dylika utslag, hvilken åtgärd arbetarne på
allehanda sätt sökte göra för förrättningsmännen sa obehaglig
som möjligt. Verkligt motstånd gjordes dock ingenstädes, och
när dörrarne å några ställen utan hinder förseglats, försiggingo
de följande förrättingarne merendels lättare.

Ehuru sinnesstämningen småningom blef tryckt och benägenheten att återgå till arbetet allmänare, hade dock vid april månads ingång år 1892 endast ett fåtal, äfven af dem, som enligt de nya kontrakten bebodde grufvegarnes hus, börjat arbeta. Ett af grufvegarne den 4 april utfärdadt cirkulär af innehåll, att de, som ej före viss dag återgått till arbetet, skulle afhyas, ledde visserligen till att ett 30-tal började arbeta och deras exempel följdes efter hand af allt flere; men detta väckte åter till lif den gamla hetsigheten hos dem, som trodde sig ega intresse af strejkens fortsättning. Hotelser utslungades och ett våldsamt uppträde egde rum den 13 april, i det att ett handgemäng uppstod emellan ett till Långgrufvan anordnad uppviglingstag och polismännen, som ingrepp för att skingra massan. De anträffade ledarne blefvo dervid häktade och ställes likasom öfrige orostiftare under tilltal. Åtskillig skadegörelse föröfvades nattetid a grufvegarnes egendom, konstledning, damluckor o. s. v., hvilka förbrytelser dock, då gerningsmännen förblefvo okända, ej kunde beifras.

Med undantag af hvad nu är nämndt, stördes icke lugnet, men exekutiva åtgärder emot arbetarne förekommo ännu en gång i större omfattning. Mot slutet af april månad begärde grufvegarne nämligen hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande afhyning af 85 arbetare, som, ehuru bundne af de nya kontrakten, dock ej ännu den 20 april återgått i arbetet. Efter kommunikation fullföljdes ansökningar i maj månad mot 73 personer, som ålades vid äfventyr af vräkning att genast afflytta. Endast mot en förekom verkställighet af utslaget, de öfriga återgingo till arbetet eller afflyttade godvilligt.

Slutligen under juni månad 1892 återupptogs arbetet allmänt af dem, som grufvegarne voro villige att antaga, de öfriga flyttade efter hand till Gellivara eller andra orter, och strejkrörelsen i Norberg var dermed slutad. Den hade för arbetarne ej medfört annat än lidande, missräkning och förluster, men deremot vidgat klyftan emellan arbetsgifvare och arbetstagare samt till och med hos barn och yngre personer framkallat tygellöshet. Tvifvelsutän har dock rörelsen haft det goda med sig, att densamma, förutom den erfarenhet den lemnat alla, som med strejken haft att skaffa, bidragit till en klarare organisation af arbetsaftalen och dermed sammanhängande förhållanden. Vidare torde densamma hafva påskyndat det likväl redan förut planlagda arbetet med uppförandet af tidsenliga bostäder åt arbetsfolket; och äntligen har strejken för en hvar, som deraf berörts, tydligen visat, i huru hög grad arbete och kapital i våra dagar

bero af hvarandra och huruledes det blir allas förlust, när jemvigten emellan dessa magter störes.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hade, på sätt ofvan är visadt, till skydd för person och egendom samt ordningens upprätthållande använt såväl militärisk magt som förstärkt civil polis. Att denna senare, när densamma kan rekryteras med dugligt folk, är både billigare och lättare att handtera, ligger nästan i sakens natur, och densamma eger därför ett obestriddligt företräde framför krigsmanskap vid alla sådana tillfällen, der man icke med skäl behöfver befara öfverlagda, våldsamma utbrott af en tygellös arbetarehop; men å andra sidan ansågs bruket af militäriskt vid Norbergs gruffält af nöden i strejkens början, innan man ännu hade någon föreställning om, hvart lidelserna skulle kunna föra den stora arbetareskaran. Det torde nämligen med skäl kunna sägas, att, om hos arbetarne funnits några dolda afsigter att medelst våld söka tilltvinga sig sin förmenta rätt — och flere hotfulla, anonyma skrifter till arbetsgifvare tydde på tillvaron hos en och annan af sådana afsigter — så var truppernas närvaro å skilda platser i orten väl egnad att förekomma sådana brott; och det låter sig nog antagas, att erfarenheten af militäriskt mycket snabba inryckande i strejkens allra första skede så verkade på den allmänna föreställningen om samhällets både vilja och kraft att skydda sig, att sedermera, när strejken blef så att säga kronisk, det lät sig göra att med endast civil polis uppehålla ordningen.

Den högst ansträngande samt med fara förenade tjänstgöring, som fordrades af den förstärkta polisbevakning, som å gruffältet var anställd från och med november månad 1891 till och med juni månad 1892, måste naturligen betalas väsentligen dyrare, än hvad sådan tjänst under normala förhållanden betingar. Kostnaden därför uppgick till 16,973¹⁰ kr.

Utgifterna för militäriskt färder till och från samt proviantering och aflöning å strejkområdet — hufvudsakligen under 12 dygn i april månad 1891 — äfvensom för militärkommenderingars hållande i beredskap belöpte sig till 8,074⁵⁴ »

Kommer så härtill ett åt ordinarie kronofogden särskildt i nåder beviljadt anslag för hans personliga kostnader under den mera än årslånga polisbevakningen 500 — »

uppgå statsutgifterna för strejken till 25,547⁶⁴ kr.

Detta belopp, som af ränteriet förskjutits, har Eders Kungl. Maj:t behagat sedermera låta ränteriet godtgöras.

3. Näringar.

Jordbruk och boskapsskötsel. De förhållanden, hvilka i förra femårsberättelsen anfördes såsom skäl, hvarför Länsstyrelsen icke da fann lämpligt att söka på jordbruksstatistisk grund lemna en redogörelse för jordbruksnäringens tillstånd, ber Länsstyrelsen fortfarande få aberopa, desto hellre, som en sådan redogörelse måste grundas på ett återuppreparande af redan tryckta statistiska data.

Deremot vill Länsstyrelsen fullfölja förra berättelsens plan, i det hon redogör för de ingalunda oväsentliga arbeten, hvilka under perioden dels planlagts, dels utförts för *jordens torrlägg-*

ning, arbeten hvilka kräft ganska dryga kostnader och som ingifva de bästa förhoppningar om jordbrukets lyftning, företrädesvis i nordöstra delen af länet.

Främst bland dessa företag möter då sänkningen af *Vretans vattensystem*, omnämnd såsom tillämnad redan i berättelsen för åren 1881—1885. Berörda vattendrag uppkommer ur två tillflöden, hvilka begge upprinna ur myrar nedanför den rullstensås, som från Dalelfven (Hedesundafjärden) under olika namn sträcker sig i sydlig riktning. Dessa tillflöden, det ena från Huddunge och det andra från Nora socken, förena sig omsider

på gränsen emellan nämnda socknar för att, under namn af Vretaån eller Harboån framflytande genom Öster-Våla och Harbo socknar, utfalla i sjön Temnaren. Företaget, som föregåtts af en på Hushållningssällskapets bekostnad verkställd undersökning, har omfattat nära 3,177 hektar vattendränkt mark, hvartill framtiden torde komma omkring 128 hektar, hvilka till följd af tvist om en qvarn ännu icke i företaget ingått. Fördeladt på 43 byar och 181 jordegare har arbetet omfattat uppgrävning af dels sjelfva Vretaån jemte sju större och mindre bäckar med en sammanlagd längd af 74,305 meter, dels större aflöpsdiken till en längd af 49,120 meter, eller tillhoppa omkring 12 nymil.

Kostnaderna för detta vattenafledningsföretag, hvilket väl först innevarande år afsynats, men som dock till hufvudsakliga delar fullbordades inom nu ifrågavarande femårsperiod, hafva utgjort: för egentliga afdikningsarbeten 266,958 kronor och för odlingskostnad enligt förslag 163,100 kronor, eller tillhoppa 430,058 kronor med medelkostnad pr hektar af 135 kronor. Deltagarne hafva undfått lån ur odlingslånefonden till belopp af 237,000 kronor.

Vidare har statens landbruksingenjör under de senare åren af perioden varit sysselsatt med planläggning af ett vattenafledningsföretag utaf ungefär samma utsträckning som det nyss behandlade, nämligen sänkning af sjön Hallaren i Möklinta socken och torrläggning af de begge konstgjorda dammsjöarne Klasbomyren och Sala damm, hvilka tillsammans bilda *Sala grufvas vattensystem*. Frågan är alldeles icke ny. Den väcktes första gången af Rikets Ständer i underdånig skrifvelse den 25 juli 1863 angående sättet och villkoren för upphörandet af Sala bergslags arrende af Sala silfvergrufva med dess verk och inrättningar och återupptogs i Riksdagens underdåniga skrifvelse den 2 maj 1868, hvori framhölls bland annat den förlust, enskilde lede i följd af uppdämningar för silfververket. Det förhåller sig nämligen så, att sjön Hallarens öfverflödsvatten, som har sitt naturliga aflöpp åt nordost till Dalelven, redan på 1600-talet tvangs genom uppdämning att tjena såsom drifkraft för verken vid Sala hytta på sådant sätt, att det naturliga utloppet tillstängdes och ett nytt aflöpp i stället upptogs åt söder till Sagån med bildande af de nämnda två dammsjöarna Klasbomyren och Sala damm. Den areal, som denna konstgjorda ledning dränker och skadar, har beräknats utgöra omkring 3,500 hektar. Syftmålet med åtgärderna för upplösning af rättsförhållandet mellan kronan och Sala bergslag var ytterst rätt och möjlighet att kunna åt jordbruksdriften återförvärfva en så betydlig vidd; och sedan Riksdagen på nådig proposition i skrifvelse den 7 juli 1887 bland annat medgifvit, att grufvas vattensystem med deri befintliga dammar och dammbord, kanaler och ledningar samt de vid grufvan anbragta vattenmotorer, konster och spel finge med full eganderätt öfverlätas å Sala bergslag med skyldighet för bergslaget att fem år från den dag, aftal härom komme till stånd, frånträda dispositionen af hyttans vattensystem med de vid Sala hytta och derofvanför gjorda uppdämningar utan annan ersättning än för en viss angifven qvarn, var det naturligt, att, när tidpunkten härför år 1892 var inne, man skulle söka åvägabringa ifrågavarande så högst viktiga torrläggningsföretag, så mycket hellre som detsamma torde kunna ske enkelt nog genom att återställa förhållandena till deras naturliga, ursprungliga skick.

Emellertid är det klart, att en noggrann och synnerligen omfattande undersökning måste föregå arbetet. Denna hade redan tidigare uppdragits åt chefen i Mellersta väg- och vattenbyggnads-

distriktet, hvilkens förslag, som afsåg partiel tappning af de skilda sjöarne, dock, i anseende till de dryga kostnaderna, ej vann intressenternes bifall. Många läto sig alldeles afskräcka; men intresset var dock så stort hos andra, att, sedan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under en resa våren 1894 hållit sammanträden med hvarje sockens intressenter för sig, ett flertal af desse förenade sig om en ansökan rörande ny undersökning, hvarpå Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 26 juli 1894 meddelade förordnande för statens landbruksingenjör att med hänsyn till den sålunda väckta frågan om aftappning af vattnet ur sjöarne Hallaren, Klasbomyren och Sala damm förrätta syn enligt 27 § lagen om dikning m. m. den 20 juni 1879. Sedan interimsstyrelsen för den förening, som sålunda ånyo tagit saken om hand, i främsta rummet påkallat utredning, huruvida sådant vitsord tillkomme föreningsmedlemmarne, som i 13 § af nyss nämnda lag är sagdt, har förrättningen under senare hälften af år 1894 omfattat sagda uppgift, hvarvid, såvidt utrönas kunnat, befunnits, att pluralitet knappast ännu förefunnnes, men antagligen skulle vinnas genom tillslutning till företaget af kronans och allmänna inrättingars hemman, boställen o. s. v. Första allmänna sammanträdet hölls i Sala den 20 februari 1895 och under samma års lopp hafva på isen och eljest mätningar och undersökningar egt rum å en vidd af omkring 1,800 hektar.

I öfrigt visa statens landbruksingenjör och den af Hushållningssällskapet aflönade länsagronomens berättelser, att länet jordbrukare, huru ekonomiskt brydsamma de senare åren för dem än varit, med ganska afsevärda uppoffringar sökt åvägabringa sådan grundförbättring, som utgör första villkoret för drivvandet af ett mera intensivt jordbruk. Sålunda hafva torrläggningsföretag handlagts enligt Länsstyrelsens förordnanden eller eljest: af statens landbruksingenjör¹⁾ till areal af 4,605.71 hektar, af länsagronomen " " " " 2,358.46 " förutom den senares enskilda förrättningar, afseende en areal af . 3,730 —

Summa **10,694.17** hektar.

Verksamme på detta område äro ock åtskillige af Hushållningssällskapet aflönade dikningsförmän, hvilka vid 576 olika förrättningar utfört täckdikning å en areal af 1,435 hektar.

Hvad beträffar *boskapsskötseln*, fullföljer Hushållningssällskapet *premieringen af nötkreatur* enligt nämnda reglementet den 13 november 1891. Det vill synas, att dessa bemödanden om kreatursstammens förbättring åtminstone å många orter inom länet omfattas med stort intresse, hvilket röjes såväl af de uppvisade djurens antal som af deras beskaffenhet. Antalet har under perioden nästan fördubblats. Premieringen varder effektiv just derigenom, att äfven jordbrukare med smärre egendomar deltaga i de s. k. tjurföreningarne och täfla vid premieringarne.

I hvilken riktning och med hvad resultat premieringen verkar, torde framgå af efterföljande öfversiktliga *tabeller O och P* (sid. 16).

Antalet i ayrshirestamboken för länet upptagna djur uppgår till 75 handjur och 125 hondjur.

Ofvannämnda s. k. tjurföreningar hafva icke till antalet ökat under åren 1891—1895, men nya hafva tillkommit i deras ställe, hvilka efter verkställd slutamortering af de inköpta djuren

¹⁾ Uppgift för år 1892 är i anseende till dövarande landbruksingenjörens frånfälle ej lemnad.

upplöst, hvilket eger rum efter tre år. Bildandet af sådana föreningar understöddes ock fortfarande af Hushållningssällskapet. Uteslutande ayreshiretjurar användas inom föreningarnes hjordar, och goda resultat synas vid premieringarne i de orter, der föreningar verkat. Vid 1895 års slut voro cirka 1,500 hondjur inregistrerade.

Med undantag för länets nordöstra del, der i följd af brist på moderna samfärdsmedel jordbruksnäringen icke ännu nått den utveckling, hvaraf äfven denna ort dock tvifvelsutan är mäktigt,

Tab. O. Nötkreaturspremieringen.

År.	Länets östra distrikt.			Länets vestra distrikt.		
	Uppvisningsplatser.	Uppvisade djur.	Premierade tjurar.	Uppvisningsplatser.	Uppvisade djur.	Premierade tjurar.
1891	16	824	60	—	—	—
1892	—	—	—	16	845	74
1893	17	912	81	—	—	—
1894	—	—	—	20	1,412	123
1895	18	1,048	96	—	—	—

Tab. P. Vid nötkreaturspremieringarna prisbelönta tjurar, efter ras.

		År	År	År	År	År	Summa.
		1891.	1892.	1893.	1894.	1895.	
Korthornsras, 1:a pris	1	1	2	—	2	6	
» 2:a »	—	—	—	1	1	2	
» 3:e »	—	1	—	—	—	1	
Ayrshireras, 1:a »	8	4	9	9	9	39	
» 2:a »	3	11	6	9	7	36	
» 3:e »	—	1	1	5	3	10	
Ostfriesisk ras, 1:a »	1	3	—	—	—	4	
» 2:a »	1	2	3	1	1	8	
» 3:e »	1	—	—	—	—	1	
Anglerras, 2:a »	—	1	—	—	—	1	
Blandad ras, 1:a »	9	7	10	17	6	49	
» 2:a »	13	26	27	52	28	146	
» 3:e »	23	17	23	29	39	131	
Summa pris	60	74	81	123	96	435	

Tab. Q.

Prisbelöning af hästar vid besigtningmötena, åren 1891—1895.

År.	Anslag i kr.			Utställda djur.				Prisbelönade djur.						Godkända, i brist af medel ej prisbelönade djur.			
	Statsmedel.	Hushållningssällskapsmedel.	Hushållningssällskapet enskildt.	Beskällare.	Fölston.	Unghästar.	Summa.	Beskällare, prisbelönade med		Fölston, prisbelönade med			Unghästar.	Summa.	Beskällare.	Fölston.	Summa.
								100 kr.	70 kr.	100 kr.	75 kr.	50 kr.					
								Skådepenning i silfver.									
1891	1,798	1,798	200	25	91	98	214	4	6	—	25	17	37	89	9	12	21
1892	1,790	1,790	200	21	103	81	205	8	6	1	18	18	31	82	4	29	33
1893	1,788	1,788	200	20	127	104	251	7	8	—	13	25	43	96	2	35	37
1894	1,791	1,791	200	20	90	93	203	8	8	—	10	28	40	94	2	23	25
1895	1,799	1,799	200	18	90	134	242	8	7	—	15	21	49	100	2	27	29

har mejerihandlingens gått framåt. De s. k. andelsmejerierna utgöra omkring $\frac{1}{3}$ af hela antalet mejerier; vid pass 30 sådana hade år 1895 en mjölktillgång af 18,887,134 kg. samt tillverkade 629,943 kg. smör, 77,966 kg. halfvet ost, 90,802 kg. skumost samt räknade 1,100 leverantörer.

Hela antalet ordnade mejerier var vid 1895 års slut 91. Med iakttagande att flere mejerier, vissa år ända till 20, icke kunnat förmås att lemna uppgifter, skall i följande tabell redogöras för mejerirörelsen under femårsperioden, hvarvid alla tal angifva vikt i kg. I tabellen upptagen mjölk och gräddes har lemnats af omkring 1,800 leverantörer.

	År 1891. Kg.	År 1892. Kg.	År 1893. Kg.	År 1894. Kg.	År 1895. Kg.
Lemnad mjölk	31,380,527	28,992,730	35,054,936	33,370,366	42,765,232
» gräddes	—	—	—	35,007	6,222
Tillverkn. af smör	1,069,647	942,020	1,215,049	1,055,871	1,479,302
» » helfet ost	60,291	44,069	40,549	69,024	62,432
» » halfvet ost	15,302	28,452	74,783	150,204	138,197
» » skum- mjölksost	345,233	246,668	293,226	240,110	242,480
» » mesost	—	—	14,741	25,530	49,448

I orter med dåliga kommunikationer och der mejerier ännu ej inrättats, äro handseparatorer rätt mycket spridda, hvarigenom nettoinkomsten från äfven de minsta ladugårdar afsevärdt ökats. Mejerier enligt andelsprincipen äro dock att föredraga och nya företag i sådan riktning uppstå alltjemt.

Angående hästafveln får sägas, att perioden icke i fråga om ädla hästar har att uppvisa ett så tillfredsställande framsteg, som varit önskligt och väl äfven möjligt med fästadt afseende derå, att många ganska goda moderston finnas och att icke så få ädlare beskällare inköpts för Strömsholms hingstdepôt och stått till allmänhetens begagnande. Deremot är afveln af det grofva hästmaterialet stadd i ständigt framåtskridande, och Hushållningssällskapet och enskilda personers beskällare, i synnerhet af ardenerras, intaga ett framstående rum. Intresset att uppvisa hästar vid premieringsmötena är mycket lifligt, hvidan också det anvisade anslaget till prisbelöningar visat sig vara otillräckligt, så att flere hästegare, företrädesvis för ston och unghästar, gått miste om eljest förvärfvade pris.

Resultatet af de årliga premieringarne inhämtas af följande tabell Q.

Svinskötseln har gått framåt, och har Hushållningssällskapet tid efter annan anskaffat goda afvelsdjur, som mot halfva inköps-summan sålts till enskilda personer samt mejeriföreningar för uppdrifvande af den inhemska stammen.

Till hvad om *fårafvel* och *fjäderfäskötsel* är i näst föregående berättelse yttradt finnes icke något att tillägga.

Veterinärdistrikten, som vid periodens början voro 7, hafva ökats med 1 nytt, benämndt Väla veterinärdistrikt. Någon farsot med hög dödsprocent bland husdjuren har icke under perioden förekommit. Vål har mjeltbrand uppträdt sporadiskt i 9 fall och några andra smittosamma sjukdomar hafva ock förmärkts, men af alla har dock tuberkulos tillskyndat djuregarne de största förlusterna. Länsveterinären uppgifver 176 fall af denna sjukdom, hvilken synes sprida sig i oroväckande grad, synnerligast bland de förädlade besättningarna. Hushållningssällskapet har visserligen anslagit medel för undersökning genom tuberkulin, men resultatet af de verkställda undersökningarna har varit mycket nedslående. Anmärkningsvärdt är, att importerade friska djur ganska snart angripas af sjukdomen.

Länets landtbruksskola för rättares utbildning är fortfarande förlagd till Tomta gård, hvilken år 1890 hade en odlad areal af 187 hektar, men nu uppgifves genom nyodlingar omfatta 229.5 hektar. Anslag dertill utgår af statsmedel med 4,000 kronor och af Hushållningssällskapets kassa med 1,500 kronor. Förutom föreståndaren äro vid skolan anställda en förste och en andre lärare äfvensom, såsom biträdande, en jägeritjensteman och en veterinär. Under femårsperioden hafva tillsammans 48 lärlingar utexaminerats, af hvilka 33 erhållit rättareplatser, 31 inom och 2 utom länet, 3 hokhållareanställning, 10 återgått till föräldrars jordbruk o. s. v. — Med anstalten är förbunden en kreaturskötareskola, som under ifrågavarande fem år räknat 18 lärlingar, af hvilka 14 inom länet vunnit anställning.

Kemiska stationen och frökontrollanstalten i Vesterås, med statsanslag till sammanlagdt belopp af omkring 4,500 kronor årligen, omfattas af allmänheten med stigande förtroende, synnerligen hvad angår jordbruket och dess produkter, såsom af följande tabeller R och S framgår.

Under här ifrågavarande femårsperiod hafva efter fullständig undersökning *plomberingar* utförts å:

1,784 säckar timotejfrö	tillhopa 177,720 kg.
235 > rödklöfverfrö	> 22,410 >
168 > alsikeklöfverfrö	> 17,490 >
2,259 > diverse spanmål	> 225,900 >

Summa 443,520 kg.

Plomberingarna hafva utförts för tre firmors räkning, förutom hvilka två andra firmor i länet jemväl idka fröhandel i någorlunda stor omfattning.

Skogshushållning. De begge i förra berättelsen omnämnda, nybildade Ridö och Sala *kronoparker* hafva genom markinköp i någon mån förstorats, men derjemte har genom inköp till kronan af enskilde förut tillhöriga egendomar en tredje kronopark bildats. En redogörelse för dessa inköp, hvilkas betydelse för framtiden icke kan nog högt skattas, torde ega sitt intresse.

Jemlikt nådiga brefvet den 3 februari 1893 har hemmanet 1/4 mantal Stora Hallarsbo i Möklinta socken af Öfver-Tjurbo härad för en köpeskilling af 33,225 kronor förvärfvats åt staten

K. M:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1891—1895. Vestmanlands län.

och lagts till den angränsande Sala kronopark, som derigenom vunnit en ökning af 421.2 hektar. Men samma kronopark har derjemte förstorats med 154.91 hektar skogsmark, hvilken, enligt kungl. brefvet den 10 februari 1893, vid försäljning i öfrigt af indragna förarebostället 1/3 mantal Nordmyra nr: 3 i Nora socken af Väla härad bibehållits åt kronan för att förvaltas gemensamt med Sala kronopark.

Bjurfors kronopark, den tredje af länets kronoparker, har under perioden bildats sålunda. Till följd af nådiga brefvet den 16 november 1894 inköptes för ändamålet hemmanen 2 mantal Bjurfors, 1 1/2 mantal Andersbenning, 1/2 mantal Fröbenbenning, 1 1/12 mantal Rabbatsbenning, 5/12 mantal Ingolsbenning och lägenheten Myrsjötorp, samtliga i Norbergs socken af Gamla Norbergs bergslag, samt derjemte hemmanen Grabo, Myggbo och Tråbacken i Avesta socken, Hoffmansbenning i Grytnäs socken samt Stora och Lilla Åvesta med Hummelbo och Klintbo i Folkärna socken, allt i Hedemora fögderi af Kopparbergs län, för en köpeskilling af 387,000 kronor. Ehuru af hela egendoms-komplexens areal, 6,236.87 hektar, allenast 4,545.18 hektar äro belägna inom Vestmanlands län, har dock Eders Kungl. Majt

Tab. R. Undersökta prof vid kemiska stationen i Vesterås åren 1891—1895.

Undersökta ämnen.	År 1891.	År 1892.	År 1893.	År 1894.	År 1895.
Jordarter	14	19	22	21	21
Jordförbättringsmedel	4	3	1	2	16
Gödslingsämnen	34	36	56	81	51
Fodermedel	29	21	24	56	42
Vatten	27	34	24	44	17
Mejeriprodukter	9,459	11,092	12,978	14,600	16,645
Närings- och njutningsmedel	3	14	79	73	13
Giftprof (arsenik o. d. ämnen)	435	416	343	390	278
Öfriga föremål (tekn. prod. o. d.)	27	56	63	43	28
Summa	10,032	11,691	13,590	15,310	17,111

Tab. S. Undersökta prof vid frökontrollanstalten i Vesterås åren 1891—1895.

Fröslag.	För jordbrukare.	För fröhandlande.	Fullständiga.	Partiella.	Summa.
Hvete	59	13	16	56	72
Råg	134	71	87	118	205
Korn	28	2	4	26	30
Hafre	204	37	56	185	241
Ärter och vicker	20	7	7	20	27
Rödklöfver	22	55	60	17	77
Alsikeklöfver	10	53	49	14	63
Timotej	22	85	91	16	107
Blandsäd och blandfrö	19	3	13	9	22
Diverse fröslag	4	1	1	4	5
Summa	522	327	384	465	849

förklarar, att hela kronoparken i skogsadministrativt hänseende skall räknas till Köpings revir.

Äfven hafva Siende och Tuhundra häradsallmänningar genom inköp af till skogsbörd tjenlig mark något förstorats, den förra med 21, den senare med nära 160 hektar; men å andra sidan har genom försäljning af 24 mindre kronoegendomar ytvidden af de allmänna skogarne sedan år 1890 minskats med 559·72 hektar.

Då antalet, naturen och ytvidden af de länet tillhörande allmänna skogar sålunda icke oväsentligt förändrats, anser sig Eders Kungl. Majts Befallningshafvande böra här redogöra för det nu varande förhållandet medelst införande af nedanstående, utaf öfverjägmästaren upprättade statistiska tabell T.

Med undantag af de allra obetydligaste äro samtliga dessa skogar indelade till ordnad hushållning. Oafsedt hvad till hushöf vid boställen o. s. v. användts, har afverkning af till för-

Tab. T. Öfversigtstabell för de allmänna skogarne i länet vid 1895 års slut.

A) Under skogsstatens förvaltning och värd:	Antal.	Ytvidd i hektar.		
		Skogsmark.	Impediment.	Summa.
a) Kronoparker:				
Ridö	1	497·36	71·01	568·37
Sala	1	1,662·87	761·74	2,424·61
Bjurfors (länets andel)	1	3,237·15	1,308·03	4,545·18
Summa	3	5,397·38	2,140·78	7,538·16
b) Häradsallmänningar:				
Åkerbo	3	1,284·48	197·79	1,482·27
Snefringe	3	2,839·97	962·49	3,802·46
Tuhundra	1	786·70	224·76	1,011·46
Norrbo	1	604·77	188·65	793·42
Siende	1	66·30	13·94	80·24
Torstuna	1	1,802·87	488·19	2,291·06
Summa	10	7,385·09	2,075·82	9,460·91
c) Vid utarrendering af kronoegendom undantagen mark:				
Lyfvinge, f. d. militieboställe	1	223·21	39·60	262·81
Norr Åls, » »	1	465·67	157·25	622·92
Summa	2	688·88	196·85	885·73
Summa (under skogsstatens förvaltning)	15	13,471·35	4,413·45	17,884·80
B) Under skogsstatens uppsigt och kontroll:				
Skogar vid för statsverket utarrenderade egendomar	117	5,828·44	1,003·92	6,832·36
Skogar vid civila boställen	13	720·62	137·10	857·72
Skogar vid eklestastika boställen och löningshemman	115	7,964·18	1,844·13	9,808·31
Skogar vid allmänna inrättningars hemman	89	4,629·43	—	4,629·43
Summa	334	19,142·67	2,985·15	22,127·82
Summa allmänna skogar	349	32,614·02	7,398·60	40,012·62

säljning afsedt virke från olika slag af allmänna skogar egt rum till en myckenhet af 120,366 kubikmeter.

Angående skogskulturen å de allmänna skogarne må nämnas, att genom skogsstatens försorg fullständig skogsodling utförts å 384·14 hektar samt hjälpkultur å 754·37 hektar, hvarvid äfvensom vid arbetena i plantskolor användts omkring 1,150,000 barrträdplantor, 9,000 löfträdplantor och 764 kg. frö, allt för en kostnad af omkring 16,700 kronor. Afdikning har och utförts, synnerligast å ett par af häradsallmänningarna. Återväxten lär befina sig i ett fullt nöjaktigt skick.

Att så ej är förhållandet å de enskildes skogar, är deremot en beklaglig sanning, om man undantager skogarne å de större bruks- och jordbruksdomänerna, der skötseln af skogarne handhafves eller öfvervakas af sakkunniga personer med biträde af utbildade skogvaktare. Öfverjägmästaren yttrar, att »å den ojemförligt största delen af enskildes skogsområden lemnas hvarje tanke på skogens återväxt och desslikes på en uthållig afkastning vind för våg. Här gäller det blott att taga, hvad tagas kan, och då andra näringar, framför allt jordbruket, ej lemna påräknad behållning, ligger det så nära till hands och är så lätt att omsätta skogsprodukter, för hvars framalstrande ej ett öre offrats i penningar, oafsedt huruvida skogen med hänsyn till egendomens eget behof af virke tål vid en dylik beskatning eller ej. En mörk fläck å den enskilda skogshushållningen är jemväl den taktik, som s. k. virkesaffärsmän följa, då de till lägsta möjliga pris tillskansa sig egendomar med någorlunda god skogstillgång, sköfva skogen och derefter slumpvis åter afyttra de till sitt värde ytterligt reducerade possessionerna. I riktning emot ett dylikt förfarande liksom till förmån för skogens återväxt synes det vara, som ett på många håll höjdt rop på strängare skogslagstiftning borde finna gensvar».

Statsmagterna och länets hushållningssällskap verka dock oafåtligt till förmån för en ändamålsenligare tingens ordning i fråga om hushållningen å de enskildes, synnerligast allmogens skogar.

Sedan år 1893 är hvarje markegare, som det önskar, berättigad att genom hushållningssällskapets bemedling med biträde af dess plantörer få sina dertill lämpliga kala marker kostnadsfritt besädda och planterade mot förbindelse å markegarens sida att väl vårda de verkställda skogskulturerna och iakttaga sällskapets inom skäligen gränser meddelade föreskrifter derom. Sällskapet låter hvartannat år genom en skogstjensteman inspektera odlingarne och mottager derom hans berättelse.

Sålunda har sällskapet, som under perioden uppburit af statsmedel ett skogskulturanslag af 6,945 kronor, derjemte sjelft anvisat mera än 9,000 kronor, allt till afföning af skogsplantörer samt skogsodling å mindre egendomar, hvarigenom omkring 300 hektar kalmarker blifvit gjorda skogbärande. Dertill samt till sådd och omskolning i plantskolor hafva åtgått omkring 740,000 stycken plantor och 261 kg. frö.

Statens skogsingenjörer hafva, trots den ringa kostnaden för deras anlåtande, funnit ytterst ringa användning inom länet.

Inbyggarnes behof af vedbrand samt af byggnads- och reparationsvirke slukar naturligen den största delen af skogsprodukterna; men jernhandteringen inom länet kräfver dock ansenliga partier för träkol o. s. v. Försågningen till afsalu lär ej heller vara ringa, hvarjemte trämasseindustrien förbrukar allt mera skogsalster. Som dock icke allt virke dertill lämpar sig, men den

enskilde skogsegaren på grund af de höga pris, som gälla för råvaran, lätt lockas att sälja, följer, att utblädning af det dugliga virket sker å stora arealer till skada för den kvarlemnade, glest stälda skogen och för skogshushållningen i dess helhet.

Virkesprisen hafva under femårsperioden hållit sig ovanligt jemna. Summariskt kunna de angifvas sålunda:

Kol pr stig om 40 hl. ¹⁾	9—14	kr.
Sågtimmer pr st.	2.50—5.50	>
Byggnadstimmer pr st.	1.25—3	>
Björkved pr kubikmeter	3—4.25	>
Barrved > >	1.25—2.50	>
Ekvirke > >	2—5	>
Hägnadsstör pr 100 st.	3—4	>

För härjning genom stormar, skogseld, skadeinsekter och parasitsvampar uppgifves skogen hafva endast obetydligt varit utsatt. Skogsåverkan förekommer allt mera sällan, åtminstone på de allmänna skogarne. Beträffande de skogens biprodukter, som tillvaratagas, förtjenar torfströberedningen sitt omnämnande.

Jagt. »Egentlig jagtvård», skrifver öfverjägmästaren, »är, med undantag för de större bruks- och jordegendomarne samt möjligen ett och annat jagtarrendeområde, ett för länet främmande begrepp, om man tillika bortser från den verksamhet, som länets landsting befrämjat genom utslag och skottpremier för dödade rofdjur». Premierna hafva utgjort: för räf, dödad under sommarhalvåret, 3 kronor, för örn 3 kronor, för dufhök och berguf 2 kronor samt för kråka under vissa förbehåll 10 öre. Rofdjurens frekvens har dock ej märkbart förändrats.

Af nyttigt vildt är elgen ännu temligen allmän i länets vestra del, hvaremot i den östra delen elgstammen alltmera nedgått och torde nu vara reducerad till ett minimum. Det uppgifves, att af detta präktiga vildbråd icke mindre än 741 blifvit under åren 1891—1895 fälda, emot 678 under förra perioden. Tillgången på hare har något ökats. Med undantag för år 1895 har skogsfogeln till följd af ogynnsamma vårar visat svaga årgångar, om än stammen hållit sig någorlunda uppe. Rapphönsen hafva uppträdt än talrika än temligen fåtaliga, hvilket torde berott på vinterns och liggtidens skaplynne. Gräsand och beckasin undanrängas och den förra finnes nu någorlunda allmänt blott i Mälaren. Morkullan förekommer litet hvarstades, men ej talrikt.

Bland nyheter på jagtlagstiftningens område må nämnas, såvidt länet rör, total fredning af svan, utsträckt fredning från den 15 oktober af orr- och tjäderhönan samt elgjagttidens bestämmande till september månads förra hälft.

Svenska jägareförbundets afdelning i östra Vestmanland har under hela femårsperioden fungerat och efter förmåga verkat för en bättre jagtvård och jagtlagarnes efterlefnad.

Fiske. För främjande af detta näringsfång aflönar Hushållningssällskapet fortfarande en fiskeriinstruktör, som vid årliga besök vid länets mera betydande fiskevatten verkar för fiskets vård och förbättring medelst artificiell rombefrukning och kläckning, utplantering af i särskilda anstalter utkläckt yngel o. s. v. Under år 1895 gjordes försök med från Tyskland importerad

befruktad rom af regnbågsforell, hvilket dock misslyckades, antagligen till följd af vattnets olämplighet. — Sala fiskeriförening, understödd af Hushållningssällskapet, och Riddarhytte fiskodlingsanstalt organiserades redan under åren 1886—1890 och verka fortfarande för sitt ändamål.

Aktiebolaget Engelsbergs fiskodlingsanstalt bildades år 1894 med den uppgift, som namnet antyder. Samma år börjades anläggningen af en romkläckningsanstalt och fiskdammar. Nämda anstalt kan för närvarande utkläcka omkring $\frac{1}{2}$ million rom af lax och laxöring, men genom en tillämnad annan uppställning och flere apparater läser berörda tal kunna fyrdubblas. Fiskarens bostad och 16 fiskedammar äro anlagda på ett område af cirka $2\frac{1}{2}$ hektar å mark, arrenderad på 30 år. Under dels 20, dels 30 år eger aktiebolaget derjemte fiskerätt i 12 sjöar och vattendrag, i 6 af dem med annans uteslutande. I romkläckningsanstalten utkläcktes till medlet af maj 1895 ett antal af 200,000 st. rom af den kaliforniska regnbågsforellen, salmo irideus, hvilken visat sig fullt härdig och i hastig tillväxt vida öfverträffa våra inhemska forellarter. Af knappast tumslång storlek i medlet af maj det ena året, fiskades denna art i oktober det följande med en vikt af 455 gram, hvadan man hyser goda förhoppningar om odlingen af detta fiskslag.

Aktiebolaget, som för sitt syfte hade behof att kunna i skogssjöarne Mårsjön och Lilla Grillsjön i Vester-Våla socken undanhålla roffisk, blef af Länsstyrelsen i resolution den 28 februari 1895 berättigadt att under 20 år från den 1 augusti 1894 i dessa fiskevatten begagna eljest otillåten fiskeredskap.

Genom gemensamt utslag den 20 oktober 1892, deri Eders Kungl. Maj:t på anförda besvär enligt nådigt bref den 25 maj 1894 ej gjort ändring, hafva Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro, Vestmanlands och Södermanlands län dels ändrat gällande stadgar för fiskets bedrivande i Hjelmaren, dels ock fastställt nya stadgar rörande kräftfångst i samma sjö.

Bergs- och brukshandtering. *Jernhandteringen* inom Sverige har under femårsperioden genomgått en svår kris. Priserna, särskildt för lancashire, äro de lägsta, som, såvidt känt är, någonsin erhållits för svenskt jern.¹⁾ Den officiella prisnoteringen för valsadt stångjern af lancashire, som år 1891 höll sig omkring 150 kronor pr 1,000 kg. fritt ombord i Stockholm, nedgick alltjemt intill 1893 års slut, då priset noterades 130 kronor, vid hvilken punkt det stannade intill september 1895. Denna notering blef emellertid endast nominell, enär försäljningen under tiden egde rum till vida lägre priser, så att under hela året 1894 och en del af 1895 knappast mer än 110 à 115 kronor kunde betingas. Det är gifvet, att vid sådana förhållanden endast i mycket sällsynta fall ett, om ock obetydligt öfverskott å denna tillverkning kunde erhållas. — Från september 1895 inträdde en förbättring, som visat sig varaktig och ännu, när detta skrives, fortfar. Priset är nu åter 150 kronor med stigande tendens.

För tillverkning af stål och götmetall stälde sig deremot förhållandena vida gynnsammare, enär dels priserna ej sjönko så djupt, dels ökad efterfrågan inträdde ett helt år tidigare, så att redan vid 1895 års början afsättningen var god och lagren min-

¹⁾ Jernverken inom länet taga icke obetydliga kvantiteter träkol sjöledes från Norrland.

¹⁾ En fackman skrifver: »I början af år 1895 voro stål- och jernpriser lägre än de någonsin förut varit och utgjorde då endast 50 % af de år 1880 och 35 % af de år 1873 gällande priser. Åren 1873 och 1880 voro dock priserna jemförelsevis höga».

skade. Genom den då inträdande starka efterfrågan på ämnen för tuber till ångpannor, velocipeder samt gevärspipor har priset deraf stigit i sådan grad, att tillverkarne deraf kommit i ett synnerligen tillfredsställande läge. En ökning af götmetalltillverkningen har ock inträdt, hvilket särskildt inom detta län visar sig af nedanstående uppgift från Fagersta. Detta verk, som under en lång följd af år egnat sig åt tillverkningen af rör-ämnen, var vid den i början af år 1895 inträdande stora efterfrågan å rör och rörämnen för velocipedindustrien väl rustadt med nödiga verkstäder och erfarenhet för att kunna tillgodogöra sig den sålunda yppade marknaden. I hvilket omfång velocipedfabrikationen under år 1895 bedrefs, kan man förstå deraf, att större delen af svenska martin- och bessemerverk sålde afsevärda kvantiteter för denna tillverkning och att endast, hvad Fagersta bruks aktiebolag levererade, var tillräckligt för framställning af omkring 600,000 velocipeder.

Sedan *jernmalmfångsten* i rikets nordligaste län under senare åren så oerhördt utvecklats, att densamma, från att åren 1886—1890 hafva i medeltal lemnat 3⁶⁵ % af hela rikets brytning, år 1895 stegrats till 33⁰⁰ % af jernmalmsuppfordringen inom landet, har Norbergs bergslag inom Vestmanlands län numera förlorat det framstående rum, samma bergslag relativt till rikets öfriga malmförande orter fordom egt. Malmfångsten inom Norbergs, Vestanförs och Skinskattebergs socknar, af hvilka de två förstnämnda räknas till Norbergs bergslag, utgjorde ännu år 1885 26¹⁶ % af rikets och för åren 1886—1890 var procenttalet 20⁹⁹ %, men för år 1895 allenast 9⁷⁷ %.

Skinskattebergs socken berördes icke alls och Vestanförs socken endast i ringa mån af den allmänna arbetsnedläggelsen i Norbergs bergslag åren 1891 och 1892; men ändock sjönk myckenheten af uppfordrad produkt för länet ganska afsevärdt dessa sistnämnda år, hvilket berodde af Norbergsfältets öfverlägsenhet i fråga om malmtågten. Efter strejkens slut önskade såväl arbetsmanskaf som grufegare att återtaga det förlorade, och deraf följde år 1893 en i förhållande till de två föregående åren anmärkningsvärd stegring i grufbrytningen. Följande öfversigt visar närmare rörelsens resultat:

År.	I länet.		I riket.		Länets rörelse i % af rikets.	
	Antal grufvor.	Bruten malml. Ton.	Antal grufvor.	Bruten malml. Ton.	Antal grufvor.	Uppfordrad produkt.
1891	57	160,063	346	985,255	16.47	16.25
1892	60	151,991	353	1,291,933	16.99	11.76
1893	61	233,607	341	1,481,487	17.89	15.77
1894	59	209,562	326	1,926,523	18.09	10.88
1895	61	185,935	327	1,901,971	18.61	9.77

Kraftförbrukningen vid Norbergs grufvor har under de senare åren ansenligt ökat. Orsaken härtill lär ligga icke allenast uti ett genom forcerad brytning ökad djup för berg- och vattenuppfordringen utan äfven uti en deraf härledd ökad vattenmängd, som måste undanhållas. Dertill kommer användningen af bormaskiner. På sätt i berättelsen för åren 1886—1890 omnämndes, var redan under nämnda tid ifrågasatt att, till vinnande af

billigare kraft vid Norbergs gruffält, medelst elektrisk ledning dit *öfverföra kraft från vattenfallen i Dalelven* vid Avesta. Vål har anläggning för sådant ändamål ej ännu kommit till stånd, men egare af åtskilliga grufvor inom fältet hafva dock redan inköpt den s. k. »Avesta lillfors» i Dalelven i syfte att omsätta dess kraft till mekaniskt arbete af hvarjehanda slag vid gruffältet. Nämnda fall anses kunna lemna vid gruffältet disponibla mer än 400 hästkrafter dygnet om i stället för de 133 hästkrafter, som i medeltal per dygn under åren 1891 och 1892 enligt beräkning utvecklats ur då begagnade ångmaskiner. Då man besinnar, att kostnaden för bränsle med flere till motorerna hörande utgifter vid Norbergsfältet beräknats till omkring 60,000 kronor årligen och att kostnadsförslaget för den elektriska anläggningen uppgår till 400,000 kronor, inses lätt, att en afsevärd vinst bör kunna af företaget påräknas, oafsedt fördelen att på sådant sätt kunna leda den elektriska strömmen snart sagdt till hvilka schakt som helst för att der omsättas till kraft. Också har planen omsider omfattats af grufegarne med det intresse, att, sedan Eders Kungl. Maj:ts den 3 februari 1893 meddelat tillstånd till ledningens framdragande, ett aktiebolag innevarande års höst bildats för anläggningens förverkligande samt sökt och vunnit nådig fastställelse af sin ordning.

Elektrisk ström, genererad medelst ånga, har dock under femårsperioden, ehuru i mindre skala, användts för berguppfordring vid Gamla Kolningsbergfältet och i Granrotsgrufvan.

Äfven *diamantborrmaskiner* hafva under perioden drivits med elektrisk ström. Efter bildandet år 1885 af Svenska diamantborrningsaktiebolaget har denna metod tagit ganska stark fart för undersökning af fyndigheter. Bormaskinerna, som flerstädes drivas jemväl för handkraft och med gasolje- samt fotogenmotorer, der behofvet af luftvexling kunnat äfven med sådana maskiner tillgodoses, hafva inom »Norbergs gemensamma grufförvaltning» borrarat 1,105³² meter för en sammanlagd kostnad af 22,465³⁷ kronor, dervid många värdefulla upplysningar vunnits. Äfven inom Johannisbergsgrufvan har på sådant sätt ett icke oväsentligt borrhningsarbete utförts.

Den här ofvan i berättelsen antydda brist å sunda och lämpligt inredda bostäder vid gruffältet har under senare delen af femårsperioden blifvit i hög grad tillgodosedd. Vid periodens slut funnos sålunda anordnade *bostäder för grufarbetare* enligt denna öfversigt:

	Lägenheter.	Rum.
Norbergs gemensamma grufförvaltning	177	271
Grufförvaltningen Hoppet	53	73
Johannisbergsgrufvan	17	26
Kallmora silfvergrufva	27	43
Långgrufve förvaltning	16	18
Svanå förvaltning	16	20
Fagersta förvaltning	12	12

I allmänhet äro bostäderna bygda af trä, antingen liggande eller resvirke, med trä- och pappförhydning, stundom användes äfven 4-tums plank, dels stående och dels liggande, samt försedd med brädfodring. Bostäder af brändt sågspånstegel, d. v. s. vanligt lertegel, der sanden ersatts med sågspån, lära visat sig synnerligen lämpliga och hafva sex dylika bostäder, hvarje rymmande tvenne 2-rums och tvenne 1-rums lägenheter, under perioden uppförts.

Den minskning i tillverkningsprodukt, som i fråga om *tackjernsblåsningen* iaktogs mot slutet af 1880-talet, efterträddes af en något stegrad blåsning år 1890; och äfven om årskvantiteten derefter något sjönk, nådde densamma dock ej en så låg siffra som år 1889. Känslig för fluktuationen å jernmarknaden, visar tackjernstillverkningen redan år 1895, att en något ljusare stämning inträdt, såsom af följande, i *tabell U* lemnad, öfversigt synes.

En sammanställning af tillverkningarna under åren 1890—1895 af *smältstycken, göt* och *mellanprodukter* lemnar följande tabell:

År.	I länet tillverkad produkt, i ton.					Tillverkning i riket. Ton.	Länets rörelse i % af rikets.
	Smältjern.	Bessemersmetall.	Martinmetall.	Stål, andra slag.	Summa. Ton.		
1890 . . .	41,463	4,770	9,979	259	56,471	391,919	14.41
1891 . . .	39,818	3,818	10,057	336	54,029	397,428	13.60
1892 . . .	41,670	1,544	11,517	170	54,901	395,861	13.87
1893 . . .	39,544	424	15,061	55	55,084	393,122	14.01
1894 . . .	36,366	1,401	14,609	223	52,599	373,211	14.09
1895 . . .	34,388	4,103	16,382	186	55,059	386,530	14.24

Under ifrågavarande period har, såsom här af framgår, tillverkningen af härdfärdigt jern icke oväsentligt nedgått, hvar emot produktionen af götmetall stegrats samt länets rörelse behållit sig i det närmaste oförändrad i sin proportion till tillverkningen inom riket.

Angående förädladet af ofvanstående mellanprodukter må anmärkas, att, enär den officiella statistiken med år 1892 erhållit en förändrad, mera specifik uppställning, en jämförelse med de föregående årens rörelse icke är möjlig, utan torde särskildt för åren 1890 och 1891 få meddelas, att tillverkningen lemnat följande resultat:

År	Stångjern och skenor. ton	Manufaktur.	Summa för länet.	I riket.	Länet i % af riket.
År 1890	37,169	6,023	43,192	360,831	12.0
> 1891	38,081	5,235	43,316	352,868	12.24

För periodens följande år erhållas med begagnande af den nya uppställningen i *tabell V* angifna tal.

Genom benäget lemnade meddelanden från de förnämligare jernbruken, der jernet flerstädes i afsevärd grad *manufaktureras*, samt från öfriga industriella verk inom länet är Länsstyrelsen

satt i tillfälle att angående dessas verksamhet gifva följande speciela redogörelser. De torde ega sitt intresse, synnerligast vid en jämförelse med uppgifterna i nästföregående berättelse, hvilken Länsstyrelsen ber att få åberopa med hänsyn äfven till der för hvarje verk angifna olika slag af tillverkade produkter, som fördenskull icke i allmänhet nu återupprepas.

Vid *Fagersta* utgjorde tillverkningen under femårsperioden:

År.	Valsadt och smidt stål och plåt. Ton.	Sågblad, linor och tråd. Ton.	Annan stålmanufaktur. Ton.	Summa. Ton.	Använda arbetare.	Tillverkade ton pr arbetare.
1891	5,150	318	131	5,599	330	17.0
1892	4,510	265	108	4,883	359	13.8
1893	5,376	255	131	5,762	380	15.2
1894	6,023	202	242	6,467	375	17.2
1895	9,177	282	105	9,564	410	23.4

Fagersta bruks aktiebolag har för att tillgodose ett större behof af tackjern för den ökade ståttillverkningen redan år 1891 förhyrt Engelsbergs masugn samt år 1895 arrenderat Bråfors hytta i Norbergs socken. Bolaget, som derjemte nödgats köpa icke obetydliga kvantiteter tackjern, tillverkade sjelft tackjern under perioden till belopp af 49,777 ton, emot 36,375 ton närmast föregående femårsperiod.

Medium tillverkad stål och manufaktursmide var enligt ofvanstående öfversigt: åren 1891—1895 6,455 ton, emot 4,094 ton åren 1886—1890. Tillverkade ton pr arbetare år 1887 utgjorde 9.7, emot 17.3 i medeltal åren 1891—1895.

Tab. U. Tillverkning af tackjern under åren 1890—1895.

År.	I länet.		I riket.		Länets rörelse i % af rikets.	
	Antal masugnar.	Tillverkad tackjern och gjutgods. Ton.	Antal masugnar.	Tillverkad tackjern och gjutgods. Ton.	Antal masugnar.	Tillverkad produkt. Ton.
1890	14	40,759	154	456,102	9.09	8.93
1891	14	40,155	155	490,913	9.03	8.18
1892	15	40,024	153	485,664	9.80	8.24
1893	14	40,069	152	453,421	9.20	8.84
1894	13	39,033	145	462,809	8.96	8.43
1895	12	42,883	146	462,930	8.22	9.26

Tab. V.

Jernförädlingen i Vestmanlands län åren 1892—1895.

År.	Ämnen för export.	Smidt stångjern.	Valsadt stångjern och skenor.	Stångjernsaffugg för export.	Söm- och fasonjern, valstråd.	Plåt och manufaktur.	Summa. Ton.	Tillverkning i riket. Ton.	Länets rörelse i % af rikets.
1892	865	6,611	24,099	1,492	10,374	2,385	45,826	293,036	15.63
1893	440	7,186	23,728	1,974	9,960	2,244	45,532	288,367	15.78
1894	211	6,573	22,508	1,421	10,572	2,522	43,807	286,302	15.31
1895	266	6,215	27,770	1,707	11,993	2,262	50,213	312,926	16.04

Verket, som vid periodens slut räknade cirka 1,200 i bolagets tjänst anställda personer och som i dess bostäder inrymde omkring 2,650 personer, qvinnor och barn inberäknade, lär på grund af ofvan lemnade uppgifter få anses hafva vunnit en betydande utveckling under perioden.

Kohlsva jernverk är ett gammalt kungsställe vid Hedströmen i Malma och Bro socknar, bekant sedan Karl XI:s dagar, från hvilken tid minnen af ett utaf honom der uppfördt jagtslott ännu finnas uti de i nuvarande corps de logis bevarade tak med synnerligen vackra gipsornament. Ännu år 1854, då bruket förvärfvades af en i den svenska, synnerligast den vestmanländska jernhandterings historia högt aktad man, bruksegaren Lars Lindberg, var stället dock såsom jernverk ganska oansenligt och bestod i sin helhet af endast två stångjernshammare. Under Lindbergs kloka och insigtsfulla ledning gick verket raskt framåt och omfattade vid hans död år 1875, bland annat, nio dubbelhårdar, ett smältstyckevalsverk, ett mediumvalsverk och två finvalsverk, af hvilka sistnämnda det ena är ett af de äldsta i sitt slag, som anlagts i riket¹⁾. På senare tid hafva inrättats martinverk, jern- och stånggjutier samt mekanisk verkstad för bearbetning af stånggjutgodset; kraft öfverföres från fallen på elektrisk väg. Särskildt förtjenar antecknas det härstädes införda bruket af torf och pinnar till bränsle; pinnhuggningen, hvarvid användas allenast qvistar och ris, bereder närboende hemmansegare en årsinkomst af omkring 21,000 kronor. Verket konsumerar årligen: af torf cirka 2,500 läster om 20 hl.; af pinnar cirka 3,500 storstigar om 40 hl.

Lindbergs sterbhusdelegare sålde egendomen år 1893 till ett aktiebolag under benämning Kohlsva jernverks aktiebolag. Der tillverkades åren 1891—1895:

År.	Lancashire, smältstycken. Ton.	Siemens-, martin-jern, göt m. m. Ton.	Utvaladt finjern. Ton.
1891	4,935	2,789	5,907
1892	5,228	3,150	5,898
1893	4,329	3,337	5,256
1894	4,202	3,310	6,004
1895	3,816	3,121	5,978

¹⁾ Vid Lesjöfors lär ett finvalsverk bygts ungefär samtidigt.

Surahammars bruks aktiebolags tillverkning utvisas af tabell X.

Ramnäs bruks aktiebolag, som vid Seglingsbergs och Ramnäs bruk under perioden tillverkat 19,650 ton tackjern och 25,819 ton smältstycken, drifver derjemte *kettingsmide*, enligt följande uppgift:

	Meter.	Deciton.
År 1891	84,998	3,479
» 1892	75,574	3,071
» 1893	66,864	2,757
» 1894	64,648	2,800
» 1895	75,145	2,398
Summa	367,229	14,500

Derjemte har vid *Ramnäs valsverk* under åren 1891—1895 stångjern till en myckenhet af 32,386 ton utvalsats.

Omkring 200 arbetare äro hos aktiebolaget anställda.

Det allmänna priset på silfver på världsmarknaden har naturligtvis återverkat på *silfvergrufvehandlingen* inom länet. Hvad särskildt angår Sala storgufva visar året 1892 visserligen en ganska afsevärd brytning af mera än 37,000 ton uppfordradt berg, lemnande omkring 6,700 ton stuff- och anrikningsmalm; men bearbetningen har sedermera minskats, så att densamma år 1895 utgjorde allenast omkring 3,500 ton uppfordradt berg, som gaf cirka 2,680 ton stuff- och anrikningsmalm.

Följande tabell gifver en öfversigt af silfver- och blymalmsbrytningen inom länet och dess relation till rikets åren 1890—1895:

År.	Inom länet erhållen malm.			Rikets malmfångst. Ton.	Länets rörelse i % af rikets.
	Sala storgufva.	Kallmora och Stora Månsgrufvan.	Summa. Ton.		
1890	6,462	5,665	12,127	14,986	80.9
1891	6,354	5,016	11,370	15,044	75.6
1892	10,096	6,659	16,755	19,803	84.6
1893	8,933	8,993	17,926	21,043	85.2
1894	5,014	7,022	12,036	14,825	81.2
1895	2,904	5,618	8,522	12,045	70.7

Tab. X.

Tillverkningen vid Surahammars bruks aktiebolag åren 1891—1895, i deciton.

År.	Tackjern (Karbenning masugn).	Puddel-smältstycken.	Martin-göt.	Stångjern och stål.	Plåt.	Jernväghjul.	Maskinsmidan.	Pressad plåt.	Gjutgods af	
									tackjern.	stål.
1891	10,909	14,356	27,714	17,317	14,321	9,456	8,806	558	2,333	769
1892	7,016	14,835	25,483	14,095	14,407	9,649	8,816	802	3,809	1,377
1893	7,113	16,554	22,798	20,295	11,353	17,193	11,053	652	3,606	1,800
1894	7,392	18,146	18,132	21,688	9,456	19,263	13,687	747	3,620	1,992
1895	7,808	16,812	26,779	15,951	13,444	12,206	9,468	542	3,763	1,717

Anm. Ofvanstående parti tackjern användt för tillverkningen dels af puddel-smältstycken och dels af martin-göt. Dessa två sistnämnda produkter jemte inköpt lancashire hafva manufakturats till ofvan upptagna stångjern, stål, plåt, jernväghjul och maskinsmidan. Tillverkningen af jernväghjul och plåt har tagit i anspråk en väsentlig del af ofvan uppgifna kvantiteter stångjern och maskinsmide.

Vid Surahammars bruk sysselsätas omkring 350 arbetare.

Då på grund af det ofvan anmärkta prisfallet Sala grufva i likhet med många andra silfvergrufvor i Europa ej vidare kan med fördel tillgodogöra sig den fattigare malmen och därför ej med egna malmer tillfyllest sysselsätta den på sista tiden uppbygda nya smälthytan, så har man i stället uppköpt främmande blymalmer och silfverhaltigt verkbley och förarbetar det erhållna raffinadblyet delvis till blyglete, mönja, blyrör, etc.

Sala grufva uppköper från Kallmora silfvergrufva i Norberg dels stufmalmer och dels det i Kallmora blyhytta genom smältning af den fattigare blymalmen erhållna verkbleyet. All blymalm ur Kallmora grufva, som förr exporterades till Freiberg i Sachsen, förarbetas således numera inom landet. Likaså uppköper och förarbetar Sala grufva sedan år 1895 de vid Saxberget i Dalarne genom anrikning af blyzinkmalmer vunna rika blysligerna, som förrut exporterats. Till följd häraf uppvisar år 1895 högst anmärkningsvärda produktionssiffror, de högsta som i de årliga redogörelserna hittills antecknats, nämligen 1,256,079 kg. frisk- och raffinadbly samt blyglete, eller 280 % mera än närmast föregående år. Året 1892, som dernäst företer högsta siffertalet, uppgifves hafva lemnat för hela riket 798,650 kg.; stegringen för samma år, 167 %, likasom den för år 1895 faller väsentligen på Sala silfververk.

Silfverprisets fall har således varit orsaken, kan man säga, till ett uppsving af *blyhandteringen*.

Sala grufva har under perioden förtryts från »Sala silfververks aktiebolag» till »Aktiebolaget Salberget».

Fabriker och handtverkerier. Med underdånig erinran, att Kommerskollegii statistik, hvilken på detta område innehåller detaljerade upplysningar för hvarje stad och län angående varuquantitet, tillverkningsvärde, antal egare och arbetare m. m., deremot icke sysselsätter sig med enskilda verk, anser Länsstyrelsen sig böra fullfölja den i förra berättelsen begynta speciella redogörelse för några inom länet fabriksmessigt drifna verk, i förhoppning att dermed lyckas gifva en åskådlig, om än icke så omfattande bild af de mera framstående fabriksnäringarne och deras utveckling. Såsom material för denna redogörelse skola tjena de från fabrikerne begärda och beredvilligt lemnade uppgifter.

Vid *Vesterås mekaniska verkstads aktiebolag* har tillverknings utgjort:

År.	Slätter-	Sånings-	Häst-	Ring-	Gjutgods.	Värde.
	maskiner.	maskiner.	räfsor.	vältar.		
	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Ton.	Kronor.
1891	566	365	356	69	344.6	414,448
1892	644	364	529	31	329.8	454,018
1893	579	438	345	31	312.0	425,409
1894	535	524	396	35	325.9	423,839
1895	470	487	313	45	319.4	394,089

Köpings mekaniska verkstads aktiebolag tillverkar i främsta rummet verktygsmaskiner, mindre tröskverk och vandrings, vagnaxlar och fjedrar, gjutgods samt fårklippningsmaskiner för export. Under perioden har utförts en helt ny ångmaskinsanläggning för

öfverföring af all drifkraft medelst elektricitet samt införts elektrisk belysning:

År	Gjutgods, ton.	Tillverkningsvärde, kr.
År 1891	720.3	414,145
» 1892	756.4	421,141
» 1893	582.0	374,685
» 1894	467.0	340,664
» 1895	507.6	405,949

Sysselsatte arbetare i medeltal 175.

Aktiebolaget Arboga mekaniska verkstad har tillverkat turbiner, qvarnverk, sågverk, kokillgods m. m. enligt följande uppgift:

År.	Gjutgods.	Smidesgods.	Metallgods.	Omsättningsvärde ¹⁾ .
	Deciton.	Deciton.	Deciton.	Kronor.
1891	6,560	611	65	324,350
1892	6,435	500	41	226,627
1893	7,064	486	33	237,478
1894	7,408	379	28	258,282
1895	8,110	452	41	300,100

Bultfabriksaktiebolaget vid Hallsthammar för tillverkning af maskingjorda skrufvar, muttrar, nitnaglar m. m., sysselsätter omkring 150 arbetare och förarbetade

år 1891	1,226,175 kg.
» 1892	1,500,238 »
» 1893	1,484,900 »
» 1894	1,498,133 »
» 1895	1,500,923 »

En ganska anmärkningsvärd stegring synes hafva inträdt i den *messings- och kopparmanufaktur*, som af ålder drifvits vid *Skultuna bruk* och som numera eger rum äfven vid Thorshammars verkstad i Norbergs socken. Jemför man uppgifterna för förra perioden med dem, som afgifvits för den sistförflutna, framgår, att tillverkningen af flere artiklar fördubblats. Den uppgick åren 1891—1895 till följande:

År.	Kopparplåt.	Kopparrör, -tråd.	Lokomotiv-tuber m. m.	Messings-tråd.	Messings-plåt.	Plåt till gevärspatroner.	Skeppsmetall.	Summa.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1891	100,358	132,694	68,754	39,475	57,591	27,938	24,781	451,591
1892	64,559	121,524	54,746	63,129	50,379		31,362	385,699
1893	39,573	131,820	64,103	45,221	51,299	20,315	44,908	397,239
1894	61,731	148,691	101,898	76,391	81,640	10,705	54,543	535,599
1895	68,652	187,104	123,338	79,249	85,352	49,505	41,592	634,792

Thorshammars verkstad, hvilken, såsom år 1891 påpekades, bildats af arbetare från Skultuna, drifver rörelse i mindre om-

¹⁾ Häruti ingå diverse inköpta smidesmaterialier, ej upptagna i smidesgodsvigten.

fattning, men dock med stigande afsättning, såsom följande uppgift visar:

År.	Messings-	Koppar-	Summa.
	manufaktur.	manufaktur.	
	Kg.	Kg.	Kg.
1891	6,743	1,137	7,880
1892	7,182	2,070	9,252
1893	8,241	2,045	10,286
1894	9,718	730	10,448
1895	11,329	837	12,166

Engelsbergs oljefabrik för raffinering af petroleum arbetar fortfarande med denna för länet säregna handtering. Tillverkningen utgjorde¹⁾:

	1886—1890.	1891—1895.
Gasolja	306,131 kg.	362,145 kg.
Lysolja	48,849 »	82,048 »
Fotogen	867,705 »	639,921 »
Maskinolja	322,292 »	262,246 »
Pressad paraffin	146,653 »	42,948 »
Retortåterstoder	744,555 »	228,050 »

Arboga margarinfabrik. Tillverkningen har från år 1892 nedgått. såsom synes af denna uppgift om tillverkad margarin:

År 1891	1,275,221 kg.
» 1892	1,361,411 »
» 1893	1,265,735 »
» 1894	938,689 »
» 1895	719,729 »

Anledningen till rörelsens minskning är ingen annan än den, att fabrikationen icke med nuvarande tullsats för margarinens hufvudbeståndsdel, oleomargarin, kan konkurrera med fabrikerne i Norge, der oleomargarinen drager en ojemförligt lägre tull. Det uppgifves af fabriken egare, att så framt den svenska margarinindustriens intressen icke snart varda tillgodosedda, handteringen kommer att icke vidare kunna inom riket drivas. Den svenska konsumtionen, som antages vara omkring 3 millioner kg., skulle i sådant fall komma de norska fabrikerne till godo.

Arboga glasbruk synes hafva under perioden bibehållit den produktivitet, verket mot slutet af förra perioden nått. Antalet der tillverkade flaskor och buteljer samt deras tillverkningsvärde utgjorde:

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

Landtkommunikationer. Ifrågasvarande femårsperiod kännetecknas bland annat af arbetena för införande af *lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet* den 23 oktober 1891. Att dessa arbeten varit ganska omfattande såväl hos de offent-

¹⁾ 1 liter gasolja väger omkring 0.70 kg., 1 liter fotogen eller lysolja omkring 0.80 och 1 liter maskinolja omkring 0.87 kg.

	Antal.	Värde.
År 1891	3.91 millioner	187,600 kr.
» 1892	3.78 »	189,600 »
» 1893	3.50 »	182,100 »
» 1894	3.79 »	195,657 »
» 1895	3.90 »	204,486 »

En ny anläggning har under perioden tillkommit, nämligen de storartade verkstäder, som för tillverkning af dynamomaskiner m. m. uppförts af *Allmänna svenska elektriska aktiebolaget*. Detta bolag har såsom affär uppstått år 1890 genom sammanslagning af två förutvarande: Elektriska aktiebolaget i Stockholm, grundlagt år 1883, och Wenströms & Granströms elektriska kraftbolag, grundlagt år 1889. Den sammanslagna affären bildades med ett aktiekapital af minst $\frac{1}{2}$, högst $1\frac{1}{2}$ million kronor, hvaraf 1 million nu är inbetald, och verksamheten begynte i Vesterås år 1891. Det första året upptogs hufvudsakligen af uppförandet utaf aktiebolagets nya, rymliga verkstäder, förrådshus och kontorslokaler samt anordnandet af drifkraft med elektrisk öfverföring till verkstäderna från ett fall i Svartån vid Slottsbron inom Vesterås stad.

Bolaget, hvars verksamhet ursprungligen var egnad uteslutande åt elektrisk belysning, men som efter år 1891 har till hufvudspecialitet elektricitetens användning för kraftöfverföring, grundades på den år 1893 vid unga år affidne, framstående ingenjören Jonas Wenströms uppfinningar på elektroteknikens område, synnerligast hans år 1888 typisk vordna dynamomaskin, samt på vaxelströmmar enligt trefasssystemet, bland hvars uppfinnare jemväl bemälda Wenström räknas.

Den första stora kraftöfverföring med vaxelström, som utförts af bolaget, anlades vid Hellsjön—Grängesberg, hvarest öfver 400 hästkrafter öfverföras och fördelas på ett afstånd af bortåt 14 km. Denna anläggning, hvilken betraktas som en mycket stor framgång, har fått ett stort antal efterföljare, och i närvarande stund uppgår antalet levererade vaxelströmmaskiner till omkring 300 med en storlek från 1,000 till $\frac{1}{10}$ hästkraft. Bland de förnämligare anläggningar, bolaget under senaste åren utfört, nämnas kraftöfverföringar dels vid Hofors valsverk med 4 generatorer om 320 hästkrafter hvar på 2,300 meters afstånd från valsverket, och dels vid Hellefors bruks i Örebro län trämassefabrik med 2 generatorer om 400 hästkrafter hvar på 6 kilometers afstånd från fabriken. För öfrigt skola några siffror utvisa verksamhetens utveckling:

	Tillverkning.	Omsättning.
År 1883	16 maskiner	65,000 kr.
» 1890	36 »	240,000 »
» 1895	218 »	710,000 »

Bolaget har afdelningskontor i Stockholm och Malmö samt agenturer i Göteborg, Sundsvall, Helsingfors, Petersburg och London.

liga myndigheter, hvilka af gammalt haft sig ålagdt besörjandet af och inseendet öfver vägärendena, som ock hos den af nya lagen skapade, verkställande delegation af de vägbyggnadsskyldige, hvilken benämnes vägstyrelse, är lätt att inse.

Ty först och främst är denna lag en ny länk i den kedja af moderna författningar, hvilka, hvar i sin mån, med utplånande

af det gamla kamerala begreppet mantal såsom grund för utgörande af de jorden åliggande allmänna besvär, i stället antaga *bevillningstaxeringen*; vidare inför lagen *nya skattepliktiga objekt*, kapitalet och industrien, hvilka förr icke hade andra intressen fästade vid vägarne, än att dessa skulle hållas i bästa möjliga skick; och äntligen har väglagen beredt ett stort framsteg i *organisationen af vägväsendet*, i det att lagen, med fastsländet af en enda enhet i distriktsindelningen, i regel häradet, borttagit de små kommunernas omedelbara inflytande för sina enskilda sockenvägar och uppställt såsom sitt föremål allenast *allmänna vägar*, hvilkas egenskap af lands- eller bygdevägar bestämmas uteslutande ur synpunkten af deras större eller mindre betydelse för den allmänna samfärdseln.

Men, om ock alla dessa förändringar gjort öfvergången från det gamla till det nya skicket temligen mödosam, så mycket mera som lagstiftaren i ett så vidlyftigt ämne knappast kunnat undgå att i ett och annat stycke lemna rum för villrådighet hos dem, som skolat tillämpa lagen, så kan dock å andra sidan ej bestridas, att lagen på ett förträffligt sätt egnat sig att införa formel reda i vägförvaltningen, hvarest till följd af äldre lagars ofullständighet sed och bruk ofta nog trädt i stället för eller fått insteg vid sidan af lagen.

Länsstyrelsen anser, att några uppgifter rörande lagens införande inom detta län här böra finna plats. Först skulle enligt 82 § företagas fråga om länets indelning i distrikt; denna afgjordes genom särskilda utslag den 28 juni 1892 för Vesterås, Kungsörs och Salbergs-Väsby fögderier samt den 12 oktober samma år för Bergslags fögderi. Häradet blef dervid, trots flere motsatta yrkanden, grund för distriktsindelningen dock med någon jemkning inom Salbergs-Väsby fögderi med afseende å ett redan väckt förslag till reglering emellan Simtuna, Torstuna och Väla härad. Utslagen vunno laga kraft, utom hvad angår Snefringe, och Väla härad samt Gamla Norbergs bergslag. Besvär i fråga om dem fullföljdes, men ändring vauns ej.

Den särskilda nämnden för uppskattning enligt 64 § af årliga väghållningskostnaden tillsattes inom hvarje vägdistrikt i så god tid, att uppskattningsinstrumenten redan i början af år 1894 hunnit tryckas. Endast i några få enstaka fall fördes klagan emot nämndens beslut.

Då lagen icke lemnade någon föreskrift, på hvilken föranstaltande val af vägstyrelse första gången borde ega rum, tog Länsstyrelsen initiativ dertill och utfärdade den 31 juli 1893 allmän kungörelse om utseende af valmän att deltaga i val af vägstyrelse för åren 1894—1896; i sammanhang hvarmed ock vederbörande valförrättare anmodades att å tid, som borde kungöras till valmännens efterrättelse, företaga valet.

Förslag till ploglagsindelning enligt nya lagen förelågo i början af år 1894 och fastställdes af Länsstyrelsen hufvudsakligast under tiden februari—maj, så att frågan om beting emellan de väghållningsskyldige och ploglagen kunde förekomma inför häradsrätterna under hösttingen samma år. Dervid uppnåddes fullständig enighet, så att Länsstyrelsen endast i ett fall nödgades resolvera.

För att ernå likformighet i de skilda vägdistrikten i afseende på vägstyrelsernas funktioner lät Länsstyrelsen å landskansliet utarbeta ett förslag till instruktion för vägstyrelse, hvilket förslag, sedan detsamma delgifvits samtliga vägstyrelser, af dem godkändes och sedermera af Länsstyrelsen fastställdes till efter-

rättelse med samma lydelse i alla distrikt utom för Vagnsbro härads vägdistrikt, som utgöres af en enda socken, hvadan bestämmelserna fördenskull måste för nämnda härad ändras efter omständigheterna.

Med undantag deraf, att de i 57 § föreskrifna åtgärder icke kunde å derför bestämda tider ega rum, var sålunda lagen inom Vestmanlands län genomförd inom behörig tid, och något anstånd med lagens tillämpning blef derför ej här af nöden.

Emellertid insåg man tidigt nog inom länet behovet af vägdelening enligt den nya ordningen; och ehuru till förrättningsmän i allmänhet inga andra personer föreslogos än tre af de fyra landmätnarne inom länet, lyckades man dock så bedrifva arbetet, att frågan, om hvilka vägar skulle i delningen ingå med mera, kunde af Länsstyrelsen prövas: i 1 distrikt inom år 1893, i 6 inom år 1894 och i 1 inom år 1895. I öfriga 5 distrikt hade man vid periodens slut antingen icke beslutit sig för att påkalla vägdelening eller icke hunnit inkomma med ofvan nämnda förslag.

Klart är, att den nya lagens grundsatser om, hvilka vägar böra såsom *allmänna* anses, i mångt och mycket kommo i strid med hittills gängse föreställningssätt och att den enskilde ofta nog icke skulle känna sig tillfredsställd med lagens tillämpning i berörda hänseende, hvarigenom flere befarna vägar blefvo från vägdelening uteslutna. Också vunno endast tre af utslagen i ofvanberörda åtta vägdeleningsfrågor laga kraft. De öfriga hafva dragits under högre myndigheters pröfning, ehuru utan afsevärd framgång.

Under perioden hafva enligt vederbörliga förordnanden utförts fjorton *vägundersökningar* för statsmedel till ett belopp af 3,829 kr. 53 öre och utförts följande med statsbidrag till belopp af 105,500 kr. understödda *vägarbeten* för förbättring af äldre vägar eller anläggning af nya:

År.	V ä g a r b e t e n .	Statsbidrag, kronor.
1891	Omläggning och förbättring af allmänna vägen vid Sura kyrka, 1.4 km.	3,800
»	Vägomläggning mellan gränsen mot Kopparbergs län och Skinskattebergs kyrka, 1.22 km.	10,200
1892	Omläggning af vägen vid Säfvasta, Billerstena, Flosta och Flostaåsens backar i Altuna socken, 1.40 km.	2,000
»	Förbättring af vägen mellan Sala sockengräns och Enäkers kyrka, 5.78 km.	4,600
»	Omläggning af Äls, Arnebo och Fasanbo backar i Vesterlöfsta socken, 0.62 km.	1,300
»	Anläggning af väg mellan Vittinge jernvägsstation och Brunsta i Osterunda socken, 9.91 km.	10,000
1893	Anläggning af utfartsväg från Laggarbo lämsmanshuställe i Skinskattebergs socken, 1.91 km.	2,700
»	Anläggning af väg mellan Sanda gårde och Boksta bro i Hvittinge socken, 2.34 km.	2,100
»	Omläggning och förbättring af vägen vid två backar mellan Sala stad och Enäkers sockengräns	1,100
1894	Anläggning af nya vägar inom Simtuna, Fröshults och Hernevi socknar, 14.5 km.	23,500
»	Omläggning af allmänna vägen mellan Bernshammar och Vestanfors sockengräns, 7.74 km.	14,200
1895	Väganläggning mellan Fastbo i Altuna socken och Heby jernvägsstation	90,000
»	Väganläggning mellan Huddunge kyrka och Stora Ruuhällen i Enäkers socken	10,000
	Summa kronor	105,500

Skjutshållningen var vid periodens slut ordnad för en tid af fem år från och med 1895 medelst entreprenad vid 16 gästgifverier och 14 skjutsstationer. Maximilegan, kr. 1.70 pr nymil, utgår vid samtliga anstalter med undantag för en skjutsstation vid Engelsbergs jernvägsstation, der legan är 3 kr. Till samtliga skjutsanstalter med undantag för Heby och Engelsberg utgingo entreprenadbidrag med sammanlagt 11,220 kr. Motsvarande bidrag utgjorde för skjutsningsperioderna

Åren 1881—1883	10,079 kr.
» 1884—1886	9,500 »
» 1887—1889	9,350 »
» 1890—1894	7,274 »

I afseende å de i förra berättelsen införda, ganska vidlyftiga tabeller, rörande trafiken å *länets jernvägar*, torde böra anmärkas, att Länsstyrelsen för utrymmets skull nu sammanarbetat de motsvarande, för åren 1891—1895 inkomna tabeller till en enda, *tabell Y* här nedan, hvilken trots sin sammanträngda form torde gifva en någorlunda åskådlig bild af den rörelse, som å jernvägarne egt rum. För uppgifter om vigten af befordradt gods

Tab. Y. Uppgifter om de jernvägar, hvilka helt och hållet eller till väsentligare del tillhöra Vestmanlands län, för åren 1891—1895.

	Trafikinkomster i kr.				Utgifter för drift och underhåll i kr.	Utgifts-procent.	Inkomst i kr. pr år och ban-kilometer.	Utgift i kr.	
	Resande och trupper.	Res- och il-gods m. m.	Frakt-gods.	Summa kr.					
Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernväg ¹⁾	1891	469,076	144,984	955,125	1,569,185	825,145	52.58	6,202	3,261
	1892	486,502	146,573	933,835	1,566,910	819,175	52.28	6,193	3,238
	1893	491,659	144,773	975,817	1,615,249	854,881	52.93	6,384	3,379
	1894	523,863	149,868	904,574	1,578,305	864,919	54.80	6,238	3,419
	1895	541,316	162,570	1,003,540	1,708,026	808,579	47.34	6,751	3,196
Krylbo—Norbergs jernväg	1891	9,347	1,133	130,363	140,843	60,993	43	7,413	3,210
	1892	8,922	1,117	107,658	117,697	47,679	41	6,194	2,509
	1893	10,569	1,315	112,560	124,444	56,015	45	6,549	2,948
	1894	10,062	1,406	104,644	116,112	45,298	39	6,111	2,384
	1895	10,198	1,585	128,335	140,118	51,768	37	7,374	2,624
Köping—Uttersbergs jernväg	1891	30,709	7,730	143,996	182,435	107,695	59	5,068	2,999
	1892	30,403	7,666	155,017	193,086	121,537	62.9	5,363	3,376
	1893	30,101	7,299	147,878	185,278	115,507	62.3	5,147	3,209
	1894	31,927	7,755	142,261	181,943	117,318	64.5	5,054	3,258
	1895	30,373	8,303	152,233	190,909	115,728	60.6	5,303	3,215
Uttersberg—Riddarhyttans jernväg	1891	1,349	1,414	17,555	20,318	16,141	79.4	1,693	1,345
	1892	1,393	1,423	15,199	18,015	15,830	87.9	1,501	1,319
	1893	1,311	1,397	15,525	18,233	16,382	89.9	1,519	1,365
	1894	1,576	1,250	13,353	16,179	15,546	96.1	1,348	1,295
	1895	1,272	931	17,613	19,816	15,349	77.4	1,651	1,279

¹⁾ Uppgifterna för Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernväg 196 km. afse jernväg Sala—Tillberga jernväg, 28 km., Norbergs jernväg, 18 km., Klackbergs jernväg, 5 km., samt Spånga—Löfsta jernväg, 6 km., tillsammans 253 km.

jemte flere andra detaljer, hvilka syntes för vidlyftiga att här införas, får Länsstyrelsen hänvisa till den officiella jernvägsstatistiken.

I afseende å *sjökommunikationer* är att märka, att Köpings stad efter expropriation förvärfvat mark, som erfordras för dess hamns utvidgning och fördjupning enligt i nåder fastställd plan. Arbetet, som är af skäligen omfattande beskaffenhet, har icke ännu begynt.

En ganska vigtig vattenled emellan Mälaren och Vesterbergslagen i Dalarne bildar *Strömsholms kanal*, hvilken, omkring 10 mil lång, har 25 sänkslussar, 1 bestämmande sluss och 4 halfslussar med stämpportar samt derjemte 7 lastbryggor, 2 längre lastkajer och 15 rörliga körbroar. Under åren 1891—1895 har upprensning och förbättring af denna led flerstädes egt rum, synnerligast mellan Ramnäs och Hofgården, 11 duc d'alber ombygts samt i öfrigt en ganska afsevärd mängd nyttiga och nödiga förbättringar verkstälts. Ehuru kanalen med sina korta slussar icke tillåter fartyg utöfver en efter nutida förhållanden ganska begränsad längd att befara densamma, har rörelsen dock varit icke obetydlig, såsom af efterföljande *tabell Z*, torde framgå.

Angående *post- och telegrafanstalters* verksamhet torde Länsstyrelsen få i underdånighet hänvisa till de centrala embetsverkens utförliga årsberättelser; hvaremot för *telefonväsendet* här bör anmärkas, att staten under perioden inköpt flere enskilda telefontät inom länet, nämligen Arboga, Baggå, Kolsva, Kungörs, Köpings, Ramnäs, Sala, Skinnskattebergs och Uttersbergs, så att vid slutet af år 1895 allenast en enskild telefontät återstod, nämligen Vesterås stads med dess förbindelseledning till några få landegendomar i stadens närhet.

Statstelefontätningar funnos vid periodens slut till en längd af 2,056 km.; deraf förbindelseledningar 1,102 km. och abonnentsledningar 954 km.; antalet central- och vaxelstationer var 29 och antalet telefonapparater 728.

Kommerskollegii officiella statistik innehåller angående *sjöfart och handel* detaljerade uppgifter. Länsstyrelsen torde, med åberopande i öfrigt af berörda statistik, få allenast fullfölja några i föregående berättelser lemnade uppgifter, hvilka i sin mån åskådliggöra sjöfartens omfattning.

Beloppet af influtna *hamnafgifter* åren 1891—1895 i länets tre hamnstäder och lastplatsen Kungörs har utgjort i afrundade tal:

Tab. Z. Rörelsen å Strömsholms kanal, åren 1891—1895.

År.	Fraktadt gods. Ton.	Antal passage-rare.	Antal fartygs-resor.	Erlagda kanafgifter. Kronor.
1891	130,780.4	6,265	4,173	77,233.53
1892	134,288.7	6,695	4,006	76,305.46
1893	139,842.9	6,673	3,930	77,345.51
1894	155,761.1	7,405	4,179	85,394.20
1895	163,506.8	5,753	4,413	85,864.38

Influtna hamnavgifter.

År.	Vesterås. Kr.	Köping. Kr.	Arboga. Kr.	Kungsör. Kr.
1891	14,854	26,462	8,300	972
1892	16,636	28,310	8,766	975
1893	17,183	29,147	9,556	800
1894	16,568	26,902	9,794	865
1895	15,704	28,258	11,035	914
Medeltal 1891—1895 .	16,189	27,816	9,490	905
» 1886—1890 .	17,493	24,690	8,326	—

Ofvanstående uppgift visar för Vesterås stad icke någon nämnvärd förändring, hvaremot rörelsen i synnerhet i Köpings hamn, men äfven i Arboga, visat sig liffigare under senare qvin- qvenniet än under det närmast föregående.

Ur lokal synpunkt torde kunna meddelas, att *sjöfarten* vid Vesterås hamn

började år 1891 den 1 maj	och upphörde den 18 december
» » 1892 » 27 april	» » » 13 »
» » 1893 » 24 »	» » » 5 »
» » 1894 » 31 mars	» » » 18 »
» » 1895 » 26 april	» » » 10 »

Till hvad i förra berättelsen är yttradt om handeln har Länsstyrelsen icke något att tillägga, i ty att köpstäderna i detta hänseende lära befinna sig på ungefär samma ståndpunkt som vid 1890 års slut. Från Sala uppgifves, att staden gått tillbaka, något som i viss mån bekräftas af folkmängdsuppgifterna. Vid *Vesterås tullkammare* hafva uppurits i runda tal:

	Tullmedel.	Fyr- och båkmedel.
År 1891	177,570 kr.	2,306 kr.
» 1892	125,677 »	1,719 »
» 1893	150,257 »	3,289 »
» 1894	129,724 »	1,764 »
» 1895	121,188 »	258 »
I medeltal 1891—1895 . . .	140,883 »	1,867 »
» » 1886—1890 . . .	139,908 »	2,329 »
» » 1881—1885 . . .	139,306 »	3,155 »

Såsom förklaring rörande den sålunda minskade tulluppbörden har tullkammaren meddelat, att förtullning af oarbetad tobak sjunkit från 77,578 kronor år 1891 till 57,821 kronor år 1895; att afgiften för spannmål, omalen, som år 1891 utgjorde 24,196 kronor och år 1893 uppgick till 34,115 kronor, år 1894 sjönk till 682 kronor och alldeles upphörde år 1895; samt att socker, raffineradt, förtullats år 1891 med 27,963 kronor, men år 1895 med allenast 16,305 kronor. Tulluppbörden i öfrigt läres deremot bibehållit sig temligen oförändrad.

Tab. Å.

Brävningsförsäljningsavgifterna i Vestmanlands län, åren 1891—1895.

	1890—1891.			1891—1892.			1892—1893.			1893—1894.			1894—1895.							
	Antal.		Afgift.	Antal.		Afgift.	Antal.		Afgift.	Antal.		Afgift.	Antal.		Afgift.					
	Minderingsrättigheter.	Utskänkningsrättigheter.		Minderingsrättigheter.	Utskänkningsrättigheter.		Minderingsrättigheter.	Utskänkningsrättigheter.		Minderingsrättigheter.	Utskänkningsrättigheter.		Minderingsrättigheter.	Utskänkningsrättigheter.						
		Ständliga.	Tillfälliga.		Ständliga.	Tillfälliga.		Ständliga.	Tillfälliga.		Ständliga.	Tillfälliga.								
Vesterås	2	9	2	86,723.07	1	5	2	80,500.01	1	5	2	98,195.52	2	8	2	106,734.96	2	5	5	98,537.38
Arboga	1	3	1	28,137.91	1	3	1	29,894.77	1	3	2	37,251.16	1	4	2	41,298.76	1	3	2	37,632.96
Köping	1	1	3	33,180.16	1	1	2	40,508.10	1	1	2	45,094.01	1	1	2	44,631.16	1	2	4	42,655.06
Sala	1	3	1	60,552.66	1	2	1	64,995.68	1	1	1	78,357.22	1	1	1	70,807.57	1	3	1	69,914.36
Summa för städerna	5	16	7	208,593.80	4	11	6	224,898.56	4	10	7	258,897.91	5	14	7	263,172.15	5	13	12	248,739.76
Landsbygden	—	1	4	1,125.—	—	1	3	1,031.25	—	—	1	187.50	—	—	4	615.63	—	—	4	1,063.13
Summa för länet	5	17	11	209,718.80	4	12	9	225,929.81	4	10	8	259,085.41	5	14	11	264,118.08	5	13	16	249,742.89
Disposition:																				
Uppbördsprovision	—	—	—	134.22	—	—	—	134.52	—	—	—	133.23	—	—	—	134.39	—	—	—	163.95
Statskontoret	—	—	—	41,692.18	—	—	—	44,953.10	—	—	—	51,752.94	—	—	—	52,667.76	—	—	—	49,727.46
Landstinget	—	—	—	41,916.91	—	—	—	45,159.05	—	—	—	51,790.43	—	—	—	52,796.74	—	—	—	49,927.77
Hushållningssällskapet	—	—	—	20,958.46	—	—	—	22,579.53	—	—	—	25,895.22	—	—	—	26,398.36	—	—	—	24,963.91
Länets landskommuner	—	—	—	786.60	—	—	—	720.84	—	—	—	131.25	—	—	—	451.42	—	—	—	701.14
Länets städer	—	—	—	104,230.43	—	—	—	112,382.77	—	—	—	129,382.34	—	—	—	131,669.41	—	—	—	124,318.66
Summa	—	—	—	209,718.80	—	—	—	225,929.81	—	—	—	259,085.41	—	—	—	264,118.08	—	—	—	249,742.89

Tullkammaredistriktets *export* under perioden omfattade följande hufvudsakliga varor:

År.	Jernmaln. Ton.	Tackjern. Ton.	Stångjern. Ton.	Jernslag. Ton.	Hafre. Ton.	Plank, bräder. Kbm.
1891 . . .	19,661	6,109.9	3,123.8	2,329.2	—	—
1892 . . .	15,662	4,305.5	3,352.6	1,020.0	836.3	—
1893 . . .	17,876	9,296.8	2,953.1	4,055.0	2,483.1	1,168
1894 . . .	13,946	3,570.8	2,296.6	1,920.0	—	1,259
1895 . . .	19,236	4,236.0	4,220.7	4,285.0	250.0	2,315

Resolutioner med tillstånd till *gårdfarihandel* hafva beviljats under perioden till ett antal af 526, i medeltal pr år 105.

Höstmarknaderna i länets städer hafva enligt Kommerkollegii, af Eders Kungl. Maj:ts fastställda utslag den 21 oktober 1893 med år 1895 inskränkts att fortvara allenast en dag.

Angående *bränvinshandeln* har å landskontoret utarbetats *tabell A* (se föregående sida).

5. Kameralförhållanden.

Tabell 3 innehåller uppgift om *hemman, jordlägenheter samt stadsjordar m. m.* jemte derå belöpande taxeringsvärde i kronor.

Af denna tabell, i hvad den rörer *landsbygden*, framgår, att *antalet hemman* inom länet, som vid förra femårsperiodens slut belöpte sig till 2,855⁸⁹/₂₈₈ mantal, under denna period minskats med 15¹¹/₁₆ mantal, så att de förmedlade mantalen vid 1895 års slut utgjorde 2,839¹⁷⁹/₂₈₈. Förändringen härutinnan har uppkommit derigenom, att, såsom i föregående berättelse blifvit anfördt, dels Fellingsbro sockens del af Åkerbo härad, den så kallade Fellingsbro fjerding, bestående af hemmanen Fogryta n:r 1—3, 3 mantal, Gibo eller Långboda n:r 1, 1/4 mantal, Norrby n:r 1, 1 mantal, Norrbytorp eller Slyttermossen n:r 1, 1/4 mantal, Nyckelby n:r 1—5, 5 mantal, Söderby n:r 1 och 2, 2 mantal, Ålsänge n:r 1—4, 4 mantal, blifvit förlagd från Åkerbo härad af detta län till Fellingsbro härad af Örebro län, dels hemmanet Hallingön n:r 1 om 1/8 mantal öfverflyttats från Åkers och Selebo tingslag af Södermanlands län till Ytter-Tjurbo härad af detta län, dels ock, såsom tillföre i berättelsen finnes anfördt, Blåviken n:r 1, 5/16 mantal, öfverflyttats från Torstuna härad af detta län till Hagunda härad af Uppsala län.

I afscende på *jordnaturen* å landsfastigheterna hafva följande förändringar och omföringar under perioden egt rum.

a) *Kronoegendomar under allmän disposition.* Följande kronoegendomar, hvilka förut varit till boställen upplåtna, hafva efter innehafvarnes afgång indragits och utarrenderats på tjugu år, nämligen länsmansboställena Sösta n:r 2, 1 mantal, i Romfartuna socken och Norrbo härad, samt Jolmesta n:r 2, 5/8 mantal, i Dingtuna socken och Tuhundra härad.

Genom omföring af berörda, till 1⁵/₈ mantal uppgående boställen till kronohemman under allmän disposition har förmedlade hemmantalet af boställen nedgått från 105¹³/₃₂ mantal, som det utgjorde vid femårsperiodens början, till 103²⁵/₃₂ mantal.

Förmedlade mantalet af kronohemman under allmän disposition utgjorde vid femårsperiodens början 194³⁵/₄₈ mantal och vid dess slut 181⁹/₂₄ mantal, hvadan alltså en minskning af 13¹⁷/₄₈ mantal egt rum. Denna förändring har förorsakats dels genom hitförande af nyssnämnda 1⁵/₈ mantal indragna boställen och af 1/4 mantal skatte n:r 1 Hallarsbo i Möklinta socken och Öfver-Tjurbo härad, hvilket senare hemman, såsom ofvan under *Skogshushållning* är nämnt, förvärfvats för Sala kronopark¹⁾, dels derigenom att nedan autecknade *indragna boställen* på grund

af derom hit aflåtna särskilda nådiga bref *försålts* med tillträdesrätt under perioden samt omförts till frälsehemman, nämligen:

Egendomens namn och nummer.	Mantal.	Härad.	Socken.	Taxeringsvärde. Kronor.	Försäljningssumma. Kronor.
Åby n:r 2	1/2	Torstuna . .	Österunda . .	9,300	13,055 —
Tibble n:r 2	1/2	Simtuna . .	Simtuna . .	6,800	10,000 —
Stentorp n:r 1	1/2	Åkerbo . .	Arboga . .	3,500	11,050 —
Kolmsta n:r 5	3/8	Ytter-Tjurbo	Björksta . .	6,000	5,000 —
Vretberga n:r 5	1	Åkerbo . .	Medåker . .	13,700	12,125 —
Tränhammar n:r 4	1/2	Siende . .	Hubbo . .	8,500	10,035 —
Täby n:r 4	1	Åkerbo . .	Medåker . .	14,200	15,600 —
Sör Garlinge n:r 5	1/2	d:o	d:o	5,000	5,610 —
Hagby n:r 1	1	d:o	d:o	17,000	26,025 —
Vägby n:r 1	1	d:o	Bro	8,600	13,780 —
Brunnby n:r 3	1/2	Simtuna . .	Fröshult . .	6,600	6,720 —
Hagelsberga n:r 3	1/2	Åkerbo . .	Köping . .	8,400	9,000 —
Sorby n:r 6	1	d:o	Björskog . .	16,100	16,010 —
Gräsnäs n:r 4	3/4	d:o	d:o	13,200	9,026 —
Gärdslinge n:r 3	1/2	d:o	Himmeta . .	5,600	6,975 —
Hoflesta n:r 4	1/2	Norrbo . .	S:t Ilian . .	14,000	15,050 —
Tängby n:r 2	1/2	Tuhundra . .	Dingtuna . .	6,400	5,700 —
Bjurvalla n:r 6	1	Våla	Öster-Våla . .	17,500	23,600 —
Kaby n:r 3	1/2	Simtaua . .	Simtuna . .	10,000	9,700 —
Nordmyra n:r 4	3/48	Våla	Nora	1,850	4,638.66
Sör Salby n:r 5	1/2	Vagnsbro . .	V. Fernebo . .	9,000	12,205 —
Åsta n:r 1	1	Åkerbo . .	Björskog . .	13,200	13,500 —
Sonnebo n:r 1	1	Öfver-Tjurbo	Möklinta . .	10,000	17,250 —
Summa	15 ¹¹ / ₄₈	—	—	224,450	271,654.66

Utom nu uppräknade, i mantal satta jord har för kronans räkning försålts kronolägenheten »Åker i Nästqvarnsgärdet», belägen å Arboga stads område, med ett taxeringsvärde af 500 kronor för 756 kronor, hvadan den betingade köpeskillingen för alla under femårsperioden afyttrade kronoegendomar belöper sig till en summa af 272,410 kronor 66 öre.

b) *Kronoegendomar under enskild disposition.* Hemmanen af denna natur hafva under femårsperioden minskats från 2¹⁵/₃₂ mantal till 2³/₈ mantal, derigenom att skatteköp på grund af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes utslag den 8 juli 1895

¹⁾ Deremot har omföring till krono ej ännu egt rum af de hemman, hvilka ofvan vid redogörelsen för skogsväsendet uppgifvits vara inköpta för bildande af Bjurfors kronopark.

beviljats emot en skatteköpeskilling af 19 kr. 10 öre å Bårhuset n:r 1, $\frac{3}{32}$ mantal i Skultuna socken och Norrbo härad.

c) *Skatteegendomar*. Sedan Eders Kungl. Maj:t genom förordning den 11 september 1885 tillåtit, att räntor å skattefrälsehemman finge i vissa fall för statsverkets räkning inlösas, om vederbörlig anmälan derom gjordes inom ett år från nämnda dag, samt genom nådiga kungörelsen den 13 juli 1887 medgifvit, att dylik inlösen fortfarande finge ega rum, derest ränteegaren derom gjort anmälan inom utgången af år 1888, och genom nådig kungörelse den 29 maj 1891 ytterligare medgifvit, att anmälan om inlösen af dylika räntor finge ega rum intill utgången af år 1892, hafva till följd af i behörig ordning gjorda anmälanden *skattefrälseräntorna* från följande hemman under femårsperioden blifvit af statsverket inlösta — alla under år 1891 — emot nedan antecknade lösesummor och hemmanen i jordeboken till skatte omförda, nämligen:

Hemmanets namn och nummer.	Mantal.	Härad.	Socken.	Löse- summans belopp. Kronor.
Handberga n:r 1 . . .	$\frac{1}{2}$	Norrbo . . .	Skultuna . . .	4,495 —
Harplekartorp n:r 1 . .	$\frac{3}{16}$	Skinskatteberg .	Skinskatteberg .	330 75
Sunnanfors n:r 1 . . .	$\frac{1}{8}$	»	»	434 50
Do n:r 2 . . .	$\frac{3}{20}$	»	»	264 50
Plöjningen n:r 1 . . .	$\frac{1}{16}$	»	»	110 25
Summa	$\frac{11}{40}$	—	—	5,635 —

Förutom med nu uppräknade hemman hafva skattehemmanen ökats genom ofvan angifna $\frac{3}{32}$ mantal Bårhuset, hvarå skatteköp beviljats, hvaremot minskning egt rum dels genom till Örebro län öfverflyttade $15\frac{1}{2}$ mantal, utgörande den så kallade Fellingsbro fjerding och till Uppsala län öfverflyttade Blåviken n:r 1 om $\frac{5}{16}$ mantal och dels genom öfverföring till kronohemman under allmän disposition af hemmanet Hallarsbo n:r 1, $\frac{1}{4}$ mantal; hvadan minskningen utgör $14\frac{151}{160}$ mantal och hela hemmantalet $1,910\frac{1421}{1440}$ mantal.

d) *Frälseegendomar*. Frälsehemmanen i länet utgjorde vid qvinqvenniets början $416\frac{247}{288}$ mantal. Under perioden hafva till denna klass af hemman öfverförts $15\frac{11}{48}$ mantal försälda kronoegendomar, hvilka här ofvan finnas förtecknade, samt $\frac{1}{8}$ mantal n:r 1 Hallingön, som till detta län öfverflyttats från Södermanlands län, hvaremot afförts de under rubriken skatteegendomar specificerade $1\frac{1}{40}$ mantal, från hvilka statsverket inlöst skattefrälseräntorna, i följd af hvilka förändringar frälsehemmanen vid 1895 års slut utgjorde $431\frac{269}{1440}$ mantal.

I afseende på fastigheternas å landsbygden *taxeringsvärde* utvisar tabellen för år 1895 en förhöjning emot värdena år 1890. Frånräknadt de belopp, som utgöra värdena å de i 1895 och 1890 års tabeller upptagna kyrkor och andra offentliga byggnader å landet äfvensom frälseräntor, har nämligen värdet å öfriga fastigheter på landet uppgått från 85,499,400 kronor till 89,970,900 kronor, eller med 4,471,500 kronor. Denna förhöjning berör jordbruksfastigheter med 1,702,900 kronor och annan fastighet med 2,768,600 kronor.

I återopade tabell 3, i hvad den rörer *länets städer*, redogöres för byggnadsverksamheten derstädes under perioden 1891

—1895. Den benägenhet att uppföra boningshus utom städernas planlagda områden, som i förra femårsberättelsen angafs, eger fortfarande rum, synnerligen hvad Vesterås stad angår.

Beträffande taxeringsvärdet inom städerna framgår af nämnda tabell, att detsamma för år 1895 belöpte sig till 3,341,900 kronor å jordar inom städerna och till 21,098,900 kronor å hus och tomter. Då taxeringsvärdet för år 1890 utgjorde respektive 3,306,100 och 17,807,500 kronor, har således mellan nämnda år en tillökning egt rum å jordarne med 35,800 kronor och i värdet å hus och tomter med 3,291,400 kronor. Hvad angår förhållandet i de olika städerna har å jordvärdet förhöjning skett i Arboga med 21,600 kronor, i Köping med 8,400 kronor och i Sala med 40,200 kronor, då deremot nedsättning egt rum i Vesterås med 34,400 kronor, samt å värdet på hus och tomter förhöjning egt rum i Vesterås med 1,112,600 kronor, i Arboga med 608,100 kronor, i Köping med 1,428,800 kronor och i Sala med 141,900 kronor. Minskningen i värdet å jordarne inom Vesterås stads område har föranledts dels genom den i föregående berättelsen omförmälda öfverflyttningen till Irsta och St Ilians socknar af ängen Trådarön samt lägenheterna Norra Sandvreten och Millenii vretar, dels deraf att en del förut såsom jordbruksfastighet taxeringsvärderad mark numera utlagts till gator eller såsom tomtplatser öfverförts till annan fastighet.

De förändringar, som förekommit i städernas egoområden, finnas angifna å annat ställe i berättelsen.

För *egendomar af fideikommissnatur* år 1895 redogöres i bilagda **tabell 4** och för egendommar, som samma år tillhörde *inhemska aktiebolag*, i bilagda **tabell 5**. I afseende på fideikommissegendomarne finner sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande böra erinra, att icke kronans jordebok och i allmänhet icke heller taxeringslängderna lemna någon upplysning derom, hvarför tabellen är grundad på enskilda uppgifter.

Egendomar, tillhörande *främmande magters undersåtar*, finnas icke inom länet, efter hvad uppgifvet blifvit.

För bestämmande af afgäld i enlighet med kungl. förordningen angående hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 augusti 1881 hafva hos Länsstyrelsen anmälts *jordafsöndringar* till nedan upptagna antal, nämligen:

År.	Vesterås fögderi.	Kungsörs fögderi.	Bergslags fögderi.	Salbergs-Väsby fögderi.	Summa.
1891	10	9	4	1	24
1892	3	22	7	1	33
1893	4	32	5	—	41
1894	9	12	—	2	23
1895	5	9	—	1	15
Summa	31	81	16	5	136

och på grund af samma nådiga förordning hafva uppå derom gjorda framställningar 9 ärenden angående mantals bestämmande å fränskilda delar af hemmans område blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande afgjorda, deraf 3 under år 1892, 2 under år 1893, 2 under år 1894 och 2 under år 1895.

Någon skattläggning har under perioden icke förekommit, men genom särskilda utslag, som blifvit Kungl. Kammarkollegii pröfning understälda, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förordnat om *rotering* rörande följande här upptagna hemman, nämligen:

år 1891: Kolmsta n:r 5, $\frac{3}{8}$ mantal i Björksta socken,
 » » Tränhammar n:r 4, $\frac{1}{2}$ mantal i Hubbo socken,
 » » Tibble n:r 2, $\frac{1}{2}$ mantal i Simtuna socken,
 » » Åby n:r 2, $\frac{1}{2}$ mantal i Österunda socken,
 » » Brunnby n:r 3, $\frac{1}{2}$ mantal i Fröshults socken,
 » » Vretberga n:r 5, 1 mantal i Medåkers socken,
 » » Tåby n:r 4, 1 mantal i samma socken,
 » » Sör Garlinge n:r 5, $\frac{1}{2}$ mantal i samma socken,
 » » Hagelsberga n:r 3, $\frac{1}{2}$ mantal i Köpings socken,
 » » Vågby n:r 1, 1 mantal i Bro socken,
 » » Stentorp n:r 1, $\frac{1}{2}$ mantal i Arboga socken,
 » » Hagby n:r 1, 1 mantal i Medåkers socken;
 1892: Sorby n:r 6, 1 mantal med Sorby utjord n:r 8 i Björskogs socken,
 » » Güsslinge n:r 3, $\frac{1}{2}$ mantal i Himmets socken;
 1894: Täugby n:r 2, $\frac{1}{2}$ mantal i Dingtuna socken,
 » » Bjurvalla n:r 6, 1 mantal i Öster-Våla socken;
 1-95: Sör Salbo n:r 5, $\frac{1}{2}$ mantal i Vester-Fernebo socken,
 » » Nordmyra n:r 4, $\frac{5}{8}$ mantal i Nora socken,
 » » Kaby n:r 4, $\frac{1}{2}$ mantal i Simtuna socken,
 » » Åsta n:r 1, 1 mantal i Björskogs socken och
 » » Sonnebo n:r 1, 1 mantal i Möklinta socken.

Utom här ofvan under titel »kronoegendom under allmän disposition» antecknade försålda hemman hafva under femårsperioden genom offentliga auktioner afyttrats tvenne kronoegendomar, taxeringsvärderade till 17,700 kronor, för en sammanlagd köpesumma af 26,100 kronor. Som tillträdet af dessa egendomar, för hvilka Kungl. Domänstyrelsen utfärdat köpebref, icke egt rum under perioden, och i följd häraf hemmanen ej heller blifvit omförda, har specifik redogörelse för dessa försäljningar icke ansetts utgöra föremål för denna berättelse.

Vid 1895 års slut voro för statsverkets räkning *utarrendevale* 123 under Kungl. Domänstyrelsens förvaltning stående egendomar, af hvilka dock Strömsholms hingstdepôt uppbär arrendet af 10.

Understöd af allmänna medel till utflyttning i följd af *laga skiften* har under perioden beviljats endast 1 åbo till belopp af 187 kr. 50 öre. Beträffande skiftesverket i öfrigt lemna Kungl. Landtmäteristyrelsens årsredogörelser derom upplysning.

I afseende på *uppbörden af allmänna medel* får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, med hänvisning beträffande kronomedel till de redogörelser, som innefattas i Riksdagens revisorers berättelser om af dem verkställd granskning af statsverkets styrelse och förvaltning, meddela, att tillsammans med kronouppbörden för nedan upptagna år debiterats dels följande *häradsmedel*, nämligen:

	Sommarväghållnings- och bromedel.	Ploglagsmedel.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>För år 1891:</i>			
Kungsörs fögderi	—	867-28	867-28
Bergslags »	—	11,392-86	11,392-86
Salbergs-Väsby »	3,103-98	—	3,103-98
Summa	3,103-98	12,260-14	15,364-12

	Sommarväghållnings- och bromedel.	Ploglagsmedel.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
<i>För år 1892:</i>			
Vesterås fögderi	1,184-50	—	1,184-50
Kungsörs »	—	867-28	867-28
Bergslags »	—	902-98	902-98
Salbergs-Väsby »	2,711-23	—	2,711-23
Summa	3,895-73	1,770-26	5,665-99
<i>För år 1893:</i>			
Vesterås fögderi	686—	—	686—
Kungsörs »	—	867-28	867-28
Bergslags »	—	902-98	902-98
Salbergs-Väsby »	2,707-02	—	2,707-02
Summa	3,393-02	1,770-26	5,163-28
Summa	10,392-73	15,800-66	26,193-39

och dels efter väglagens tillämpning *vägskatt*

för år 1894:

Vesterås fögderi	26,892-43 kr.
Kungsörs »	18,678-78 »
Bergslags »	26,301-36 »
Salbergs-Väsby »	30,686-59 »
Summa	102,559-16 kr.

för år 1895:

Vesterås fögderi	13,366-68 kr.
Kungsörs »	17,628-89 »
Bergslags »	26,422-23 »
Salbergs-Väsby »	28,011-72 »
Summa	85,429-52 kr.
Summa	187,988-68 kr.

Under perioden har utgått *landstingsskatt* till belopp af 20 öre för hvarje krona bevilning af fast egendom samt af inkomst för åren 1891, 1892, 1893 och 1895 samt med 29 öre för år 1894.

Den debiterade summan af denna skatt utgjorde för de särskilda åren:

1891	22,785-81 kr.
1892	22,752-93 »
1893	27,979-01 »
1894	40,955-18 »
1895	28,622-33 »

Tillsammans 143,095-26 kr.

Beträffande ofvan angifna sommarväghållnings- och ploglagsmedel äfvensom vägskatt och landstingsskatt finner sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande böra fästa nådig uppmärksamhet derpå, att dessa medel, hvilka, såsom nämnt blifvit, debiterats bland kronoutsylderna för det år, som finnes för hvarje post angifven, först påföljande året uppburits och till vederbörande redovisats, samt att de rätteligen utgöra utskylder för det år, hvarunder uppbörden och redovisningen egt rum.

6. Politi.

I fråga om *domsagornas indelning* i tingslag har Länsstyrelsen ofvan under rubriken länets indelning haft tillfälle yttra sig, och beträffande städernas *domstolar och polisväsende* finnes icke något att för ifrågavarande tid inberätta.

Länets andel i statsanslaget till aflöning åt särskild *polisstyrka å landet* m. m. har under hela perioden enligt nädigst meddelade föreskrifter användts och utgick år 1895 sålunda:

till Heby stationssamhälle	90 kr.
› Ramnäs bruk	60 ›
› Surahammars bruk	60 ›
› Kungsörs hamnplats	250 ›
› Norbergs hysamhälle	300 ›
› Vestanförs socken	200 ›
Summa	960 kr.

I anseende dertill, att ett visst område å Kungsörs Kungsladugård och komministersbostället i Kung Karls socken, hvilket område, beläget vid Arbogaåns utlopp i Mälaren, finnes upptaget å en år 1886 upprättad karta, allt mer och mer antagit karakteren af stad eller åtminstone köping, sökte åtskilliga innehafvare af lägenheter och backstugor inom berörda område, uti en med Länsstyrelsens underdåniga skrifvelse den 18 juli 1888 insänd framställning, att Eders Kungl. Maj:t, under förutsättning att eganderätt till området kunde, på sätt begärddt blifvit, vederbörande beviljas, täcktes för det kartlagda området om tillhoppa 168 hektar 73⁴⁴ ar i nåder bevilja köpings fri- och rättigheter, så att samma område, utom i kyrkligt hänseende, blefve skildt från Kung Karls kommun, äfvensom tillåta, att den blifvande köpingen benämndes Kungsör.

Efter det vederbörliga embetsverk på nådig befallning utlätit sig i ämnet, behagade Eders Kungl. Maj:t inhemta Riksdagens beslut i de delar, som rörde förvärf af kronomark. Enligt underdånig skrifvelse den 21 april 1893 fann Riksdagen skäl bevilja upplåtelse på vissa vilkor af erforderlig mark från Kungsörs Kungsladugård för bildande af *Kungsörs köping*; hvarefter Eders Kungl. Maj:t uti nådigt bref den 29 maj 1893 väl förklarade, att ansökningen om eganderätt till vissa å komministersboställets i Kung Karls socken mark upptagna lägenheter eller så kallade backstugor icke föranledde vidare åtgärd, men deremot fann godt, med afseende å hvad i ärendet förekommit, medgifva, att det å en af kommissionslandtmätaren Aug. Lejdstrom uppgjord kartekopia med tillhörande, med litt. 3 a betecknade beskrifning upptagna område af Kung Karls socken om 107 hektar 74³⁰ ar — af hvilket område hufvuddelen om 107 hektar 51³⁰ ar begränsades i nordvest och norr af Runna bäck, Arboga å och sjön Mälaren samt i öfrigt finnes å kartan inneslutet inom svarta, dels streckade, dels heldragna, delvis med röd eller gul färg belagda ytterlinier, samt återstoden utgjordes af ett söder om det sålunda begränsade området beläget, å nämnda karta med 255 betecknad egostycke om 23 ar — finge såsom en kommun för sig bilda en, jemväl i fattigvårdshänseende, från Kung Karls socken afskild köping, benämnd Kungsör, vid handhafvandet af hvars angelägenheter gällande förordning om kommunalstyrelse på landet skulle lända till efterrättelse, dock

att, beträffande beräkningsgrunden för utöfvande af rösträtt i kommunens gemensamma angelägenheter samt för utgörande af bidrag till utgifter för kommunens gemensamma behof, de i nädiga förordningen om kommunalstyrelse i stad gifna bestämmelser skulle tillämpas; hvarjemte stadgades, att, derest egoutbyte egderum mellan de i köpingsområdet ingående hemman eller lägenheter och angränsande fastigheter, den mark, som dervid tillföille de i köpingsområdet ingående fastigheter, skulle anses tillhöra köpingen i stället för den mark, som dervid frånginge sistnämnda fastigheter.

Jemte meddelandet af vissa föreskrifter i afseende å polisväsendet inom köpingsområdet, förordnade Eders Kungl. Maj:t såsom vilkor för att ifrågavarande område finge komma i åtnjutande af den här ofvan tillförsäkrade rättighet att bilda egen kommun och köping, att de i området ingående delar af hemman eller lägenheter skulle, der så icke redan hade skett, äsättas mantal eller på annat behörigt sätt för alltid afsöndras från de hemman eller lägenheter, hvartill de hörde, vid äfventyr att, om sådant icke inom tio år från det nädiga brefvets utfärdande verkstälts, Eders Kungl. Maj:ts nu gjorda medgifvande komme att förfalla; och ville Eders Kungl. Maj:t, sedan styrkt blifvit, att nämnda vilkor fullgjorts, bestämma tiden, då ifrågavarande område skulle inträda i utöfvningen af köpingsrättigheten samt i kommunalt och fattigvårdshänseende skiljas från Kung Karls socken. Fråga om plan för samhällets bebyggande skulle framdeles få underställas Eders Kungl. Maj:ts nädiga öfvervägande.

De skäligen dryga kostnader, som frågans genomförande kommer att draga, hafva icke tillåtit inbyggarna att under nu ifrågavarande tidrymd förverkliga planen.

Plan för bebyggande af *Heby stationssamhälle* blef, utan att partierna inom samhället hade kunnat enas om något visst förslag, af Eders Kungl. Maj:t fastställd enligt nådigt bref den 21 september 1894; hvarefter och sedan vederbörande erhållit förståndigande att underställa Eders Kungl. Maj:ts pröfning förslag, angående hvilka delar af det planlagda området skulle hänföras till ny stadsdel enligt byggnadsstadgan för rikets städer, samhället den 27 oktober 1895 antagit ett upprättadt förslag i berörda hänseende, hvilket förslag dock ej hunnit före samma års slut underställas.

Till *Sala stad* hör, utom stadens plan, ett ganska stort landområde. Den under stadens jurisdiktion liggande jorden utgöres af dels den så kallade Bergsmansjorden, hvilken af konung Gustaf II Adolf och drottning Kristina blifvit donerad under staden, och dels den så kallade Bergsfrälse- eller Grufjorden, hvilken före stadens grundläggning blifvit af bergsmän vid Sala grufva å de omkring grufvan belägna byars utmarker intagen och delvis uppodlad. Med gårdstomterna i staden finnes icke numera någon jord förenad.

I sin förra berättelse har Länsstyrelsen under rubrik kame-ralförhållanden anmärkt, att staden genom rättegång i slutet af år 1889 gjort anspråk på bättre rätt till den så kallade Sala stads skog och utmark, ett område på tillhoppa öfver 10,000 tunnlands areal, hvilket då innehades af Sala bergslag och dess intressenter. Denna tvist har i tre särskilda rättegångar full-

följts rörande omkring 2,600 tunnland, och har Eders Kungl. Maj:ts i skilda domar den 15 oktober 1895 tillerkänt staden bättre rätt till den omstämda skogen och utmarken samt förpligtat innehafvarne af samma mark att den 1 april 1896 till staden afstå densamma. Efter erhållen del af berörda domar hafva stadsfullmäktige beslutit att mot innehafvarne af den öfriga skogen och utmarken, i areal omkring 7,400 tunnland, fullfölja talan om densammas afträdande till staden.

Vesterås stad har under år 1895 efter inköp och nedrifning af gårdarne emellan Slottsgatan och Svartån intill den förr så kallade Sundinska parken ordnat hela detta område till en park, benämnd Stadsparken, samt i stället för en i ån förut befintlig lägre damm uppfört en högre sådan vid Slottsbron, hvarigenom dels vattenståndet i Svartån kan bättre än förut regleras och dels vattenkraft beredts för drifvande af tre turbiner i ett nedanför uppbyggt hus, hvilken kraft mot afgift af 6,000 kronor årligen och underhållsskyldighet upplåtits åt Allmänna svenska elektriska aktiebolaget.

Vid en återblick på stadens utveckling under de sista 30 åren visar sig, att stadens folkmängd, som år 1865 utgjorde 4,873 invånare, år 1895 ökats till 8,942 invånare, och att bevilningen, som år 1865 uppgick till 11,025 kr., år 1895 vuxit till 21,337 kr.

Arboga stad saknar ännu fastställd plan för sitt bebyggande. Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, som tid efter annan gjort sig underrättad om, på hvilken punkt denna fråga befunnit sig, har erfarit, att plan omsider lär vara antagen för den norra, hufvudsakliga stadsdelens bebyggande, under det att frågan om den betydligt mindre, södra stadsdelens ordnande tillsvidare uppskjutits i afvakten på möjliga förvärfvandet af vissa delar utaf hemmanen Strömsnäs, Kallstensgården och Gäddgården.

Frågan om vattenledning för staden, hvilken stått på dagordningen sedan flere år, är icke löst inom perioden, men stadsfullmäktige hafva den 7 juli innevarande år beslutit att för en beräknad kostnad af 250,000 kronor utföra företaget.

Staden Köpings bebyggande efter den förhärjande brand, som år 1889 hemsökte staden, har utmärkts, icke af mängden nyuppförda byggnader, men deraf, att de nybyggda husen i allmänhet hållits i en prydlig, tilltalande stil och att flere af dem uppförts till en ansenlig storlek, större måhända, än som öfverensstämmer med samhällets behof och måttliga omfattning i öfrigt. Ifrågasättas kan nämligen, huruvida icke samhället skulle vunnit på, att ett större område bebygts med något mindre hus. Emellertid har man icke försport annat, än att byggnadsverksamheten hittills lemnat nöjaktigt ränta.

Staden, som saknar vattenledning, har deremot sedan flere år ett väl genomfördt kloaklednings- och dräneringssystem, hvilket man tillskrifver fördelarne af det förbättrade allmänna helse-tillståndet.

Undervisningsanstalterna äro desamma, för hvilka redogörelse lemnats i förra berättelsen, och Länsstyrelsen får särskildt i fråga om de allmänna läroverken samt läroverken för qvinlig ungdom i underdånighet åberopa, hvad tillförene om dem yttrats, allenast med den anmärkning i afseende å de senare, att de offentliga understöden till dem något ökats.

Enligt senast afgifna redogörelse utgjorde antalet lärjungar höstterminen 1895 vid allmänna läroverket i Vesterås 238, i Arboga 65 och i Sala 60 samt vid Köpings pedagogi 74.

Vesterås läroverks bibliotek leder sitt ursprung från domkyrkans librarium. Detta införlifvade med sig en del af de i slutet af 1400- och början af 1500-talet tryckta böcker, af hvilka en och annan räddats undan de eldsvådor, som på 1500-talet härjade staden och kyrkan, och befinner sig ännu inom biblioteket. Boksamlingen, som är katalogiserad och i rundt tal omfattar omkring 13,000 volymer, deri ej inbegripen en samling af omkring 17,000 nummer disputationer, minnestal m. m., är till sina öden beskrifven år 1811 af J. H. Schröder samt senare i läroverksprogram. Med biblioteket är förenad en myntsamling af omkring 500 nummer svenska mynt och sedlar samt 1,100 utländska mynt m. m.

Hvad beträffar *folkundervisningen*, uppgifves, att det stora flertalet lärare och lärarinnor visa ett aktningvärdt bemödande att troget och nitiskt sköta sitt ansvarsfulla och magtpåliggande kall äfven å platser, der de arbeta under allt annat än uppmuntrande förhållanden. Under de senare åren lär en märkbar förbättring visat sig i barnens skolgång. Skäl till anmärkning derutinnan skall visa sig hufvudsakligen i fråga om förra hälften af höstterminen, der denna begynner före medlet af oktober månad. Ordentligast är skolgången i de distrikt, der besutna bönder utgöra flertalet af befolkningen; sämst i allmänhet, der fattiga statkarlsfamiljer och underhafvande under större gods lemna den öfvervägande delen af de skolbesökande barnen.

Anmärkingar mot barnens uppförande synas vara i tilltagande. Fall af svårare öfverträdelse, såsom stöld och dryckenskap, förekomma oftare än förr. Man spårar anledningen hos dåliga hem; men man hänvisar äfven på samhällsupplösande, kristendomsfiendliga läror, hvilka nu så allmänt förkunnas i tal och allrämest i skrift och som äfven bland barnen börjat visa frukt i sjelfsväld och tuktlöshet, i bristande respekt och vördnad för religion, lärare och äldre personer.

Vid slutet af år 1895 var undervisningen ordnad på följande sätt:

	Fasta.	Flyttande.
Folkskolor ¹⁾	159	8
Mindre folkskolor	31	1
Småskolor	184	10

Under samma år var fortsättningsskola anordnad vid 39 folkskolor, undervisning i manlig slöjd vid 46 och i qvinlig slöjd vid 78 folkskolor.

Under åren 1891—1895 hafva uppförts 21 folkskolehus, af hvilka 14 innehålla mer än en lärosal, samt 14 skolhus för mindre folkskolor och småskolor. Undervisningsmaterielen är af åtminstone godkänd beskaffenhet i alla skolor och har under perioden betydligt förökats. Skolträdgårdarne äro 95, af hvilka flere skötas väl; många ega trädskolor, som utdela fruktträd.

Statens bidrag till länets folkskoleväsende utgjorde under åren 1886—1890, oberäknadt inspektionskostnaden, 592,518 kr. 22 öre, eller i medeltal för år 118,503 kr. 64 öre. Motsvarande

¹⁾ Folkskolornas antal, nu 167, uppgafs i sista berättelsen till 170. Dervid bör märkas, att berättelsen för åren 1886—1890 upptagit de afdelningar eller klasser af folkskola, i hvilka undervisningen sköttes af särskilda lärare, såsom sjelfständiga skolor, hvaremot i denna berättelse skola med flere lärare angifvits såsom en skola.

utgift åren 1891—1895 utgjorde 653,305 kr. 67 öre, eller i årligt medeltal 130,661 kr. 13 öre.

Vestmanlands läns folkhögskola vid Tärna har under perioden arbetat efter hufvudsakligen samma plan som tillföre. Sedan folkhögskoleföreningen, representerande enskilda personer och femton kommuner, hvilka med omkring 23,000 kronor bidragit till skolans inrättande, genom beslut vid årsstämma den 20 oktober 1891 frånträdit all sin eganderätt till skolans fastighet till förmån för länets landsting, hvilket med omkring 20,000 kronor främjat samma ändamål, blef Landstingets eganderätt till skolan bekräftad medelst lagfart vid vårtinget i Vestmanlands östra domsaga år 1894. I sammanhang med Landstingets förvärf af skolan ändrades hennes stadgar sålunda, att Landstinget numera insätter i styrelsen för skolan tre ledamöter, folkhögskoleföreningen två och Länsstyrelsen en ledamot. Föreståndaren är sjelfskrifven ledamot.

Skolan har en manlig afdelning med tre lärare och en qvinlig under sommarmånaderna med två lärare och tre lärarinnor. Staten har lemnat ett årligt anslag af 2,000 kronor och Landstinget bidrager likaledes årligen med 3,000 kronor, förutom det att Landstinget gifver extra anslag vid behof. Sålunda har Landstinget under perioden ökat skolans värde medelst inköp af en å hennes tomt uppförd enskild bostadsbyggnad, hvarigenom bostad inom skolans område beredes nästan alla elever, en anordning fördelaktig ur både pedagogisk och disciplinär synpunkt.

Elevantalet har under perioden varit i medeltal omkring 60, hälften ynglingar och hälften flickor. Till de mindre bemedlade bland dessa hafva i understöd af statsmedel utgått 3,675 kronor med ett medelbelopp af 42 kronor till de manlige och 25 kronor till de qvinliga. Det anses, att en mängd elever icke utan detta understöd kunnat få tillfälle att genomgå sin kurs.

Länsstyrelsen har den uppfattningen, att skolan fortfarande verkar mycket välgörande genom att bereda den vuxna ungdomen en väckelse till sökande af medborgerlig bildning och genom att hos samma ungdom ingjuta en god och sedlig anda. Allmänhetens intresse för skolan röjes ej allenast genom frekvensen af eleverna utan ock genom talrika besök af äldre personer vid de festligheter, som inom skolan firas; så t. ex. infunno sig vid Gustaf Adolfsfesten den 9 december 1894 omkring 500 personer.

Det i näst föregående berättelse omnämnda, af Landstinget anordnade småskolelärarinneseminarium och den dermed i samband stående småskola har äfven under nu ifrågavarande tid uppehållits och verkat med enahanda anslag och under något ökad frekvens.

Verksamheten vid slöjdskolan och tekniska skolan i Vesterås har fortgått med samma syfte som förut, nämligen dels att vara en slöjdundervisningsanstalt och ett slöjdlärare- och lärarinneseminarium, dels en teknisk läroanstalt. Den till skolan donerade Zimmermanska fonden, i hvars gård skolan fortfarande är inrymd, uppgick, gårdens värde inberäknadt, vid 1895 års slut till 184,440 kr. 4 öre.

De till skolans underhåll lemnade anslagen hafva varit:

	Årligen 1891—1894.	År 1895.
Landstingets bidrag	kr. 4,000	4,000
Hushållningssällskapets do	» 3,000	3,000
Vesterås stad af egna medel	» 500	800
Do af Zimmermanska fondens medel	» 500	800
Statsbidrag	» 1,200	1,200
Summa kr.	9,200	9,800

K. M:s Befallningshufvandes femårsberättelse 1891—1895. Vestmanlands län.

Elevantalet framgår af följande tabell:

	Elever i slöjdskolan.			Elever i tekniska skolan.			Deltagare i slöjdkurser för skollärare och lärarinnor.			
	Manliga.	Qvinliga.	Summa.	Manliga.	Qvinliga.	Summa.	Goss-slöjd.	Flick-slöjd.	Summa.	
1891	v.-t. . .	61	36	97	99	48	147			
	h.-t. . .	64	35	99	83	34	117	14	14	28
1892	v.-t. . .	69	33	102	79	55	134			
	h.-t. . .	51	34	85	111	47	158			
1893	v.-t. . .	62	38	100	104	51	155			
	h.-t. . .	56	34	90	100	57	157	14	18	32
1894	v.-t. . .	61	36	97	93	81	174			
	h.-t. . .	52	40	92	81	70	151			
1895	v.-t. . .	58	32	90	81	69	150			
	h.-t. . .	57	31	88	51	48	99	13	20	33

Till slöjdundervisningens uppehållande i länets kommuner hafva Landsting och Hushållningssällskap gemensamt lemnat bidrag:

År 1891	åt 43 kommuner	med	2,900 kr.
» 1892	» 53	»	3,485 »
» 1893	» 48	»	3,757 »
» 1894	» 51	»	3,400 »
» 1895	» 53	»	3,990 »

hvarjemte Tärna folkhögskola för sin slöjdkurs årligen undfått 100 kronor.

Om Vestmanlands fornminnesförening är icke något att tillägga, utöfver hvad derom år 1891 inberättades.

Sjukvårdsanstalter. Sättra helsobrunn, som under de senaste tio åren undergått väsentliga förbättringar för att bringas i ett tidsenligt skick, torde förtjena ett något fullständigare omnämnande härstädes.

Känd sedan uråldriga tider, blef brunnen i slutet af 1600-talet föremål för den berömda läkaren Urban Hjarnes uppmärksamhet och studier. Han fann, »att dessa vatten bättre prof höllo», än han i förstone förmodade, och att de hade »alltid den smak som Medevi högbrunn, då han är allra starkast». År 1700 togs brunnen om hand af provinsialläkaren i Vestmanland Samuel Skragge, hvilken inköpte hemmansdelarne Fängsbacken och Broarne, å hvilkas egor källorna anträffats. Så småningom började förnämde män att der åt sig uppföra bostäder, men år 1744 inköpte dåvarande biskopen i Vesterås Anders Kalsenius hela brunnen, löste till sig alla der befintliga byggnader och anordnade nya, deribland år 1745 ett lasarett för de fattiga. År 1748 testamenterade biskopen hela egendomen till medicinska fakulteten vid Uppsala universitet och förordnade bland annat, att innehafvaren af den lärarebefattning, som nu benämnas professuren i praktisk medicin, alltid skulle hafva inseeende öfver brunnen, hvilken testator önskade skola användas till gagn för medicine studerande och fattiga sjuka. Med detta syfte för ögonen låter Uppsala akademi förvaltningen vid brunnen besörjas, och all inkomst går till att uppehålla och utvidga den välgörande verksamheten vid brunnen, hvadan nära $\frac{1}{3}$ utaf antalet af alla

brunnsgäster åtnjuta lindring i eller befrielse från afgifter för bad och behandling m. m.

De förbättringar, som under sista årtiondet vidtagits, hafva i främsta rummet afsett de sanitära förhållandena. Trakten har varit vattensjuk, men genom upprepning och fördjupning af den så kallade Solingebäcken lär nu hela det söder om brunnen belägna området vunnit tillräckligt aflopp, så att den här liggande Solingemyren numera kunnat odlas. Plan för ytterligare afdikning har under år 1895 upprättats. Verkningarna af berörda torrlägningsarbete hafva ej heller uteblifvit; såsom bevis hvarpå anføres, att qvallsdimmor numera mycket sällan visa sig å brunnsområdet.

Uppmärksamhet har ock egnats åt ett tidsenligt latrinväsende, ladugårdarne hafva rifvits och flyttats till lämpliga platser, nya boningshus hafva uppförts å högre belägna punkter och äldre byggnader hafva försatts i ett sundare skick. Badinrättningen har utvidgats, nytt vattentorn med nya maskiner anordnats och mycket arbete har nedlagts på planteringar och nyodlingar. I allt lära under åren 1886—1895 omkring 40,000 kronor anvisats till brunns försättande i sådant skick, att densamma kan motsvara tidens anspråk. Brunnen besökes årligen af 600 å 800 personer, resande oberäknade, och flertalet lär tillhöra 2:dra och 3:dje klasserna.

Läkarevärden bestrides af professoren i praktisk medicin vid Uppsala universitet, en lasarettsläkare och fem underläkare med biträde af qvinlig gymnast och sjuksköterska.

Genom donation år 1870 af enkefru öfverstinnan Euphrosyne Heijkenskjöld, född Geisler, har Arboga stad erhållit två sjukvårdsinrättningar, nämligen *Heijkenskjöldska sjukhuset* och ett *epidemisjukhus*. Dessa anstalter åtnjuta icke någon del af den allmänna sjukvårdsafgiften, utan underhållas helt och hållet ur den af donator för ändamålet stiftade fond, hvars ställning inhemtas af den vid denna berättelse fogade förteckning å fromma stiftelser, samt af de afgifter, patienterna erlägga.

Angående verksamheten vid dessa sjukvårdsanstalter har Länsstyrelsen emottagit de uppgifter, hvilka sammanställts i följande *tabell A*.

Vestmanlands läns *allmänna lasarettsväsende*, hvilket ordnades, långt innan jernvägsnätet erbjöd tillfälle till en centralisation af lasarettsvården, har blifvit deladt på fyra skilda inrättningar, nämligen i Vesterås, Köping, Sala och Norberg. Fördelarne här af för de olika orterna torde vara obestriddliga, men å andra sidan lär det knappast kunna förnekas, att förvaltnings- och underhållskostnaderna genom en sådan decentralisation varda drygare och att länet därför icke utan svårighet förmår att hålla sina fyra lasarettsinrättningar i ett skick, som motsvarar nutidens i detta hänseende ganska höga anspråk.

Då lasaretten befunnos lida af åtskilliga brister såväl beträffande utrymme som i hygieniskt afseende och då härtill kom, att läkarebostad vid ett af lasaretten alldeles saknades och vid två af de öfriga fanns inrymd i sjelfva lasarettbyggnaden, föreslog Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande 1894 års landsting att dels i Köping, Vesterås och Sala uppföra nya läkarebostäder enligt en gemensamt för dem antagen ritning, dels ock verkställa åtskilliga tillbyggnader, allt för en kostnad af 299,478 kr. 36 öre. Landstinget fann dock förslaget medföra alltför dryga kostnader och beslöt, med anvisande af 15,000 kronor till bildande af en fond för blifvande lasarettbyggnadsarbeten,

att åt en komité uppdraga att till följande års landsting afgifva nytt förslag i ämnet.

Komitén fullgjorde sitt uppdrag och framlade vid 1895 års landsting en detaljerad plan till förbättringar och förändringar af de tre nämnda lasaretten samt till uppförande af läkarebostäder i Vesterås och Köping; slutande berörda, skäligen begränsade förslag å en summa af 167,000 kronor. Landstinget godkände detsamma till alla delar och anvisade medel till arbetenas begynnande redan på följande år.

Liksom i nästföregående femårsberättelse anser sig Länsstyrelsen böra angående antalet af de under qvinnevanniet å lasaretten vårdade sjuke och kostnaden för denna vård meddela en medeltalsberäkning, grundad å Landstingets för hvarje af de fem åren bevarade handlingar.

Denna beräkning lemnas i följande tabell, hvarvid är att märka, att kurhusvård är numera beredd endast i Vesterås:

	Antal vårdade patienter.	Antal underhållsdagar.	Underhållsdagar för hvarje patient, medeltal.	Kostnad för hvarje	Kostnad för mat-	Sjukvårds-kostnad per år.
				hållsdag.	hållning per dag.	
				Öre.	Öre.	
Vesterås lasarett	573	15,537	27.09	117	43	19,984
» kurhus	43	1,531	35.13	117	43	
Köpings lasarett	457	14,456	31.43	137	45	19,766
Sala »	389	11,770	30.06	143	52	16,834
Norbergs »	381	9,443	25.04	156	61	14,643
Upptagningsanstalt för sinnessjuka, i Vesterås	40	2,639	64.67	190	43	4,636

Tab. A. *Heijkenskjöldska sjukhuset och epidemisjukhuset i Arboga åren 1891—1895.*

År.	Antal vårdade.	Antal underhållsdagar för år.	Medeltal underhållsdagar för hvarje sjuk.	Medeltal kostnad för hvarje underhållsdag, kr.	Sjukhusets		Antal operationer.	Döde i % af vårdade.
					Inkomster.	Utgifter.		
					Kr.	Kr.		
<i>Heijkenskjöldska sjukhuset.</i>								
1891	130	1,877	14.4	1.26	2,023.36	3,012.19	64	1.5
1892	136	1,685	12.4	1.39	4,223.75	3,310.55	100	2.9
1893	111	1,415	12.8	2.15	3,453.71	3,337.80	79	2.7
1894	113	1,290	11.4	1.87	2,884.17	2,519.35	72	1.7
1895	109	1,080	9.9	2.35	2,721.68	2,952.65	102	2.7
Summa	599	7,347	—	—	15,306.67	15,132.54	417	—
Medeltal	119.8	1,469.4	12.2	1.80	3,061.33	3,026.51	83	2.3
<i>Epidemisjukhuset.</i>								
1891	23	394	17.1	1.29	193.47	506.79	—	0
1892	13	142	11.3	2.55	219.34	362.63	—	0
1893	5	65	13.0	2.90	51.76	263.87	—	0
1894	6	72	12.0	3.50	54.50	257. —	—	0
1895	7	108	15.4	2.76	120. —	309.85	—	0
Summa	54	781	—	—	639.07	1,700.14	—	0
Medeltal	10.8	156.2	13.8	2.60	127.81	340.03	—	0

Kreditanstalter. Hvad om dessa yttrats i den år 1891 afgifna underdåniga berättelse, ber Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att nu få hufvudsakligen återopå, med hänvisning derjemte till den sammanställning af rörelsens resultat vid de enskilda bankernas kontor inom länet, hvilken förekommer ofvan vid behandlingen af den ekonomiska ställningen bland länets invånare. Den uppgift, hvilken insändts från Vesterås med flere städers hypoteksförening, skiljer sig endast obetydligt från den i förra berättelsen införda uppgiften. Hvad sparbankerna angår, bland hvilka Vester-Löfsta sockens under femårsperioden upplösts, verka de fortfarande framgångsrikt och den årliga inspektionen har icke gifvit anledning till några väsentliga anmärkningar. Omfattningen af deras rörelse framgår af den ofvan införda tabellen L.

Vestmanlands regementes knektelegomedelskassa, hvilken måhända oegentligt omnämnes i detta sammanhang, men som dock icke oväsentligt främjar fastighetskrediten inom länet, har, oafsedt dess enligt kungl. brevet den 24 oktober 1890 ökade utgifter för rekryteringsbidrag, vuxit ganska ansenligt under perioden. De af kassan förvaltade tillgångar, hvilka den 31 december 1890 utgjorde 880,054 kr. 3 öre, hade den 31 december 1895 uppnått ett belopp af 1,002,923 kr. 36 öre.

Vesterås pantaktiebank, hvilken under perioden varit utsatt för försäkring och förfalskning, har om sin rörelse lemnat nedanstående, i tabell Ö intagna, uppgift.

Försäkringsanstalter och välgörenhetsstiftelser. De anstalter till försäkring emot brandskada, hvilka uti den år 1891 afgifna berättelsen omnämndes, verka fortfarande. Då redogörelse för deras verksamhet numera meddelas uti Civildepartementets publikation »Försäkringsväsendet i riket» och någon sammanställning derom i tabellform fördenskull ej läser böra här lemnas, inskränker sig Länsstyrelsen till att i detta ämne inberätta, att försäkringssumman vid periodens slut utgjorde i

Vestmanlands läns brandstodsbolag	82,048,930 kr.
Vestmanlands läns nya brandstodsbolag	58,557,380 >
Åkerbo härads brandstodsbolag	15,005,810 >
Summa	155,612,120 kr.
Emot vid 1890 års slut	138,394,580 >

Tab. Ö. *Vesterås pantaktiebanks verksamhet, åren 1891—1895.*

År.	Utlemnade lån.			Inbetalda lån.		Utestående lån den 31 december.	
	Antal.	Belopp. Kr.	Medelbelopp för lån. Kr.	Antal.	Belopp. Kr.	Antal.	Belopp. Kr.
1891 . . .	10,410	80,642.04	7.74	9,924	77,284.45	3,255	51,916.42
1892 ¹⁾ . .	—	—	—	—	—	2,776	22,466.27
1893 . . .	9,293	67,075.79	7.22	10,033	71,147.38	2,036	18,394.68
1894 . . .	9,052	70,095.55	7.74	8,843	66,843.—	2,244	21,397.23
1895 . . .	9,967	73,041.10	7.33	9,668	72,682.05	2,542	20,456.28

¹⁾ Till följd af försäkring och förfalskning, förfvärd af aktiebolagets redögörare, kunna exakta siffror för året ej lemnas. Äfven föregående års uppgifter äro af samma orsak säkerligen oriktiga.

För kreatursförsäkring finnas, utom en mängd socken- eller andra krets-föreningar utan fastställt reglemente, två reglementerade bolag, nämligen Vestmanlands läns hästförsäkringsbolag samt Kungsörs fögderis hästförsäkringsbolag, med försäkringssummor vid 1895 års slut af resp. 975,800 och 100,182 kr. Motsvarande summor voro vid slutet af år 1890 för det förra bolaget 1,167,240 och för det senare 64,827 kronor.

Länet eger dessutom ett *försäkringsbolag emot hagelskada*, hvilket år 1895 svarade för en försäkringssumma af 755,800 kronor emot vid 1890 års slut 791,800 kronor.

Till underlättande af insättningar i *ränte- och kapitalförsäkringsanstalten* i Stockholm har Landstinget fortfarande anvisat medel. Följande tabell visar, att denna försäkringsgren endast småningom och mycket ojemnt vinner insteg hos den mindre bemedlade befolkningen, äfven om siffrorna från denna period visa något fördelaktigare resultat än den närmast föregående:

År.	Insättares antal.	För lifränta. Kr.	För kapital. Kr.	Summa. Kr.
1891	682	12,346	4,756	17,102
1892	524	6,223	4,938	11,161
1893	526	14,607	4,402	19,009
1894	528	22,706	5,243	27,949
1895	490	6,425	6,234	12,659
Summa	2,750	62,307	25,573	87,880

Med återopande i underdånighet af hvad i sista berättelsen yttrats om *försäkringsanstalten i Norberg* med syfte att lemna sjuk- och nödhjelp samt pension och begravningshjelp till dem, hvilka till anstalten göra insättningar enligt reglementet, meddelar Länsstyrelsen nu allenast följande redogörelse för anstaltens inkomster och utgifter under femårsperioden samt dess balanserade behållning vid hvarje års början och slut:

År.	Antal medlemmar vid årets slut.	Behållning vid årets början. Kronor.	Inkomster under året. Kronor.	Utgifter under året. Kronor.	Behållning vid årets slut. Kronor.
1891	754	19,149.05	10,077.69	8,329.53	20,897.21
1892	738	20,897.21	8,198.52	7,799.89	21,295.84
1893	855	21,295.84	10,979.69	10,145.40	22,130.13
1894	816	22,130.13	10,860.86	9,023.05	23,967.94
1895	753	23,967.94	10,280.15	8,517.04	25,731.05

För *fromma stiftelser* redögöres i särskild **tabell 7**, och Länsstyrelsen tillåter sig, med hänvisning i underdånighet till denna, att här allenast med några få ord, i anslutning till hvad i näst föregående berättelse yttrades, beröra, hvad som inom länet utträttas till fromma för döfstamma eller eljest abnorma barn.

Hvad sålunda till en början angår de enligt nämnda brefvet den 22 februari 1878 till Länsstyrelsens förfogande ställda medel ur *Malmö barnhusfond*, hvilka få användas att åt medellösa döfstamma eller sinnesslöa barn bereda uppfostran och underhåll

vid någon för dylikt ändamål inrättad anstalt, vare sig inom eller utom länet, hafva dessa medel, vid det förhållande att Landstinget genom årliga anslag främjar samma syfte, endast undantagsvis anlitats, hvadan också behållningen sedan år 1885 nära fyrdubblats, dels genom räntevinst å sparbanksräkning, dels ock genom det årliga anslag, länet från fonden åtnjuter. Man kan tänka sig flere sätt för dessa medels framtida användning; hittills har icke något förslag varit å bane, men Länsstyrelsen föreställer sig, att behållningen allt för väl finner användning, om eller när länet i en framtid ser sig nödsakadt att för ofvannämnda abnorma barn anordna någon ny anstalt. Ränteriets räkning öfver dessa medel angifver behållningen vid slutet af nedanskrifna år sålunda:

År 1891	5,679·58 kr.
» 1892	6,154·46 »
» 1893	6,750·62 »
» 1894	7,362·64 »
» 1895	8,016·11 »

Landstinget, som, på sätt nyss är antydt, årligen sedan lång tid tillbaka anvisar *anslag* såsom bidrag till vård och uppfostran af *medellösa döfstumma eller sinnesslöa barn*, understödjer derjemte värden äfven af *vanartiga och obotligt sjuka barn*. Efterföljande tabell visar omfattningen af dessa Landstingets uppoffringar, hvarvid är att märka, att i de för idioter angifna tal fran och med år 1893 inbegripas kostnaderna för dem, som vårdas vid Landstingets år 1891 inrättade asyl vid Sofielund, hvaremot i talen för blinda och döfstumma icke ingår den afgift, länet

betalar för de numera å Manilla vårdade, länet tillhörande döfstumma:

År.	Blinda och döfstumma barn.		Sinnesslöa barn (idioter).		Vanartiga barn.		Obotligt sjuka barn.	
	Antal.	Anslag. Kronor.	Antal.	Anslag. Kronor.	Antal.	Anslag. Kronor.	Antal.	Anslag. Kronor.
1891	23	4,317·65	16	3,140·71	14	1,133·93	2	100 —
1892	23	4,525·22	19	4,170·62	12	1,100 —	2	160 —
1893	30	6,513·51	27	4,605·42	10	1,220·27	2	333·33
1894	23	3,519·55	27	5,157·98	11	1,101·09	2	249·99
1895	8	1,185·63	28	5,570·13	13	1,208·34	1	333·33

Om öfriga i nästföregående berättelse nämnda välgörenhetsinrättningar, hvilka fortfarande uppehållas och af hvilka såväl Vesterås barnhem som dess barnkrubba under perioden åtnjuter anslag från stadens sparbank och af kommunens välgörenhetsfonder, är icke något vidare att förmäla.

Enligt *senast offentliggjorda statistik* underhåller länet sina *fattiga* vid 64 fattighus med utrymme för 806 personer samt vid 9 fattiggårdar för 740 personer. Sistnämnda anstalter, eller fattiggårdarna, synas så småningom blifva allmänna; men antalet är ännu för obetydligt och erfarenheten af deras verkningar åtminstone inom detta län för ringa att medgifva en undersökning, som kan läggas till grund för ett allmänt omdöme.

Vesterås slott i landskansliet och landskontoret den 31 december 1896.

Underdånigst

FREDRIK HEDERSTIERN.

Herman Uddén.

Th. Fernquist.

Tab. 1.

FOLKMÄNGDEN I VESTMANLANDS LÄN ÅREN 1891—1895.

1.		2.		3.		4.		5.		6.		7.		8.		9.		10.	
		Enligt presterskapets uppgifter, den 31 december.			Enligt de mantalälängder, som upprättats vid slutet af motstående år.														
					Hela folkmängden.			Deraf fria från mantals- penningar.											
		Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.						
Landsbygden	år 1891	56,786	58,466	115,252	56,618	58,560	115,178	25,793	28,482	54,275									
	1892	57,112	58,687	115,799	56,849	58,560	115,409	25,865	28,581	54,446									
	1893	57,534	59,112	116,646	57,360	59,005	116,365	26,263	28,806	55,069									
	1894	58,386	59,630	118,016	57,964	59,440	117,404	26,500	28,958	55,458									
	1895	58,722	59,872	118,594	58,565	59,830	118,395	26,825	29,177	56,002									
Vesterås stad	år 1891	3,708	4,580	8,288	3,499	4,421	7,920	1,529	1,951	3,480									
	1892	3,673	4,641	8,314	3,596	4,519	8,115	1,559	1,989	3,548									
	1893	3,765	4,799	8,564	3,729	4,563	8,292	1,569	1,929	3,498									
	1894	3,808	4,854	8,662	3,781	4,673	8,454	1,656	1,978	3,634									
	1895	3,936	5,006	8,942	3,809	4,770	8,579	1,685	2,110	3,795									
Sala stad	år 1891	2,773	3,105	5,878	2,685	3,010	5,695	1,225	1,385	2,610									
	1892	2,785	3,140	5,925	2,753	3,073	5,826	1,226	1,391	2,617									
	1893	2,771	3,160	5,931	2,766	3,131	5,897	1,224	1,386	2,610									
	1894	2,720	3,112	5,832	2,699	3,096	5,795	1,205	1,381	2,586									
	1895	2,748	3,158	5,906	2,666	3,057	5,723	1,189	1,277	2,466									
Arboga stad	år 1891	2,143	2,370	4,513	2,138	2,390	4,528	868	934	1,802									
	1892	2,197	2,435	4,632	2,198	2,466	4,664	900	979	1,879									
	1893	2,276	2,533	4,809	2,268	2,559	4,827	944	1,030	1,974									
	1894	2,273	2,566	4,839	2,283	2,592	4,875	947	1,024	1,971									
	1895	2,076	2,237	4,313	2,331	2,634	4,965	999	1,033	2,032									
Köpings stad	år 1891	1,875	2,086	3,961	1,912	2,104	4,016	826	975	1,801									
	1892	1,926	2,141	4,067	1,939	2,160	4,099	832	985	1,817									
	1893	1,972	2,232	4,204	2,011	2,247	4,258	882	1,011	1,893									
	1894	2,007	2,259	4,266	2,032	2,283	4,315	917	1,025	1,942									
	1895	2,351	2,629	4,980	2,000	2,261	4,261	911	1,099	2,010									
Hela länet	år 1891	67,285	70,607	137,892	66,852	70,485	137,337	30,241	33,727	63,968									
	1892	67,693	71,044	138,737	67,335	70,778	138,113	30,382	33,925	64,307									
	1893	68,318	71,836	140,154	68,134	71,505	139,639	30,882	34,162	65,044									
	1894	69,194	72,421	141,615	68,759	72,084	140,843	31,225	34,366	65,591									
	1895	69,833	72,902	142,735	69,371	72,552	141,923	31,609	34,696	66,305									

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I VESTMANLANDS LÄN ÅREN 1891—1895.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	
Allmänna vägar.	Längd af hvarje vägslag vid 1895 års slut.	Deraf under åren 1891—1895		Kostnad för under åren 1891—1895						Längd af indelade med skjutsanstalter för sedda vägar vid 1895 års slut.	Skjutsanstalter vid 1895 års slut			
		fulländade och afsynade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.	fulländade nya vägar.			omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.				med entreprenad.		utan entreprenad.	
				Af statsmedel.	Af landstingens eller kommunernas medel.	Af väghållningsdistriktens medel (vägkassorna).	Af statsmedel.	Af landstingens eller kommunernas medel.	Af väghållningsdistriktens medel (vägkassorna).		Gästgifverier.	Skjutsstationer.		
	Nymil.	Nymil.	Nymil.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Nymil.	Antal.	Antal.	Antal.	
Å landsbygden:														
Landsvägar	87·9444	—	0·914	—	—	—	17,500	1,646·78	7,100	87·9446	15	11	—	
Bygdevägar	95·1247	1·414	0·422	33,800	25,457	1,648·90	22,300	19,271·91	—	33·5483	—	—	—	
I städerna	7·3301	—	—	—	—	—	—	—	—	0·8668	1	3	—	
Summa	190·3992	1·414	1·336	33,800	25,457	1,648·90	39,800	20,918·69	7,100	122·3597	16	14	—	
<p>Årlig kostnaden för underhållet den tid mark är bar af allmän väg inom länet är, enligt 46 § af lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, uppskattad till 125,904 kronor 47 öre.</p> <p>Skjutslegan per nymil utgick vid 1895 års slut med:</p> <p>3 kronor, hvilket är öfver maximilegan vid</p> <p>1·70 » hvilket är maximilega med entreprenadbidrag »</p> <p style="text-align: right;">Summa (skjutsanstalter)</p>											16	14	—	
											I kungs- och kronoskjuts.	Vid gästgifverier med entreprenad.	Vid skjutsstationer med entreprenad.	Vid skjutsanstalter utan entreprenad.
Antal utgångna hästar under år 1891											48	4,421	1,914	—
» » » » » 1892											55	4,552	2,009	—
» » » » » 1893											77	4,448	1,830	—
» » » » » 1894											88	4,237	1,982	—
» » » » » 1895											58	3,872	2,436	—
Summa (hästar)											326	21,530	10,171	—

Tab. 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I VESTMANLANDS LÄN ÅR 1895.

I. Landsbygden.	Hemman och lägenheter upptagna i jordeboken.			Antal brukningsdelar.	Antal lägenheter, verk och inrättningar utom de i jordeboken särskildt upptagna (i kol. 2-4).					Taxeringsvärdet (i kronor)	
	Antal.	Mantal.			Jordtorp.	Ryttarsoldat- och båtsmans-torp.	Backstugor.	Verk och inrättningar.	Hus i köpingar, villor m. m.	å jordbruksfastighet.	å annan fastighet.
		Oförmedlade.	Nuvarande.								
A. Kronoegendomar.											
1) Under allmän disposition.											
a) Kungs- o. kungsladugårdar samt säterier	21	52 $\frac{1}{2}$	52 $\frac{1}{2}$	7	14	—	52	2	—	842,400	98,600
b) Boställen: hemman	137	108 $\frac{1}{2}$	108 $\frac{1}{2}$	108	84	4	67	4	17	2,384,100	91,300
D:o lägenheter	55	—	—	14	1	—	3	—	—	80,200	1,900
c) Hemman	224	193 $\frac{3}{4}$	181 $\frac{3}{4}$	207	81	49	76	—	1	3,262,200	164,000
Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
d) Jordlägenheter	69	—	—	26	8	—	9	1	2	1,271,800	171,300
e) Fiskerier	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200
f) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2) Under enskild disposition.											
a) Säterier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b) Hemman	4	3 $\frac{1}{8}$	2 $\frac{3}{8}$	2	8	—	3	3	—	52,300	41,000
Nybyggen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
c) Jordlägenheter	168	—	—	198	1	—	—	3	2	75,200	493,000
d) Fiskerier	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1,500	2,000
e) Verk och inrättningar	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
B. Skatteegendomar.											
a) Boställen: hemman	6	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{3}{2}$	5	3	—	6	—	—	34,000	2,100
D:o lägenheter	4	—	—	3	—	—	—	—	1	6,600	500
b) Säterier	41	39 $\frac{1}{2}$	38	25	43	25	15	8	—	1,159,000	98,900
c) Hemman	2,681	1,986 $\frac{2}{3}$	1,910 $\frac{1}{4}$	5,186	968	1,008	2,492	302	429	53,166,700	6,835,200
d) Jordlägenheter	288	—	—	270	—	1	1	26	1	505,400	522,900
e) Fiskerier	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	700
f) Verk och inrättningar	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	460,100
C. Frälseegendomar.											
a) Boställen: hemman	1	—	—	1	—	—	—	—	—	9,500	—
D:o lägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b) Säterier och ladugårdar	87	100 $\frac{1}{2}$	99 $\frac{1}{2}$	55	92	2	50	48	25	3,595,800	1,665,600
c) Rå- o. rörs (insockne) hemman	41	24 $\frac{5}{8}$	18 $\frac{3}{8}$	13	11	—	4	3	1	438,000	12,000
d) Hemman (utsockne)	672	479 $\frac{1}{4}$	431 $\frac{3}{4}$	568	200	190	168	62	36	10,943,600	1,396,300
e) Jordlägenheter	160	—	—	23	—	—	2	—	2	82,800	2,200
f) Fiskerier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
g) Verk och inrättningar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
D. Andra fastigheter (som ej inräknats härfvan).											
Kyrkor och andra offentliga byggnader	—	—	—	—	—	—	—	—	334	—	5,166,800
Frälseräntor	—	—	—	—	—	—	—	—	48	—	114,900
Summa	4,676	2,991 $\frac{89}{288}$	2,839 $\frac{179}{288}$	6,711	1,514	1,279	2,948	462	899	77,911,100	17,341,500
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,743,000	5,553,600
II. Städerna.											
Hela antalet nybygda boningshus 1891—1895.											
Mantal.											
Antal landerier, jordlotter eller andra brukningsdelar.											
Tomter.											
Befintliga boningshus 1895.											
Verk och inrättningar.											
Kyrkor o. andra offentliga byggnader.											
Taxeringsvärde											
å jordar.											
å hus och tomter.											
Vesterås	38	—	16 $\frac{1}{2}$	246	459	70	743	24	22	583,800	8,704,400
Dessutom å stadsens område 38 nybygda boningshus.											
Arboga	8	—	27	225	277	66	243	9	8	573,800	3,879,500
Dessutom utanför stadsplan åtskilliga nybygda hus (boningshus) och ca 150 bygda lägenheter på skogslotterna till stadsens gårdar.											
Köping	44	—	15 $\frac{1}{4}$	438	201	69 $\frac{1}{2}$	430	8	15	440,900	4,403,500
Sala	20	—	42 $\frac{1}{4}$	435	218	25	230	7	15	1,743,400	4,111,500
Summa	110	—	99 $\frac{3}{4}$	1,344	1,155	230 $\frac{1}{2}$	1,646	48	60	3,341,900	21,093,900
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33,300	2,361,900

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I VESTMANLANDS LÄN ÅR 1895.

1. Fideikommissinnehafvarens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.					9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrätt- ningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)					
			Krono.	Skatte.	Frälse.		Summa.			jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	Summa.		
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.									
H. S. Tham	Ståholm	Munktorp. Odensvi.	—	2-10820	3	—	8-69791 2	15-80611	—	—	264,600 33,900	—	—	—	298,500
C. F. von Hermansson	Ferna	Gunnilbo. Hed. Skinskatteberg. Munktorp. Ramnäs. Vester-Våla. Vestanfors.	—	4-70417 0-81250 1-68750 — 0-33333 — 2-97500	0-25000 — — — — — —	—	3-03750 — 1-31250 1 — 0-75000 —	16-86250	—	6	676,200 44,500 116,400 73,400 12,400 37,300 115,000	133,200	—	1,200	1,214,600
C. G. Ridderstolpe	Fiholm	Rytterne. Säby.	—	1-03333	3-875	—	10-25000 3-00000	18-15833	1	—	283,000 50,400	—	—	11,300 1,500	346,200
C. L. von Post	Vikhus	Rytterne.	—	—	5-25	—	1	6-25	—	—	143,400	—	—	—	143,400
F. W. Cronstedt	Fullerö	Vesterås-Barkarö Lundby.	—	—	7-50	—	5-5 6	19	—	—	209,600 80,100	—	—	—	289,700
G. E. Lewenhaupt	Gäddeholm	Irsta. Badelunda. Kärrbo.	—	1-75	2-25	—	11-125 0-5 2-03375	19-46875	—	2	262,200 15,000 84,500	28,000	—	—	389,700
J. L. von Post	Hagbyholm	Irsta.	—	0-5	—	—	2-5	3	—	—	70,600	—	—	—	70,600
G. M. Hamilton	Hedensberg	Tillberga. Hubbo. Björkstå. Tortuna. Sevalla. Tärna.	—	2	7	—	4-25 1-625 — 3-25 1 —	21-87500	1	—	238,900 27,800 59,200 42,700 64,400 2,000	—	—	1,500 1,800	450,200
Ludvig Pipers sterbhus	Ängsö	Ängsö. Björkstå. Sevalla. Kungsåra.	—	—	7-75	—	10-75 3-125 1 —	26-875	37	—	404,300 72,600 22,500 85,700	—	—	7,000	592,100
H. Falkenberg	Vesterås qvarnar	St Ilians ö. del.	—	—	—	—	—	—	—	1	—	65,000	—	—	65,000
Claes G. Timm	Engelsberg m. fl.	Vester-Våla. Karbenning. Fröshult. Norberg.	—	1-35 0-125	—	—	0-25 0-75	—	—	3	111,600 48,200	24,333	—	—	—
Axel Leonard Wallin	Åby	Öster-Våla.	—	1	—	—	—	1	—	—	3,000	—	—	—	188,933
E. F. J. Duvall	Tisby m. m.	Simtuna. Torstuna.	—	2	—	—	3 0-5	5-5	1	—	82,400 13,100	—	—	—	95,500
H. J. Cronhielm	Flosta m. m.	Altuna. Tärna. Hvittinge.	—	0-5	2	—	2-5 — 0-5	5-5	—	1	88,900 1,500 7,800	2,100	—	—	100,300
L. S. B. Benzelstjerna v. Engeström	Refvelsta m. m.	Altuna. Fröshult.	—	3	2-5	—	5-5 6	—	2	—	191,300 85,600	—	—	—	—
C. F. A. Nauckhoff	Källsta (under Hacksta fidei- kommiss i Uppsala län	Vesterås stad. Österunda.	—	—	—	—	— 1	17	1	—	73,700	—	—	—	350,600
		Summa	—	33-69153	42-37500	103-76666	179-83319	46	14	—	4,347,100	265,633	25,000	—	4,637,733

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I VESTMANLANDS LÄN ÅR 1895.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrätt- ningar (fastig- heter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.					Summa.	jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
Sörqvarns fabriks aktiebolag . . .	Sör-Tunbo	Kolbäck. Svedvi.	— —	0:46866 0:25	— —	— —	1 —	1 3	23,800 30,000	22,500 77,500	— —	— —	158,800	
Ramnäs bruks aktiebolag	Ramnäs o. Seglingsbergs bruk Ljömsebo m. m.	Ramnäs. Sura. Kila.	— — —	3:08447 0:59732 0:43750	— 2 —	1:78263 3:75 0:625	8 5 —	6 — —	902,100 284,200 60,600	163,000 7,000 —	— — —	— — —	1,416,900	
Ramnäs-Larabo bruks aktiebolag . .	Ramnäs valsverk	Ramnäs.	—	—	—	—	—	1	—	75,000	—	—	75,000	
Surahammars bruks aktiebolag . . .	Surahammar	Sura. Berg. Kolbäck. Skultuna.	— — — —	1:11111 3:25 0:125 0:09375	3 — — —	5:375 — — —	9 2 1 —	6 — — —	423,400 138,200 3,300 2,300	386,700 — — —	— — — —	— — — —	954,400	
Hallstahammars bruks aktiebolag . .	Hallstahammar	Svedvi. Berg. Kolbäck.	— — —	1:83333 4:25 2:15312	— — —	— — —	1 — 1	7 1 3	94,200 179,000 58,700	227,000 2,000 57,000	— — —	— — —	617,900	
Hallstahammars bultfabriks aktieb.	Bultfabriken	Kolbäck. Svedvi.	— —	— —	— —	— —	1 —	— 1	— —	20,000 151,700	— —	— —	171,700	
Skultuna bruks aktiebolag	Berga m. fl. Slugårda	Skultuna. Lillhärad.	— —	15:58333 2	1 —	4:25 —	1 —	4 —	708,100 188,000	323,000 —	— —	— —	1,219,100	
Mölnortors aktiebolag	Mölnortorp	Säby. Kolbäck. Rytterne.	— — —	0:31250 0:93750 0:75	— — —	2:125 — 1	— — 1	5 2 —	80,400 12,600 32,100	55,400 50,000 —	— — —	— — —	230,500	
Karmanabo aktiebolag	Karmanabo	Gunnilbo. Hed. Bro. Vestra Skedvi.	— — — —	1:27083 2:54150 0:5 2:75	— — — —	0:25 — — —	— 2 — —	— 4 — 1	131,300 238,700 29,200 218,200	— 24,000 — 50,000	— — — —	— — — —	691,400	
Grindberga aktiebolag	Grindberga tändrörsfabrik	Arboga socken.	—	—	—	—	—	1	—	1,000	—	—	1,000	
Riddarhytte aktiebolag	Riddarhyttan	Gunnilbo. Hed. Ramsberg. Skinskutteberg. Malma. Odensvi. Vestra Skedvi.	— — — — — — —	1:875 1:04167 1:76736 9:74167 1:5 6:75 0:25	— — — — — — —	1 — — — 1:375 — —	— — — — 1 1 —	— — — 9 5 1 —	157,500 84,300 100,300 536,500 93,800 387,800 20,200	— — — 184,000 99,500 — —	— — — — — — —	— — — — — — —	1,663,900	
Uttersberga aktiebolag	Uttersberg	Hed. Ramsberg. Skinskutteberg. Vestra Skedvi.	— — — —	1:475 — 5:675 0:25	— — 1:25 —	0:5 — — —	— 1 — —	4 — 2 —	156,300 — 223,200 69,000	160,000 — 3,500 —	— — — —	— — — —	612,000	
Svanå bruks aktiebolag	Asholm m. fl. Ålmunda m. fl. Sör-Gierdsbo Olshenning Nyhyttan m. fl.	Fläckebo. Haraker. Vester-Pernebo. Karbenning. Norberg.	— — — — —	0:5 6:58333 0:13636 0:25 6:71875	5 2:75 — — —	8 0:25 — — 0:5	— — — — —	— 4 — — 12	398,400 451,200 3,000 11,100 439,500	— 95,000 — — 151,700	— — — — —	— — — — —	1,549,900	

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I VESTMANLANDS LÄN ÅR 1895.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad.)	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.					9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	Frälse.		Summa.			jordbruksfastighet.	ä annan fastighet.	ä frälseränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Högfors och Persbo aktiebolag . . .	Högfors m. fl.	Karbenning.	—	2 260 41	0 5	2 75	—	4	284 200	84 000	—	—	709 100
	Lifsdal m. fl.	Norberg.	—	2 777 77	—	—	1	2	120 500	15 000	—	—	
	Hollstenboda m. fl.	Vester-Fernebo.	—	4 470 12	—	3 5	—	—	205 000	—	400	—	
Karbennings masugns aktiebolag . . .	Karbenningsby	Karbenning.	—	0 138 89	—	—	—	—	5 800	—	—	—	5 800
Aktiebolaget »Morberget»	Kallmora m. fl.	Norberg.	—	0 135 41	—	—	—	6	8 000	50 500	—	—	58 500
Lernbo grufveaktiebolag	»	»	—	0 038 46	—	—	—	4	1 900	17 000	—	—	18 900
Kolningsbergs grufveaktiebolag . . .	Norbergsby m. m.	»	—	0 144 60	—	—	—	4	8 000	62 000	—	—	70 000
Kärrgrufve ängmaskinsaktiebolag . .	Kärrgrufvan	»	—	—	—	—	—	1	—	24 500	—	—	24 500
Torshammars verkstads aktiebolag . .	Hinsebo messingsgjuteri	»	—	—	—	—	—	1	—	10 000	—	—	10 000
Fagersta bruks aktiebolag	Fagersta m. fl.	Vestanfors.	—	6 854 91	—	0 5	—	22	373 000	1 158 700	—	—	2 001 100
	Bodarne m. m.	Vester-Våla.	—	0 187 50	—	—	—	—	17 900	—	—	—	
	Fliken m. fl.	Norberg.	—	6 651 04	—	—	—	4	410 600	40 900	—	—	
Engelsbergs oljefabriks aktiebolag . .	Engelsbergs oljefabrik	Vester-Våla.	—	—	—	—	—	1	—	56 000	—	—	56 000
Engelsbergs mejeriaktiebolag	D:o mejeri	»	—	—	—	—	—	1	—	5 000	—	—	5 000
Aktiebolaget Engelsbergs fiskodlingsanstalt	D:o fiskodlingsanstalt	»	—	—	—	—	—	1	—	500	—	—	500
Virso bruks aktiebolag	Virso	Ramnäs.	—	—	—	3 406 25	—	3	520 000	15 700	—	—	535 700
Aktiebolaget Dingtuna mejeri	Dingtuna mejeri	Dingtuna.	—	—	—	—	—	1	—	30 000	—	—	30 000
Kolsva jernverks aktiebolag	Kolsva	Bro. Malma.	—	7 25 0 5	—	1	—	—	334 400 30 700	304 000 158 400	—	—	827 500
Norbergs-Risbergs grufveaktiebolag . .	Norbergsby m. m.	Norberg.	—	0 015 62	—	—	—	5	1 000	48 500	—	—	49 500
Aktiebolaget Norbergs mek. verkstad . .	»	»	—	0 009	—	—	—	1	700	15 700	—	—	16 400
Bergsl. bryggeriaktiebolag	Davidso bryggeri	»	—	—	—	—	—	1	—	15 000	—	—	15 000
Morbergs konstaktiebolag	Morbergs konstbyggnad	»	—	—	—	—	—	1	—	17 500	—	—	17 500
Risbergs konstaktiebolag	Risbergs	»	—	—	—	—	—	1	—	21 000	—	—	21 000
Bondgrufve aktiebolag	Bondgrufvan	»	—	—	—	—	—	1	—	10 800	—	—	10 800
Granrotsgrufve aktiebolag	Näshagen m. m.	»	—	—	—	—	—	5	—	21 600	—	—	21 600
Gröndals grufveaktiebolag	»	»	—	—	—	—	—	2	—	19 000	—	—	19 000
Storgrufve aktiebolag	Klackberg	»	—	—	—	—	—	3	—	15 800	—	—	15 800
Tremännings grufveaktiebolag	Tremänning	»	—	—	—	—	—	1	—	9 500	—	—	9 500
Norbergs Vestra grufveaktiebolag . . .	Östanmossa m. fl.	»	—	—	—	—	—	3	—	6 700	—	—	6 700
Norbergs jernhandels aktiebolag	Norbergsby	»	—	—	—	—	—	1	—	5 000	—	—	5 000
Kallmora bly- o. silfververks aktieb.	Kallmora	»	—	—	—	—	—	4	—	78 100	—	—	78 100
Svenska grafitaktiebolaget	Aspenning	Vestanfors.	—	—	—	—	—	1	—	43 400	—	—	43 400
Stortägsgrufve aktiebolag	Semla	»	—	—	—	—	—	1	—	47 300	—	—	47 300
Gysinge bruks aktiebolag	Ö. Bennbäck m. m.	Möklinta.	—	2 020 83	—	—	—	—	165 400	—	—	—	605 600
	Aspnäs m. m.	Öster-Våla.	—	1 416 66	2	6 5	—	1	287 800	8 000	—	—	
	Baggbo m. m.	Nora.	—	2 312 50	—	2 625	—	2	134 400	10 000	—	—	

Söderfors bruks aktiebolag	Baggbo m. m.	Nora.	—	—	—	3 25	—	—	3	—	81,800	—	—	—
	Horakog	Öster-Våla.	—	0 125	—	—	—	—	1	—	40,100	—	—	—
	Nickelsbo	Enåker.	—	0 8875	—	—	—	—	—	—	15,000	—	—	186,900
Stora Kopparbergs bergslags aktieb.	Östa	Nora.	—	0 25	—	—	—	—	—	—	8,700	—	—	8,700
Kopparbergs-Avesta aktiebolag . . .	Molnebo m. m.	Vester-Löfsta.	—	8 875	1	—	—	—	—	9	263,800	102,500	—	—
	Julmyra	Hvittinge.	—	1	—	—	—	—	—	—	23,800	—	—	—
	Springargrufvan	Sala socken.	—	—	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—	404,600
Strömsholms nya kanalbolag	Skansen	Kolbäck.	—	—	—	1	—	—	1	2	3,600	2,000	—	5,600
Skultuna handelsaktiebolag	Karlberg o. Qvarnbacka	Skultuna.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,600	—	10,600
Vesterås gaslysningsaktiebolag	Gasverk å tomten n:r 144 b i södra qv.	Vesterås stad.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36,200	—	36,200
Stockholm-Vesterås-Bergslagens jern- vägs aktiebolag	N:r 139—140 m. m. i södra qv.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16,200	—	16,200
Vesterås mekaniska verkstadsaktieb.	N:r 134, 135, 145 och 146 i södra qv., n:r 6 i norra qv.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	165,400	—	165,400
Metallfabriksaktiebolaget Mälaren . .	N:r 113 o. 114 i södra qv.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23,300	—	23,300
Vesterås varmbadhus aktiebolag	N:r 144 c i södra qv.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25,000	—	25,000
Byggnadsaktiebolaget Vestmannia . . .	N:r 108 i södra qv.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	255,000	—	255,000
Tobaksfabriksaktiebolaget A. T. Sun- din & C:ni	N:r 147 i vestra qv.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79,600	—	79,600
Gjuteri- och maskinverkstadsaktie- bolaget »Aros».	N:r 4 o. 5 i byggnadsqv. LXIX	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41,200	—	41,200
Vesterås nya drittelfabriksaktiebolag	N:r 1 o. 2 i byggnadsqv. LXIX	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21,200	—	21,200
Allmänna svenska elektriska aktieb.	Byggnadskvarteret LXX	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	143,400	—	143,400
Aktiebolaget Vesterås pantaktiebänk	N:r 66 o. 67 i vestra qv.	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33,700	—	33,700
Vesterås bryggeriaktiebolag	Perlebovreten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	108,600	—	108,600
Aktiebolaget Arboga mek. verkstad	Gjuteri och mek. verkstad	Arboga stad.	—	—	—	—	—	—	—	1	22,000	358,400	—	380,400
Arboga elektriska belysningsaktieb.	N:r 17 i östra qv., söder	»	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3,900	—	3,900
Arboga renhållningsaktiebolag	Pudrettfabrik	»	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3,200	—	3,200
Köpings bryggeriaktiebolag	Köpings bryggeri	Köpings stad.	—	—	—	—	—	—	—	1	1,700	83,800	—	85,500
Köpings mek. verkstads aktiebolag	Gjuteri m. m.	»	—	—	—	—	—	—	—	1	8,900	342,300	—	351,200
Köpings tekniska fabriks aktiebolag	Köpingsön, träoljefabriken	»	—	—	—	—	—	—	—	1	—	7,200	—	7,200
Aktiebolaget nya bryggeriet	Nya bryggeriet	Sala stad.	—	—	—	—	—	—	—	1	3,200	64,400	—	67,600
Sala ullspinneri- o. ångfärgeriaktieb.	Ullspinneriet	»	—	—	—	—	—	—	—	1	2,500	15,000	—	17,500
Sala tegelbruks aktiebolag	Tegelbruket	»	—	—	—	—	—	—	—	1	16,500	45,000	—	61,500
Sala maskinfabriks aktiebolag	Maskinfabriken	»	—	—	—	—	—	—	—	1	3,000	38,000	—	41,000
Sala ångbryggeriaktiebolag	Ångbryggeriet	»	—	—	—	—	—	—	—	1	3,600	252,000	—	255,600
Aktiebolaget Salberget	Sala grufvor	»	—	—	—	—	—	—	—	2	29,700	356,100	—	385,800
	Summa		—	136 13518	18 50	55 31388	200 94906	61	204	10,407,700	7,459,800	400	17,867,900	

Tab. 6. EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR, I VESTMANLANDS LÄN ÅR 1895.

(Sådana funnos då ej inom länet.)

Tab. 7.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I VESTMANLANDS LÄN ÅR 1895.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
A. Å Landsbygden.									
a) <i>Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.</i>									
Cronstedtska donationsfonden nr 2.	Understöd åt 4 i behof varande personer.	Grefve W. A. Cronstedt och hans grevfrinna.	1873 4/7	4	45	1,000	—	Kommunalnämnden i Vesterås-Barkarö.	
Anders Frenells fond.	Understöd åt 2 fattiga äldre personer eller 2 äkta födda, föräldralösa barn.	Anders Frenell, pedagog.	1840 30/6	2	60	1,000	—	D:o i Dingtuna.	
Anna Danielsdotter d:o.	Understöd åt 2 fattiga personer inom Dingtuna socken.	Anna Andersson, f. Danielsdotter, nämndemansenska.	1841 20/10	2	30	500	—	D:o d:o.	
Engstedtska donationsfonden.	Understöd åt behöfvande icke fattighjon.	J. Engstedt, rusthållarenska.	1849 27/1	8	30	600	—	D:o i Badelunda.	
Fredrik Holmins och Louise von Heijnes julgäfvofond.	Utdelning af julgäfvor till 3 behöfvande personer.	Fredrik Holmin, hofauditör.	1872 18/12	3	38	750	—	D:o i Irsta.	
Gyllenstjärnska fonden.	Understöd åt fattiga under Frösåker.	Friherrinnan Antoinette Gyllenstjärna.	1839 13/11	5	50	1,000	—	Pastor i Kärrbo.	
Fredrik Holmins och Louise von Heijnes julgäfvofond.	D:o d:o.	F. Holmin, hofauditör, och hans fru Louise von Heijne.	1872 18/12	3	38	750	—	Kommunalnämnden i d:o.	
Johanssonska fonden.	Understöd åt fattiga under Nyby.	Lars Johansson, nämndeman.	1869 2/8	—	—	676	—	D:o d:o.	1)
Drufvenska d:o.	Understöd åt fattiga.	P. Drufva, landshöfding.	1757 4/7	—	—	102	—	Pastor och kyrkovårdarne i Tillberga.	
Vegnarska d:o.	Understöd åt fattiga soldatenkor.	David Vegner, fältväbel.	1807	2	3	52	—	Kyrkorådet i Kolbäck.	
Lagrelli donationsfond.	Hälften af räknan till understöd åt fattiga enkör, återstoden till beklädnad af fattiga skolbarn.	A. Lagrellius, mjölnare.	1883 30/6	35	2,000	20,000	—	Kommunalnämnden i d:o.	
Hedengrenska fonden.	Understöd åt fattiga inom Borgås fattigrote.	Sven Hedengren, faktor.	1829	3	3	50	—	Föreståndaren för Borgås fattigrote.	
Liljenstolpeska d:o.	Understöd åt fattiga.	E. Liljenstolpe, öfverste.	1850 1/5	—	15	300	—	Kommunalnämnden i Kolbäck.	
Iveriska d:o.	Understöd till en fattig enka.	D. Iverus, kronofogde.	1857 31/10	1	8	150	—	D:o d:o.	
C. Gustafssons fond.	Bidrag till Kolbäcks sockens fattigkassa.	C. Gustafsson, jordbrukare.	1857	—	75	1,500	—	D:o d:o.	
Reuterholmska fattiginrättningen.	Understöd åt 2 medellösa personer.	Friherrinnan Jygdig Maria Reuterholm.	1803 28/8	2	124	1,890	900	D:o i Rytterne.	
Norderlingska fonden.	Understöd åt en behöfvande person.	Lovisa Norderling, enkefru.	1852—53	1	5	100	—	D:o d:o.	
Gyllenhauska d:o.	D:o d:o.	C. F. Gyllenhaal, baron.	1854 1/8	1	30	600	—	D:o d:o.	
Oxenstiernska d:o.	Understöd åt 12 mindre bemedlade ogifta döttrar af frälse eller ofrälse män.	Grevinnan E. De la Gardie, f. Oxenstierna.	1721	12	180	3)	—	Innehafvaren af Vikhus fideikommiss.	2)
von Stegenhagenska d:o.	Understöd till fattiga under Mølntorps gård.	F. von Stegenhagen, landshöfding.	1816 30/6	1	8	150	—	Pastorsembetet i Köping.	
von Ungeka d:o.	Understöd åt fattiga, företrädesvis under Mølntorp.	Helena von Unge.	Okändt.	2	18	500	—	Fattigvårdstyrelsen i Säby.	
Elferonska stiftelsen.	Understöd åt fattiga i Säby socken.	J. Elferona, öfverste.	1749 8/11	—	50	1,116	—	Kyrkorådet i d:o.	
Okänd gifvares fond.	Understöd åt de mest behöfvande fattiga.	Okändt.	1791 1/5	2	2	33	—	Kommunalnämnden i Lillhärad.	
Skultuna bruks donation.	Understöd åt fattiga.	Skultuna bruk.	1815 30/11	1	6	96	—	D:o d:o.	
von Wolkerska fonden.	Understöd åt 2 behöfvande enkör, en vid Ramnäs och en vid Virsbo bruk.	Anna Margareta von Wolker, friherrinna.	1763	2	25	500	—	D:o i Ramnäs.	
Friherrinnan Jeanette Tersmedens donationsfond.	Understöd till 10 fattiga enkör vid Ramnäs bruk.	F. W. Tersmeden, friherre.	1872 12/11	10	100	2,000	—	Ramnäs bruks aktiebolag.	
Dandenellska enkepensionsfonden.	Understöd åt 2 d:o d:o.	S. Dandenell, bruksinspektör.	1846 14/9	2	25	500	—	D:o.	
Lars Danielssons donation.	Till förmån för fattigkassan.	L. Danielsson, kyrkovård.	1844	—	—	375	—	Fattigvårdstyrelsen i Svedvi.	
Wallinska fonden.	D:o d:o.	Wallin, handlande.	1846	—	—	750	—	D:o d:o.	
Lars Hanssons donation.	D:o d:o.	Lars Hansson, rusthållare.	1848	—	—	250	—	D:o d:o.	
Littmarkska donationen.	Understöd åt 3 fattiga medlemmar af Svedvi församling.	P. R. Littmark, komminister.	1870 9/9	3	30	500	—	Kyrkorådet i d:o.	
Hedda Sofia Janssons donation.	Understöd åt fattiga i d:o, som ej ätnjuta fattigvård.	H. Jansson i Vallby, enka.	1865 28/8	5	100	2,000	—	D:o d:o.	

Johan Gustafssons testamente.	Utdelning af mjöl åt Tortuna sockens fattighjon.	J. Gustafsson, hemmansegare.	1871 ¹⁴ / ₄	10	³⁾	³⁾	—	Kommunalnämnden i Tortuna.	⁹⁾
Johanna Gustafssons fond.	Understöd åt 5 äldre fattighjon.	Johanna Gustafsson, enka.	1880 ²² / ₄	5	25	564	—	D:o d:o.	
Malmínska fonden.	Fattiga personers understöd.	G. Malmin, prost.	1816 ²⁸ / ₈	6	15	300	—	D:o i Sevalla.	
Per Olof Johansson's testamentsfond.	Understöd åt 3 behöfvande personer.	P. O. Johansson, hemmanseg.	1887 ⁵ / ₁₂	3	15	300	—	D:o d:o.	
Groenska donationen.	Underhåll åt fattiga vid Lisjö.	A. H. Groen, bergsråd.	1833 ¹² / ₄	63	213	3,550	—	Kyrko- och skolrådet i Sura.	
Brukspatron A. Zetheli fond.	Understöd åt fattiga vid Surahammars bruk.	A. Zethelius, brukspatron.	1859 ¹⁰ / ₁₂	—	250	5,000	—	Surahammars bruksegare.	
Källberg'ska fonden.	Understöd åt fattiga till jul.	—	—	6	3	50	—	Kommunalnämnden i Badelunda.	
Enkefru Törnbloms donationsfond.	D:o d:o.	Kristina Törnblom, enka.	1890	10	200	4,000	—	D:o d:o.	
Vägmästaren Gustafssons fond.	Understöd åt fattiga inom Borgå rote.	Gustafsson, vägmätare.	1892 ¹⁷ / ₄	2	50	1,000	—	D:o i Kolbäck.	
Wilhelmínfonden.	Understöd till fattiga under Springsta gård.	A. E. Luhr, godsegare.	1869 ²² / ₁	2	50	2,221	—	Innehafvaren af Springsta gård.	
Olof Ahllofs donationsfond.	Räntan utdelas till 9 fattiga.	Olof Ahllof, assessor.	1740 ⁹ / ₁₀	9	150	3,750	—	Arboga stads kyrkoråd.	⁴⁾
Godenska fonden.	De fattiga inom Björskogs församling.	J. E. Godenius, prost.	1850 ²⁴ / ₆	—	75	1,500	—	Kommunalnämnden i Björskog.	
Svinhufvuds fond.	D:o d:o.	Eva Svinhufvud.	1834 ²² / ₆	—	38	750	—	D:o d:o.	
Kyrkovärden Per Perssons gåfvomedel.	Räntan derå tillfaller de fattiga inom Nordvägs och Körtinge rotar.	Per Persson, Nordväg.	1868 ²⁶ / ₃	13	58	1,150	—	D:o i Himmeta.	
Malmströmska donationen.	De fattiga inom Himmeta socken.	C. G. Malmström, komminister.	1885 ¹ / ₈	11	96	1,910	—	D:o d:o.	
Kr. Kat. Nilsdotters minne.	D:o d:o.	Kr. Katarina Nilsdotter, hemmansegaredotter.	1873 ⁴ / ₁₂	12	5	100	—	D:o d:o.	
Hising'ska fonden.	Understöd åt 2 fattiga enkör i Kungs-Barkarö socken.	Per Hising, landbrukare.	1859 ³ / ₇	2	25	500	—	Pastor i Kungs-Barkarö.	
W. Stabres donationsfond.	De fattiga inom Kungs-Barkarö socken äfvensom till beklädnad af fattiga barn derstädes.	W. Stahre, godsegare.	1890 ⁹ / ₄	39	204	10,000	—	Kommunalnämnden i d:o.	
Strö understödsfond.	Understöd åt fattiga under Strö egendom.	C. A. Reutererona, f. d. löjtnant.	1892 ²¹ / ₆	5	56	1,000	—	D:o i Köping.	
M. Barkéns testamentsfond.	Understöd åt 1 eller 2 behöfvande inom Malma socken.	M. Barkén, kyrkoherde.	1866 ³ / ₂	2	12	200	—	D:o i Malma.	
Qvarnströmska fonden.	Understöd åt obemedlade personer i Medåkers socken.	Kristina Qvarnström, byggmästarens enka.	1801 ⁷ / ₁	3	20	672	—	Fattigvårdsstyrelsen i Medåker.	
Per Anderssonska gåfvomedlen.	Räntan till 2 mest behöfvande d:o i d:o.	Per Andersson, nämndeman.	1861 ⁵ / ₅	2	25	500	—	D:o d:o.	
Liljeströmska donationen.	De fattiga i Säterbo socken.	J. N. D. Liljeström, kapten.	Okändt.	—	135	2,250	—	Kommunalstämman o. fattigvårdsstyrelsen i Säterbo.	⁵⁾
Ferna smeders grafkassa.	Att understödja gamla smedsenkor vid Ferna.	Jacob Ramsell, bruksegare.	1797	—	75	⁵⁾	—	Bergmästareembetet.	⁵⁾
Lindqvistska donationsfonden.	Till understöd åt »gamla afsigkomna, trogna och nyktra tjenare och tjenarinuor» i Gunnilbo socken.	L. Lindqvist, betjent.	1822 ⁷ / ₅	1	10	312	—	Kommunalnämnden i Gunnilbo.	⁶⁾
Ramsellska testamentet.	Till Gunnilbo sockens »fattigstuguhjon».	Jacob Ramsell, bruksegare.	1789 ²⁰ / ₁₂	—	41	⁶⁾	—	D:o d:o.	⁶⁾
Wahlqvistska arfsmedlen.	Att understödja efterlevande släkttingar.	Johan Wahlqvist, prost, och hans hustru.	1867 ³¹ / ₁₀	—	16	400	—	D:o i Hed.	
Malmgrenska donationsfonden.	Understöd åt fattiga tjenare.	Prosten A. Malmgrens enka.	1885 ¹⁷ / ₁₀	1	15	300	—	Pastor och kyrkoråd i d:o.	
Mademoiselle Gustafva Neumanns donation.	Till Skinskattebergs sockens fattiga.	Gustafva Neuman, lärarinna.	Okändt.	—	10	300	—	Kommunalnämnden i Skinskatteberg.	⁷⁾
Magasínfonden.	D:o d:o.	—	—	—	154	4,400	—	D:o d:o.	⁸⁾
Fattigkassan.	D:o d:o.	—	—	—	219	6,350	—	D:o d:o.	⁸⁾
Ingeniör Ahlströmers understödsfond.	Till understöd åt arbetare vid Riddarhyttan i Skinskattebergs socken.	J. Ahlströmer, grufingeniör.	1882 ¹⁰ / ₆	2	25	500	—	Riddarhytte bruk.	
Malménska fonden.	Räntan utdelas till en behöfvande i Fläckebo socken efter pastors anvisning.	P. A. Malmén, kyrkoherde i Fläckebo.	1750 ²⁰ / ₁₁	1	12	240	—	Kommunalnämnden i Fläckebo.	
Posseska donationsfonden.	Räntan utdelas till fattiga inom Harakers, Fläckebo, Norbergs, Badelunda och Irsta socknar.	Grefvinnan Maria Hedvig Posse, f. Posse.	1818 ³¹ / ₅	—	400	9,900	—	Disponenten å Svanå och pastor i Haraker.	
Forsströmska donationen.	Att understödja Harakers sockens fattiga, undantagandes Svanå underlydande, med företräde för dem under Kättsta och Hummelsta egendom.	J. E. Forsström, egendomssegare.	1860 ²⁶ / ₇	6	60	1,500	—	Pastor i Haraker samt egaren af Kättsta o. Hummelsta.	
Prosten Per Gezelii donationsfond.	Räntan utdelas arligen före jul till fattiga i Haraker.	Per Gezelius, prost.	1868 ²⁰ / ₁₂	4	15	300	—	Fattigvårdsstyrelsen i Haraker.	
Brukspatron Anders Hebbes d:o.	Understöd af fattiga inom Vester-Fernebo församling.	Anders Hebbe, brukspatron.	1824 ¹⁴ / ₁	16	75	1,500	—	Kyrkorådet i Vester-Fernebo.	
D:o d:o.	Understöd åt torftiga medlemmar af Norbergs, Karbenings och Vester-Fernebo socknar.	Densamme.	1824 ¹⁴ / ₁	23	878	15,000	—	Kommunalnämnden i Norberg.	⁹⁾
Hebbeska donationen.	Att med räntan understödja fattiga personer, hufudsakligen under Engelsbergs bruk.	Densamme.	1824 ¹⁴ / ₁	8	75	1,500	—	Kyrko- och skolrådet i Vester-Våla.	
Greta Ömans donationsfond.	Understöd åt fattiga inom Vester-Fernebo.	Greta Öman, enka.	1850 ¹⁵ / ₃	25	150	3,000	—	Kyrkorådet i Vester-Fernebo.	
Malmínska donationsfonden.	Räntan utdelas till fattiga medlemmar af Vester-Fernebo församling.	G. S. Malmin, kontraktsprost.	1824 ⁶ / ₃	10	60	¹⁰⁾	—	Kommunalnämnden i d:o.	¹⁰⁾
Mindre Hebbeska donationen.	Att understödja de mest behöfvande inom Norbergs församling.	A. Hebbe, brukspatron.	1824 ¹⁴ / ₁	29	58	1,500	—	Kyrkorådet i Norberg.	
D:o d:o.	Att bistå nödlidande och lindra deras bekymmer; utdelas till torftiga medlemmar i Karbenings församling.	Densamme.	1825 ¹⁴ / ₁	19	56	1,500	—	D:o i Karbenning.	
Kristina Mattsdotters donation.	Att bistå Karbenings sockens mest behöfvande fattiga.	Kristina Mattsdotter, bergsmans enka.	1880 ² / ₁₆	18	70	2,000	—	Fattigvårdsstyrelsen i d:o	
			1885 ²⁷ / ₁₂						

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.		6.	7.	8.	9.	10.
				Utdelning under år 1895	Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.					
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Annmärkingar.	
Per Erik Norströms i Fliken testamentsfond.	Understöd åt fattiga, som äro kända för ett anständigt och godt uppförande.	Per Erik Norström, bergsman.	1884 ²⁴ / ₁	1	40	500	—	Kommunalnämnden i Norberg.	11)	
Söderhjelmiska fonden.	Understöd åt fattiga enkor vid Engelsbergs bruk.	L. N. Söderhjelm, öfverste-löjtnant.	1757 ¹⁷ / ₁₀	4	32	11)	—			
Vestanfors församlings fattig-fond.	Utdelning vid jultid af räntan till 20 fattiga.	Petter Perssons i Meling enka.	1885 ²² / ₁₂	20	57	2,000	—	Fattigvårdsstyrelsen i Vestanfors.	12)	
Beata Skärdins donation.	Räntan utdelas till fattiga i Skultuna socken.	Beata Skärdin, bondedotter.	1870 ¹ / ₁₀	—	—	580	—	Kommunalnämnden i Skultuna.		
Leijouflycktska fonden.	Räntan tillfaller en af pastor och innehafvaren af Brottb-berga gård utsedd behöfvande under Brottb-berga.	Nils Leijouflyckt, godsegare.	1837 ²⁰ / ₁₂	1	8	170	—	Pastor o. kyrkoråd i Skerike samt innehafvaren af Brottb-berga.	13)	
Tigerhjelmiska fattigvårds-fonden.	Understöd till fattighjon i Öster-Våln socken.	S. G. Tigerhjelm, hofjäg-mästare.	1780 ²¹ / ₁	—	115	1,070	—	Inspektor A. Lingmark å Lindsbro.		
Thyressonska fonden.	D:o d:o	Ol. Thyresson, kyrkoherde.	1808 ²⁴ / ₂	—	32	320	—	D:o	14)	
Tigerhjelmiska invalidfonden.	D:o d:o	S. G. Tigerhjelm, hofjäg-mästare.	1813 ¹¹ / ₄	—	123	1,720	—	D:o		
Schönbergiska fonden.	Understöd åt fattiga under Aspås säteri i d:o socken.	A. Schönberg och E. Wall-dén, godsegare.	1759 ³ / ₅	8	61	720	—	D:o	15)	
Tuneliuska d:o.	Understöd åt fattiga i Sala socken.	L. Tunellius, kontraktprost.	1843 ¹⁰ / ₈	10	22	500	—	Fattigvårdsstyrelsen i Sala socken.		
Olssonska d:o i Kila s:n.	Understöds fattiga. då kapitalet stigit till 2,300 kronor.	Johan Olsson, hemmanseg.	1856 ¹⁰ / ₆	—	—	700	—	Pastor och kyrkovårdarne i Kila.	16)	
Hofbergiska d:o.	Understöd åt fattiga i Kumla socken.	C. E. Hofberg, hemmanseg.	1888 ⁴ / ₁₁	10	36	1,154	—	Kommunalnämnden i Kumla.		
Creutzska donationsfonden.	De fattiga i Altuna socken.	Friherre Lorentz Creutz.	1679 ²⁴ / ₈	—	—	2,640	—	Pastor och kyrkovårdar i Altuna.	17)	
Jan Olssons donation.	Till d:o d:o vid midsommar.	Jan Olsson, häradsdomare.	1812 ¹⁴ / ₁₁	—	—	500	—	Fattigvårdsstyrelsen i d:o.		
Magasinsfonden.	Understöd till fattiga i Huddunge socken.	Olof Johansson, hemmanseg.	1797 ¹⁵ / ₁	—	54	1,279	—	D:o i Huddunge.		
b) Stiftelser och invättningar för barnavård och barnundervisning.										
Cronstedtska donationsfonden n:r 1.	Dela insättning i ränte- och kapitalförsäkringsanstalten för barn, födda vid Fullerö, Almö och Holm, dels premier åt skolbarn.	Grefve W. A. Cronstedt och hans grefvinna.	1873 ⁹ / ₄	34	50	1,000	—	Kommunalnämnden i Vesterås-Barkarö.	18)	
Ada Maria Carolina Petters-sons skolkassefond.	Premier åt fattiga skolbarn.	Johan Pettersson, rusthållare.	1874 ¹⁵ / ₁	—	—	51	—	Skolrådet i Dingtuna.		
Jungfru Johanna Redins fond.	Utdelning åt fattiga skolbarn.	Johanna Redin, hushållerska.	1868 ²⁰ / ₁₂	6	34	1,000	—	D:o i Lundby.	19)	
Adlervaldska fonden.	Barnaundervisningens befrämjande.	C. J. Adlervald, brukspatron.	1828 ²⁰ / ₇	—	—	750	—	D:o i Lillhärad.		
Fattiga skolbarns underhålls-fond.	Beredande af sund föda åt skolbarn under läseterminen.	Norberg, doktor, C. F. Cronstedt m. fl.	1833 ³ / ₁₂	34	105	2,800	—	Domkapitlet i Vesterås och skolrådet i Irsta socken.	20)	
Irsta folkskolas premiekassa.	Belöningar åt litiga skolbarn.	C. R. von Post, kapten.	1844 ²¹ / ₁₂	4	10	200	—	Skolrådet i Irsta.		
Per Gezelii stipendiefond.	Beklädnad af fattiga skolbarn.	Per Gezelius, prost.	1868 ²⁰ / ₁₂	3	20	500	—	D:o d:o.	21)	
Cruusiska donationen.	Inrättande af en barnskola i Kärrbo socken.	Hedvig Christina Cruus, fröken.	1727 ⁴ / ₁₀	12	96	—	—	Domkapitlet i Vesterås.		
Norbergiska donationsfonden.	Barnaundervisningens befrämjande.	Sam. Norberg, öfverdirektör.	1820 ²⁰ / ₇	—	—	28,617	5,500	Skolrådet i Hubbo.	22)	
Axelssonska fonden.	Understöd åt fattiga skolbarn.	E. Axelsson, prost.	1774	11	70	1,400	—	Kyrkorådet i Kolbäck.		
Reuterstams fond.	Böcker åt årets nattvårdsbarn.	A. Reuterstam, stallmästare.	1790	60	20	400	—	D:o och skolråd i d:o.	23)	
Lundbergiska fonden.	Uppfostringshjälp åt fattiga barn.	Elis A. Lundberg o. hans fru.	1828 ⁹ / ₁	5	75	1,500	—	Kommunalnämnden i d:o.		
Ljungdahlska d:o.	Understöd åt fattiga skolbarn.	Bernt Ljungdahl, kommis-sionslandtmätare.	1856 ²⁰ / ₈	—	—	150	—	D:o d:o.		
Folkskolebarnkassans fond.	Understöd åt skolbarn.	C. F. Häggman, prost.	1847	4	20	747	—	Skolrådet i d:o.	24)	
Iveri-Hurtigs d:o.	Premier åt fattiga och litiga skolbarn.	Christina Andersdotter Hur-tig, J. F., G. F. o. J. D. Iverus.	1836 ²⁰ / ₅	2	9	174	—	D:o i Munktorp.		
1866 års gåvofond.	Folkundervisningens befrämjande.	Kyrkostämman i Munktorps socken.	1866 ⁴ / ₂ o. ²⁷ / ₅	4	29	580	—	D:o d:o.	25)	
Munktorps församlings skol-magasinsfond.	Underhåll åt fattiga skolbarn.	Munktorps socken.	1759 ²⁸ / ₁₀	5	37	855	—	D:o d:o.		
Wiksells donation.	Förbättring af ordinarie skolmästarens inkomster.	J. Wiksell, prost.	1799 ² / ₆	1	3	83	—	Pastor och kyrkoråd i d:o.	26)	
Mauzelli fond.	Fattiga barns undervisning.	J. Mauzelli, rektor.	1834 ¹⁵ / ₁	12	73	1,500	—	Skolrådet i d:o.		
Fonden till brukspatron Fab. Tersmedens minne.	Uppmuntran åt skolbarn vid Seglingsbergs folkskola.	C. G. Rogberg, bruksför-valtare.	1877	2	9	150	—	D:o i Ramnäs.		

Groenska donationen. D:o d:o. von Rosensteinska d:o. P. R. Tersmedens donation.	Till upprätthållande af skola vid Lisjö. Understöd och premier åt skolbarn. D:o. Beredande af undervisningsanstalt för barn inom Sura socken. Beklädnad af fattiga skolbarn.	Groen, bergsråd. Densamme. von Rosenstein, arkiater. P. R. Tersmeden, öfverste.	1833 ^{12/4} 1833 ^{12/4} 1833 1840 ^{2/5}	2 — — —	297 1,780 99 150	4,430 — — 3,000	— — — —	Kyrko- och skolrådet i Sura. D:o d:o. D:o d:o. Pastor och skolråd i d:o.
Prostinnan Johanssons d:o. Norbergiska fonden. Wallinska d:o. D:o d:o. Daniel Larssons donation. Wallerska donationen. Littmarkska d:o. Hedda Sofia Janssons donation. Bergqvistska fonden. Fattigbarnkassan.	Till förmån för skolkassan. D:o. D:o. D:o. D:o. D:o. D:o. Till premier och böcker åt skolbarn. Bidrag till skolväsendet. Understöd åt behöfvande skolbarn.	C. G. Johansson, enkepro- stinna. E. Norberg, häradssomare. Erik Wallin, handlande. Densamme. Daniel Larsson i Nibble. E. Waller, brukspatron. P. R. Littmark, kommunister. H. S. Jansson, enka. Johan Bergqvist, skräddare. Björksta församling.	1894 ^{24/10} 1833 1834 ^{9/6} 1834 ^{24/10} 1836 ^{1/5} 1835 ^{17/6} 1870 ^{2/3} 1865 ^{28/8} 1791 ^{20/19} 1868 ^{23/9}	2 — — — — — — — — — 90	— — — — — — — — — — 241	5,000 1,500 750 318 75 1,500 500 400 805 4,772	— — — — — — — — — — — —	Kyrko- o. skolrådet i Svedvi. ¹⁷⁾ Skolrådet i d:o. D:o d:o. D:o d:o. D:o d:o. D:o d:o. D:o d:o. D:o i Berg. Pastor och kyrkovärddarne i Björksta. Kommunalnämnden i d:o. D:o d:o.
Lönbomska fonden. Oxenstiernska d:o. Nordforssonska magasinsfon- den. Sara Norlings fond. Lektor S. J. Löffbergs dona- tionsfond. Engströmska donationsfonden. J. G. Wahlströms donations- fond. Medel till fattiga skolbarns beklädnad. Lars Johanssons donations- fond. P. O. Johanssons d:o. Prosten P. S. Rinmans do- nation. Fröken Sofie Pipers d:o. Öijerska slöjdskolefonden. Engströmska donationen. Hellströms skolbarnsfond.	D:o. Bidrag till skolmästarens aflöning. Bidrag till underhåll af lärare och understöd till fattiga skolbarn. Premier åt fattiga skolbarn. Vinterbeklädnad åt fattiga skolbarn. Fattiga skolbarns beklädnad eller andra af kommunen beslutade nyttiga ändamål. Premier åt fattiga skolbarn. Beklädnad af fattiga skolbarn. Böcker och kläder åt fattiga skolbarn. Till biblar åt nattvardsbarn. Fattiga skolbarns underhåll. Klädnningar åt fattiga nattvardsflickor. Underhåll af socknens slöjdskolor för gossar.	K. R. Lönbom, kronofogde. Frih. S. G. Oxenstierna, hof- marskalk. Johan Nordforsson, kyrko- herde. Sara Norling, jungfru. S. J. Löffberg, lektor. A. Engström, veterinärläkare. J. G. Wahlström, kyrkoherde. Okänd gifvare. L. Johansson, hemmansegare. P. O. Johansson, hemmanseg P. S. Rinman, prost. Sofie Piper, fröken. Gustaf Öijer, statskommis- sarie. E. Engström, hofdestillator. L. P. Hellström, kaptän.	— — 1809 ^{1/12} 1864 ^{20/8} 1886 ^{30/9} 1884 ^{27/8} — 1887 1866 ^{25/1} 1882 ^{0/8} 1833 ^{2/11} 1853 ^{20/8} 1854 ^{7/7} Okändt. 1892 ^{10/4}	— — 18 14 10 — — — 1 — 6 22 2 — — 1 1	— — 98 4 263 — 2 — — 35 4 15 11 1,059 — 38 15	584 851 2,458 100 6,000 2,198 52 307 1,122 100 300 300 16,713 750 300	— —	Skolrådet i Tortuna. D:o d:o. D:o d:o. Kommunalstämman i d:o. ¹⁸⁾ Skolrådet i Lundby. Fattigvårdsstyrelsen i Ding- tuna. Kyrkorrådet i Sevala. D:o d:o. Pastor i Ängsö. D:o d:o. Skolrådet i Rytterne. Pastor i Ängsö. Kommunalnämnden i Kol- bäck. Pastor o. kyrkoråd i Kungäura.
Kungsåra extra fattigförsörj- ningsfond. Törngrenska donationsfonden. Melinska d:o. B. G. von Hauswolffs dona- tionsfond. Dansonska fonden. Carlsonska donationsfonden. Gumeliska grafkassan. Bosæiska fonden. Sköldebrandska donationen. Besparade pastoraliefonden. Christerninska testamentet. Fru Schwans flickskola. Yojjeska fonden. Cedererentz testamente. Strömbergerska fonden. Feleni fond. Bjurlingska donationsfonden. Okänd gifvarens fond. Eklundska fonden.	Fattiga barns undervisning i kristendom och tillfällig hjälp åt nödlidande enkör. Dels till löneförhöjning åt lärare och beklädnad af fat- tiga skolbarn, dels åt 4 vullfrjeadade fattighjon. Understöd åt fattiga skolbarn i Medäkers socken. Fastigheten »skall begagnas till skola och skolmästare- hoställe»; afkomsten af kontanta medlen skall använ- das till föda, kläder, böcker och skrifmateriel för fattiga barn inom Odensvi socken. Till böcker åt fattiga nattvardsbarn inom Säterbo socken. För fattiga skolbarn i Torpa socken. Till underhåll af fattiga barn vid hemmanen Högata, Vester-Säby och Vester-Ekeby. Understöd åt fattiga skolbarn i Köpings socken. Räntan tillfaller ett genom naturfel eller sjuklighet vanlottadt barn. Skollärarens aflöning. Räntan unslagen till skollärare vid Ferna. Undervisning i husslöjd för flickor, förnämligast under Karmansbo bruk. Till skolor och fattiga skolbarn. Till Björskogs barnaskola. Till förmån för 4 fattiga skolbarn. Premier till skolbarn i Bro socken. Till förbättrande af skollärarens i Kungsör lön. Räntan tilldelas skolbarn i Kungsör. Till förmån för folkskolan i Vestra Skedvi socken.	Annun Andersdotter, enka. Fredrika Törngren, enkefru. Sara Sofia Melin, enkefru. B. G. von Hauswolff, löjt- nant. C. F. Dansson, pergaments- makare. A. Carlsson, godsegare. B. G. Gumelius, godsegare. P. E. Bosæus, possessionat. Julia Sköldebrand, fröken. — Christernin, brukspatron. Fru Augusta Eleonora Schwan, född Schön. Engelsmannen W. Yojje. Jonas Cedererentz, lands- höfding. C. T. Strömberger, kaptän. W. Pelenius, kaptän. T. G. Bjurling, advokatiskal. L. P. Eklund, inspektor.	1839 ^{28/11} 1860 ^{21/2} 1869 ^{12/3} 1844 ^{1/5} 1874 ^{10/2} 1856 ^{1/5} 1854 ^{22/11} 1838 ^{20/11} 1884 ^{22/8} 1763 — 1866 ^{1/8} 1713 ^{2/8} 1712 1867 ^{1/4} 1869 ^{6/8} 1797 ^{13/12} 1892 ^{22/1} 1874 ^{26/9}	6 22 5 — 19 23 10 — 1 — — 44 30 2 4 9 1 4 1	65 250 76 — 20 75 74 20 200 — 39 29 360 152 143 80 36 75 5 5	1,517 5,000 1,000 48,400 400 1,500 1,500 500 200 — — 6,000 2,611 4,599 1,683 490 1,500 100 100	— — 5,400 —	En direktions, sammansatt enligt testators föreskrift. ¹⁹⁾ Pastorsembetet i Säterbo. Skolrådet i Torpa. Pastor i d:o och gårdarnes egare. Pastor i Köpings stads- och landsförsamlingar. Kommunalnämnden i Kö- pings socken. Ferna brukskontor. ²⁰⁾ Karmansbo aktiebolag. ²¹⁾ Pastor och den färmaste i Björskog. Pastor i d:o. Skolrådet i d:o. Pastor och skolråd i Bro. Skolrådet i Kung Karl. D:o d:o. D:o i Vestra Skedvi.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Demof värde af fastigheter. Kronor.		
Anderssönska donationsfonden.	Att beklåda fattiga skolbarn i Gunnilbo socken.	And. Andersson, hemmanseg.	1874 ²⁸ / ₁₉	3	17	500	—	En tillsatt nämnd.	
Bobergska d:o.	Understöd åt fattiga och flitiga skolbarn i Heds socken.	O. G. Boberg, handlande.	1866 ¹⁹ / ₆ 1880 ² / ₅	—	74	1,500	—	Skolrådet i Hed.	
Pensionsfonden.	Utdelning af premier i Heds församlings folkskolor genom insättning i ränte- och kapitalförsäkringsanstalten.	Heds f. d. sparbanks grundfond.	1885 ²⁶ / ₈	13	65	1,090	—	D:o d:o.	
Hisinga donationen.	Lönebidrag till skolläraren i Skinskattebergs sockens s. k. fattigskola samt till inköp af böcker m. m.	W. Hising, brukspatron.	1779 ¹² / ₄ 1839 ³⁰ / ₉	—	42	22)	—	Skinskattebergs brukseg.	22)
Heijkensköldska d:o.	Räntan användes till undervisning i slöjd inom Skinskattebergs socken.	W. Heijkensköld, kommandörkapten.	1861 ⁷ / ₈	—	119	3,104	—	Skolrådet i Skinskatteberg.	
Anna Bäckströms testamentsfond.	Att lemna hjälp för ett fattigt och värlöst barns uppfostran.	Anna Bäckström, småskolelärarinna.	1877 ¹ / ₂	—	—	490	—	Kommunalnämnden i Norberg.	14)
Söderhjelmiska donationsfonden.	Att befärma barnundervisningen.	L. P. Söderhjelrn, bergsråd.	1774 ¹⁷ / ₆	—	28	500	—	Kyrko- och skolrådet i Vester-Våla.	23)
Matts Erssöns donation.	Understöd och böcker åt fattiga skolbarn.	Matts Ersson, hemmanseg.	1865 ¹⁰ / ₈	—	25	500	—	Skolrådet i Vester-Fernebo.	
L. G. Holms d:o.	D:o d:o.	L. G. Holm, hemmansegare.	1870 ¹ / ₇	—	25	500	—	D:o d:o.	
Jan Mattssöns i Sör Hörende donationsfond.	Räntan användes till beklådning af fattiga skolbarn.	Jan Mattsson, hemmanseg.	1878 ¹⁸ / ₉	12	75	1,500	—	Kommunalnämnden i d:o.	
Landtvärns kassau.	Räntan ingår i aflöningen till folkskoleläraren i Norbergs socken.	—	—	1	33	900	—	Skolrådet i Norberg.	
Grothska fonden.	Att aflöna en skollärare i Norberg.	Fr. Groth, skollärare.	1817 ⁸ / ₂	1	53	1,500	—	D:o d:o.	
Prosten Per Gezelii donationsfond.	Räntan användes till beklådning af fattiga och flitiga skolbarn i Haraker.	Per Gezelius, prost.	1868 ²¹ / ₁₉	3	25	500	—	D:o i Haraker.	
Lagman P. Wallers premiefond.	Uppmuntran till ordentlig skolgång.	P. Waller, ombudsman.	1883 ⁷ / ₂	15	270	6,000	—	D:o i Romfartuna.	
Prosten Törnbloms donation.	Räntan användes till inköp af biblar åt fattiga nattvardsbarn.	A. Törnblom, prost.	1818	—	6	150	—	Kommunalnämnden i Skultuna.	23)
Törnanderska fonden.	Fonden är skänkt till skolkassan utan närmare föreskrift om användandet af räntan.	C. M. Törnander, komminister.	1871 ⁶ / ₇	—	—	1,000	—	Skolrådet i Romfartuna.	
C. J. Brandbergs donationsfond.	Understöd åt fattiga skolbarn i Sala socken.	C. J. Brandberg, komminister.	1872 ²⁰ / ₇	4	20	1,130	—	D:o i Sala socken.	
Per Anderssönska fonden.	Till beklådning och skolmateriel åt fattiga skolbarn i Kila socken.	Per Andersson, hemmanseg.	1886 ²⁰ / ₁₉	6	17	500	—	Pastor i Kila.	
Weslienska d:o.	Till fattiga skolbarns i Kumla socken beklådning.	Olof Weslien, bergsråd.	1781 ¹ / ₁₁	10	65	1,533	—	Skolrådet i Kumla.	
Olssönska d:o.	D:o d:o.	A. Olsson, kyrkovård.	1872 ¹⁸ / ₉	10	56	1,284	—	D:o d:o.	
Anna Elisabet Janssöns fond.	Till beklådning af fattiga barn i Norrby socken.	A. E. Jansson, enka.	1881 ²⁴ / ₁	11	40	1,000	—	Kommunalnämnden i d:o.	
O. Jönssöns beklådnadsfond.	D:o d:o i Nora socken.	Ol. Jönsson, hemmansegare.	1861 ¹⁴ / ₆	29	117	2,998	—	Skolrådet i Nora.	
A. Anderssöns d:o.	D:o d:o i Hernevi socken.	And. Andersson, d:o.	1885 ² / ₈	4	18	568	—	D:o i Hernevi.	
Forssellska fonden.	D:o d:o i Torstuna socken.	J. E. Forssell, prost, m. fl.	1878 ¹⁷ / ₈	13	56	1,076	—	D:o i Torstuna.	
Joh. Mattssönska d:o.	Understöd åt fattiga skolbarn i Harbo socken.	J. Mattsson, hemmansegare.	1868 ²¹ / ₈	1	12	576	—	D:o i Harbo.	
Altuna sockens jultomtförning.	Beklådning till fattiga skolbarn.	—	1882 ²⁵ / ₈	5	55	1,101	—	Föreningens styrelse.	
Olof Janssönska fonden.	Löneförhöjning åt skolläraren i kyrkskolan i Öster-Våla socken.	Olof Jansson, rusthållare.	1824 ²⁴ / ₀	1	12	240	—	Inspektör A. Ljungmark å Lindsbro.	
Wikströmska d:o.	Premier till fattiga skolbarn i Enåkers socken.	Clas Wikström, grosshandl.	1880 ¹⁴ / ₁₀	5	5	100	—	Skolrådet i Enåker.	
Conradiiska donationsfonden.	Inköp af skolböcker för skolorna i Hvittinge socken.	Maria Conradi, enkefru.	1833 ²⁰ / ₈ 1845 ⁶ / ₈	—	26	525	—	D:o i Hvittinge.	
Frödinska fonden.	Understöd och uppmuntran åt fattiga skolbarn i Fröshults socken.	J. Frödin, handlande.	1859 ²¹ / ₈	—	15	315	—	D:o i Fröshult.	
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.									
Prosten Johanssöns donation.	Underhåll af sockenbiblioteket.	C. A. Johansson, prost.	1865	—	—	1,000	—	Kyrkorådet i Svedvi.	14)
Edmanska donationen.	Att bilda gemensamt folkbibliotek för Harakers och Fläckebo socknar.	V. Edman, öfverstelöjtnant.	1858 ²⁸ / ₈	—	—	450	—	Disponenten å Svandå samt pastorerna i Haraker och Fläckebo.	
d) Stiftelser för sjukvård.									
Treschowska sjukkassan.	Understöd åt medellösa sjuka, företrädevis under Tidö gods.	Enkefru Sofie Treschow, f. Gripenstedt.	1890 ¹ / ₁₉	16	200	4,000	—	Kyrkoherden i Rytterne.	

Hultbergiska donationsfonden.	Beredande af 2 frisängar å Köpings lasarett för obemedlade sjuka inom Kungs-Barkarö socken.	H. F. Hultberg, landtbrukare.	1866 ^{27/1}	15	303	6,070	—	Köpings lasarettens direktion.	
Strömstedtska d:o	Beredande af 1 d:o för d:o d:o.	G. O. Strömstedt, d:o.	1877 ^{7/3}	6	80	2,000	—	D:o d:o.	
Fattigkassafonden vid Johannisdals brunns- och badinrättning.	Att med räntan bestrida kostnaden för medellöses från kringliggande kommuner brunnskur vid Johannisdal.	Okänt.	1889 ^{17/7}	16	320	3,500	—	Kommunalnämnden i Köpings socken.	
Doktor C. R. Senells hjälpfond.	Att åt fattiga patienter vid utskrifningen från Norbergs lasarett lemna hjälp antingen i kontanta penningar eller i anskaffande af klädespersedlar.	C. R. Senell, provinsialläkare.	1881 ^{9/6}	3	60	2,127	—	Norbergs lasarettens direktion.	
Johanna Petterssons frisängsfond.	Att bereda frisängsplatser åt behöfvande å Norbergs lasarett.	Johanna Pettersson, mam-sell.	1872 ^{15/9}	22	463	11,337	—	D:o d:o.	
Norbergs lasarettens d:o.	Att bereda friplats åt fattiga inom Norbergs lasarett-distrikt.	Bergsbruksegare och grufkassans egare.	1864 ^{9/5}	10	73	1,542	—	D:o d:o.	
Anders Perssons i Fragg testamentsfond.	Att bereda frisängsplatser åt tillfälligtvis genom sjukdom nödställda.	And. Persson, bergsman.	1864 ^{15/4}	6	32	1,033	—	D:o d:o.	
Karin Anderssons testamente.	Att bereda frisängar åt de fattige, som intagas å lasarettet i Norberg.	Karin Andersdotter, hemmanssegarenska.	1867 ^{11/10}	6	39	500	—	Kommunalnämnden i Norberg.	
Norlenska sjukhjulsfonden i Nora socken.	Läkare- och sjukhjälp till fattiga i Nora socken, då fonden uppgår till 500 kr.	Aug. Norlén, folkskolalärare.	1889 ^{27/6}	—	—	255	—	Kyrkorådet i Nora.	
Öhrns sjukhjulsfond.	Sjukhjälp åt fattiga sjuka i Harbo socken.	C. A. Öhrn, kyrkoherde.	1883 ^{11/2}	1	10	651	—	Kommunalnämnden i Harbo.	
Sätra helsobrunn i Kila sn.	Att hjälpa våra fattiga och nödlidande kristendoms-syskon och gagna det allmänna igenom de studerandes befordran till understöd och öfning.	Anders Kulsenius, biskop i Vesterås.	1747 ^{10/10} 1748 ^{1/6}	200	?	176,366	170,000	En af Uppsala universitets konsistorium tillått styrelse.	24)
e) Sjuk- och begravningskassor.									
Ramnäs och Seglingsbergs sjuk- och begravningsfond.	Sjuk- och begravningshjälp till arbetare vid Ramnäs och Seglingsbergs bruk.	Ramnäs bruks aktiebolag.	1886 ^{1/11}	103	1,564	6,857	—	Ramnäs bruks aktiebolag.	
Mölnatorps smidesfabriks arbetares nya sjuk- och be-ningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp åt delegarne.	Arbetarne vid Mölnatorps smidesfabrik.	1879 ^{1/10}	11	148	2,197	—	Styrelse af fem personer.	25)
Surahammars arbetares d:o d:o.	D:o d:o.	Bolaget och arbetarne.	1862	110	1,671	16,812	—	Styrelsen för kassan.	26)
Sörstafors d:o d:o.	D:o d:o.	E. Unge, kaptän.	1884 ^{8/2}	16	342	1,099	—	D:o d:o.	27)
Ramnäs valsverksarbetares sjuk- o. nödhjulsförening.	Sjuk- och nödhjulp.	Ramnäs valsverks intres-senter.	1874 ^{1/7}	47	697	8,997	—	D:o d:o.	28)
Sörqvarns arbetares sjuk-kassa.	Sjukhjälp åt delegarne.	Sörqvarns arbetare.	1895 ^{24/2}	1	2	253	—	D:o d:o.	29)
Irsta sockens d:o.	Sjuk- och begravningshjälp åt delegarne.	Åtskilliga medlemmar af Irsta församling.	1895 ^{25/2}	1	11	59	—	D:o d:o.	30)
Gislarbo arbetares d:o.	Sjukhjälp.	Bruksförvaltningen.	1877 ⁶	43	800	686	—	Vald styrelse.	
Karmansbo arbetares sjuk-hjuls-kassa.	D:o.	Karmansbo arbetare.	1890 ^{4/5}	52	786	316	—	Karmansbo aktiebolag.	31)
Kolsva arbetares sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	Kolsva bruks arbetare.	1881 ^{1/1}	76	354	623	—	Kolsva brukskontor.	
Uttersbergs arbetares d:o d:o.	D:o d:o.	Uttersbergs aktiebolag.	1883 ^{1/12}	16	423	1,207	—	Vald styrelse.	32)
Skiuskattebergs bruksarbete-res allmänna d:o d:o.	D:o d:o.	Bruksarbetarne.	1888 ^{10/12}	24	337	1,294	—	D:o.	33)
Grufarbetarnes sjuk- och nödhjuls-kassa.	D:o d:o.	Aug. Carlborg, bruksför-valtare.	1877	16	57	2,040	—	Baggå brukskontor.	34)
Sjuk- och begravningsfonden för Fagersta bruks under-lydande.	D:o d:o.	Chr. Aspeliu, bruksegare.	1877 ^{1/11}	290	5,730	5,269	—	Fagersta bruks aktiebolag.	35)
Skultuna bruksarbetares sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	G. Hanström, bruksförval-tare, o. Erik Engström, komminister.	1867	27	315	4,143	—	En styrelse.	36)
Skultuna bruksarbetares nya understödsförening.	Understöd vid sjukdom eller olyckshändelse, begravningshjälp, pension till enkör och barn, pension till delegare, oförmögen till arbete genom ålderdom, obot-lig sjukdom eller olycksskada.	R. T. Björklund, ingenjör.	1885	—	688	9,242	—	D:o.	37)
Ettörestörelingens sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjälp.	J. Lundin, bruksförvaltare.	1894 ^{11/2}	36	433	—	—	D:o.	38)
Thorshammars d:o d:o.	D:o d:o.	Arbetare vid Thorshammars.	1878 ^{1/2}	5	24	504	—	D:o.	39)
Försäkringsanstalten i Nor-berz.	Att till medlemmarne utdela sjukhjälp, nödhjulp, be-gravningshjälp och pension.	Hufvudsakligen grufarbetare.	1889 ^{20/9}	550	8,241	25,731	—	D:o.	40)
Vester-Löfsta arbetareföre-ning.	Sjuk- och begravningshjälp.	Arbetare i socknen.	1882 ^{12/2}	5	99	3,502	—	Inspektör P. E. Hedlund i Heby.	41)
f) Pensionsfonder.									
Törnblomska pensionsfonden.	Åstadkommande af pensioner för afskedade småskollära-rinnor i Badelunda socken.	Kristina Törnblom, enka.	1890 ^{31/1}	—	—	1,165	—	Skolorådet i Badelunda.	
Adelaidefonden.	Bildande af liträntor åt fattiga barn.	S. Thelin, v. pastor.	1874	—	—	922	—	Kyrkorådet i d:o.	
L. Lindbergs och hans fru donation.	Att bereda litränta vid 55 års ålder åt alla under Kolsva egendomen födda barn.	L. Lindberg, bruks-patron, och hans fru.	1875	—	—	—	—	Ränte- o. kapitalförsäkrings-anstalten.	42)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Brita Kristina Engströms donationsfond.	Räntan användes till pension åt barnmorska inom Hårakers kommun, hvilken för sjukdom eller ålder måst taga afsked.	B. K. Engström, barnmorska.	1874 ²⁰ / ₁	—	—	2,949	—	Kommunalnämnden i Håraker.	
Anders Perssons i Fragg testamentsfond.	Att lemna pensioner till 4 ålderstigna fattiga inom Norbergs församling.	Anders Persson, bergsmansson.	1865 ¹⁵ / ₄	4	200	4,000	—	D:o i Norberg.	
Matts Anderssons enkas testamentsfond.	Att lemna pensioner åt fattiga inom Norbergs socken, företrädesvis grufarbetare och deras enkor.	Hemmansegaren Matts Anderssons enka.	1867 ¹¹ / ₁₀	19	950	19,500	—	D:o d:o.	
Husbondsföreningen i Vester-Löfsta.	Insättning, under vissa villkor, i ränte- och kapitalförsäkringsanstalt för minderåriga barn.	G. Källström, organist.	1875 ¹ / ₅	—	—	2,070	—	D:o i Vester-Löfsta.	
Tigerhjelmska invalidfonden.	Understöd för de af Öster-Våla sockens beväringssmanskap, som genom krigshändelser blifva urständsatte att sig försörja.	S. G. Tigerhjelms, höfjägmästare.	1813 ¹¹ / ₄	—	—	40,105	—	Godsegaren K. Th. Tottie på Lindsbro.	
Pensionsfonden för äldre folkskollärare i Kila socken.	Framgår af dess namn.	Kila kommun.	1852 ⁸ / ₃	—	—	1,346	—	Pastor i Kila.	
g) Pensionskassor.									
Pensionskassa för tjänstemännen vid Strömsholms stuteri.	Bidrag till behöfvande delegares samt deras enkors och barns försörjning.	Tjenstemän vid stuteriet.	1812 ²² / ₅	7	2,049	119,468	—	Direktionen för kassan.	43)
h) Andra stiftelser och inrättningar.									
Kapten Hellströms fond.	Till bibliotek, till skolbarnen och till grafvens vård.	L. P. Hellström, kapten.	1884 ²¹ / ₁₂	5	25	2,000	—	Kyrko- o. skolrådet i Kolbäck.	
Iveriska fonden nr 2.	Utbildning af dugliga tjänare.	D. Iverus, kronfogde.	1877 ²⁴ / ₆	1	51	1,590	—	D:o d:o.	
Lars Perssons fond.	Till belöning för rådhigt vid eldsolycka; eljest till beklädning af skolbarn.	Lars Persson, landtbrukare.	1863 ¹⁴ / ₃	2	10	200	—	Kommunalnämnden i d:o.	
Hellströms tjänstehjonsfond.	Belöning åt tjänare för långvarig och trogen tjänst.	L. P. Hellström, kapten.	1887 ²⁰ / ₆	8	100	2,000	—	D:o d:o.	
Pastor Roths fond.	Dels till uppvärmning af kyrkan och dels till förökande af sockebiblioteket.	Roth, komminister.	1877 ¹⁸ / ₇	—	50	1,000	—	D:o och kyrkorådet i d:o.	
Lars Danielssons donation.	Bidrag till kyrkans utgifter.	Lars Danielsson, kyrkovård.	1844	—	—	375	—	Kyrkorådet i Svedvi.	
Wallinska fonden.	D:o d:o.	Erik Wallin, handlande.	1846	—	—	1,500	—	D:o d:o.	14)
Hedda Sofia Janssons donation.	D:o d:o.	H. S. Jansson, enka.	1865 ²⁸ / ₃	—	—	550	—	D:o d:o.	
Sparreska grafonden.	Vård och underhåll af Sparreska grafhulvvet.	Okänd.	Okänd	—	—	126	—	Pastor i Ångsö.	
Piperska d:o.	Vård af de Piperska grafvarne.	—	—	—	—	200	—	D:o d:o.	
Littmarkska d:o.	Vård af komminister P. R. Littmarks graf.	P. R. Littmark, komminister.	1870 ⁹ / ₂	—	—	50	—	Kyrkorådet i Svedvi.	
Kungsåra ljuskassa.	Befrysning af kyrkan julotta.	Jakob Carlsson, häradsdomare.	1855 ²⁴ / ₆	—	—	254	—	Pastor och kyrkovårdar i Kungsåra.	
E. Erikssons fond.	Ännu icke bestämdt.	E. Eriksson, godsegare.	1894 ²¹ / ₅	—	—	1,500	—	Kyrko- o. skolrådet i Kolbäck.	
Björskogs skarpskyttekassa.	Till belöning och ammunition vid målskjutning.	C. Th. Strömberger, kapten.	1867 ⁸ / ₄	—	45	1,000	—	Kommunalnämnden i Björskog.	
Bergska donationsfonden.	Räntan skall användas till förmån för Romfartuna kyrka.	P. A. Berg, organist.	1863 ¹ / ₈	—	—	1,000	—	Kyrkorådet i Romfartuna.	14)
Edmanska grafonden.	Underhåll af öfverstelöjtnanten V. Edmans graf å Fläckebo kyrkogård.	V. Edman, öfverstelöjtnant.	1881 ¹⁷ / ₁₀	—	—	400	—	D:o i Fläckebo.	
Häradsdomaren Lars Perssons i Fragg donation.	Att uppmuntra nykterhet genom att efter ansökan tilldela brudgummar, hvilka intyga, att de under 3 år varit nyktra, gratifikation.	Lars Persson, häradsdomare.	1852 ²⁵ / ₅	2	60	1,000	—	Pastor och kyrkoråd i Norberg.	
Bolanderska fonden.	Är öfverlemnad till Skultuna kyrka utan särskildt ändamål.	Kristina Bolander, enka.	1872	—	5	150	—	Kyrkorådet i Skultuna.	
Adlerwaldska d:o.	Att bestrida brandstodsafgifter för allmänna byggnader i Skultuna socken, såsom kyrka, prestgård m. m.	C. J. Adlerwald, brukspatron.	1829 ⁷ / ₄	—	91	3,311	—	D:o d:o.	
Palmstruchska donationsfonden.	Underhåll af Sparfvenfeldtska grafven vid Romfartuna kyrka. Öfverskottet af räntan tilldelas gamla och sjuka inom socknen.	U. Ch. Palmstruch, fröken.	1870 ²¹ / ₃	15	53	2,000	—	D:o i Romfartuna.	
Summa				—	2,968	41,890	869,225	181,800	

B. I Vesterås stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.

P. Billschiers testamentsfond.	Understöd åt fattiga barn och enkor i Vesterås.	P. Billschier, landtmätare.	180.	—	5	150	—	Fattigvårdsstyrelsen.	44)
Hedda Hoffmans d:o.	Understöd åt fattiga i Vesterås.	H. Hoffman, mamsell.	—	—	20	500	—	D:o.	
Anders Nordlöfs d:o.	D:o d:o.	And. Nordlöf, skräddare.	—	—	2	75	—	D:o.	

Abraham Hülphers Abrahamsons testamentsfond.	Understöd åt fattiga i Vesterås.	A. Hülphers-Abrahamson, bergmästare.	1781 ²⁴ / ₂	—	52	1,500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	44)
Ulrika Godenii d:o.	D:o d:o.	U. Godenius, enkefru.	1850 ²⁴ / ₆	—	52	1,500	—	D:o.	
Sofia Elisabet Sjöbergs d:o.	D:o d:o.	S. E. Sjöberg, mamsell.	1863 ²¹ / ₈	—	170	4,000	—	D:o.	
Anna Sofia Sjöbergs d:o.	D:o d:o.	A. S. Sjöberg, enkefru.	1866 ²¹ / ₆	—	3	100	—	D:o.	
Alexander Mossbergs d:o.	D:o d:o.	A. Mossberg, regements-skrifvare.	1873 ¹⁹ / ₄	—	4	250	—	D:o.	45)
Billschierska testamentsfonden.	Faddergåfvor samt hjälp åt brandvaktsekor.	P. Billschier, landtmätare.	1805 ⁸ / ₄	2	12	275	—	Drätselkammaren.	
Gustaf Wahlbecks gåfva.	Hyreshjelp åt behöfvande handlande eller handverkare eller deras barn under 16 år i Vesterås.	Lars Gustaf Wahlbeck, gross-handlare.	1880 ¹ / ₁₂	3	180	3,000	—	D:o.	
A. T. Sundins donationsfond.	Understöd åt behöfvande af pauvres honteux eller medelklassen i Vesterås.	A. T. Sundin, fabrikör.	1881 ¹⁹ / ₅	10	1,500	30,000	—	D:o.	
D:o d:o.	Understöd för behöfvande af arbetsklassen i Vesterås.	Densamme.	1881 ¹⁹ / ₅	10	750	15,000	—	D:o.	
Dalmaniska fonden.	Julgåfvor åt nödställda arbetare, deras enkör eller barn.	O. L. Dalman, fabrikör.	1874 ⁵ / ₉	6	300	6,371	—	Styrelsen för Vesterås borgerliga pensionsförening.	46)
Enkefru Wilhelmina Eriksons donationsfond.	Upprättande af ett hem för enkör och äldre ogifta fruntimmer, tillhörande de s. k. pauvres honteux.	W. Eriksson, enkefru.	1895 ²⁶ / ₄	—	—	10,184	—	Stadsfullmäktige och drätselkammaren.	47)
Hülpherska fonden.	Understöd åt fattiga fruntimmer i Vesterås.	Abr. Hülphers, rådman.	1763 ²⁰ / ₄	9	173	3,750	—	Kyrkorådet och magistraten.	
Enkefru Sjöbergs gratifikationsfond.	Gratifikationer till 2 i nød stadda enkör eller jungfrur i Vesterås.	Anna Sofia Sjöberg, enkefru.	1866 ²¹ / ₆	2	90	1,375	1,375	Domkyrkokommissionen.	
Johanna Hallströms testamentsfond.	Understöd åt 2 fattiga i Vesterås.	Johanna Hallström, mamsell.	1878 ²³ / ₇	2	87	2,500	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
b) Stiftelser och inväntningar för barnavård och barnundervisning.									
Fabriks- och handtverksföreningens premiefond.	Premier åt folkskolebarn i Vesterås.	Föreningen vid sin upplösning.	1865	30	25	500	—	Skolrådet.	
Cronstedtska fonden.	Understöd för första församlings folkskola.	Frh. C. F. Cronstedt.	—	—	60	1,536	—	Domkapitlet.	
Nauclérska d:o.	Premier åt 2 barn i folkskolan.	Simon Nauclér, prost.	1750 ²⁴ / ₉	2	5	83	—	Domprosten.	
Schenströmskarnhusfonden.	Understöd åt medellösa barn inom Vesterås stad samt Rannäs och Sura socknar.	Magnus Schenström, brukspatron.	1776 ¹⁰ / ₈	64	2,120	66,875	—	En särskild direktion.	
Sofia Elisabet Sjöbergs testamentsfond.	Bidrag till flickskolan i Vesterås.	S. E. Sjöberg, mamsell.	1863 ²¹ / ₈	1	30	500	—	Skolrådet.	
Ströms enkas donationsfond.	Bidrag åt behöfvande fläckebar i Vesterås folkskola.	Margareta Ström, enka.	1864 ²³ / ₅	—	7	200	—	D:o.	
A. T. Sundins fond till minne af Sveriges och Norges 50-åriga förening.	Beklädnad af fattiga skolbarn i Vesterås.	A. T. Sundin, fabrikör.	1864 ⁴ / ₁₁	—	250	5,000	—	Drätselkammaren och skolrådet.	
Vesterås gilles donation.	D:o d:o.	Vesterås gilles direktion.	1866 ²⁶ / ₅	—	39	1,000	—	D:o d:o.	48)
Nordgrens enkas donationsfond.	D:o d:o.	Byggnästaren Nordgrens enka.	1877 ⁸ / ₁	—	97	2,200	—	Skolrådet.	
Zimmermanska slöjdskolefonden.	Anordnande af en slöjdskola i Vesterås.	C. M. Zimmerman, brukspatron.	1865 ⁷ / ₇	44	800	181,440	44,750	Stadsfullmäktige och drätselkammaren.	49)
Anna Maria Scherdins donationsfond.	Beklädnad af fattiga skolbarn i Vesterås.	A. M. Scherdin, enka.	1872 ²⁴ / ₃	—	17	500	—	Skolrådet.	
Kristina Katurina Lindqvists d:o.	D:o d:o.	K. K. Lindqvist, jungfru.	1878 ¹⁰ / ₁₁	—	200	4,000	—	D:o.	
A. Engströms d:o.	Befordran af fattiga barns ordentliga skolgång genom beklädnad, bespisning eller på annat sätt.	A. Engström, länsveterinär.	1884 ²⁷ / ₃	—	450	10,000	—	D:o och drätselkammaren.	
Olof Norells testamentsfond.	D:o d:o.	Olof Norellus, vägmästare.	1876 ⁷ / ₂	76	1,350	30,000	—	Drätselkammaren.	
Barnhemmet i Vesterås.	Uppfostran af fattiga värnlösa eller vanvårdade flickor i Vesterås.	En förening af fruntimmer.	1875	10	1,810	20,842	10,000	Särskild styrelse.	
Curry Treffenbergers fond.	Uppfostringshjälp för den vid Stockholm-Vesterås-Bergslagens jernväg anställda betjenings barn.	Curry Treffenberg, landshöfding.	1876 ⁶ / ₁₂	14	70	2,000	—	Drätselkammaren.	
A. T. Sundins premiefond.	Premier och insatser i ränte- och kapitalförsäkringsanstalt för fattiga o. flitiga skolbarn.	A. T. Sundin, fabrikör.	1881 ¹⁹ / ₅	858	449	10,000	—	Skolrådet.	
Vesterås barnkrubba.	Vård om inlemnade mindre barn af mödrar, som af arbete utomhus ej kunna summa barn tillse.	En fruntimmersförening.	1888 ¹⁸ / ₁₀	59	1,161	2,171	—	Särskild styrelse.	
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.									
Franzeliska fonden.	Understöd för studerande vid Vesterås gymnasium och trivialskola.	A. Franzelius, kyrkoherde.	1710 ¹⁴ / ₁₁	5	34	888	—	Domkapitlet.	
Nesseniska d:o.	D:o åt d:o vid Vesterås trivialskola.	E. Nessenius, collega scholæ.	1748 ²⁵ / ₃	16	32	835	—	D:o.	
Ahlhöfska d:o.	D:o åt d:o vid Vesterås gymnasium.	P. Ahlöt, assessor.	1748 ¹⁰ / ₁₀	6	125	2,500	—	D:o.	
Herdmanska d:o.	D:o d:o.	G. Herdman, doktor.	1756 ³⁰ / ₃	2	20	500	—	D:o.	
Sernsköldska d:o.	Understöd åt 2 ynglingar vid gymnasium och skolan i Vesterås.	A. Sernsköld, landshöfding.	1795 ⁷ / ₇	2	104	2,250	—	D:o.	
Gagnero-Stambergiska d:o.	Ett stipendium vid Vesterås gymnasium.	T. Gagnerus, prost, o. A. H. Stamberg, lektor.	1800	1	16	354	—	D:o.	
Troilska d:o.	Understöd för 2 från Vesterås gymnasium till akademien aflyttande ynglingar.	F. U. von Troil, revisions-sekretare.	1800 ² / ₃	2	75	1,504	—	D:o.	
Hallenstjernska d:o.	Understöd i penningar och böcker åt studerande vid Vesterås och Falu läroverk.	G. Hallenstjerna, regeringsråd.	1810 ²⁵ / ₁₁	4	143	3,000	—	D:o.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895.		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Deraf värde af fastigheter. Kronor.		
Brunmarkska fonden.	Stipendium vid Vesterås gymnasium.	G. Brunmark, doktor.	1814 ¹⁵ / ₆	1	3	78	—	Domkapitlet.	
Fahlerantzka d.o.	Understöd åt ynglingar, som befästa sig om teologiska studier	A. Fahlerantz, prost. och hans fru.	1814 ¹⁰ / ₈	1	49	1,000	—	D:o.	
Wallin-ska d.o.	Stipendium vid Vesterås gymnasium.	J. O. Wallin, erkebiskop, och hans fru.	1832 ⁷ / ₆	3	150	3,144	—	D:o.	
Mauzeliska d.o.	Understöd åt 2 studerande i Vesterås.	J. Mauzelius, rektor scholæ.	1834 ¹⁵ / ₁	2	64	1,536	—	D:o.	
Janzeska stipendiifonden.	Understöd och uppfostran åt landstatstjenstemäns i Vestmanlands län barn.	Olof Janze, assessor, och hans fru.	1835 ⁴ / ₁₁	2	300	6,488	—	3 landstatstjenstemän.	
Bohmanska testamentsfonden.	Understöd för medellösa studerande, tillhörande Vesterås stad.	G. M. Bohman, v. pastor.	1859 ²⁰ / ₂	4	900	27,029	—	Landshöfdingen, biskopen, domprosten och borgmästaren.	
Klerekerska stipendiifonden.	Stipendiifond vid högre allmänna läroverket i Vesterås.	Fredrik af Klercker, generalmajor.	1858 ⁹ / ₆	2	61	1,500	—	Läroverkskollegium.	
Hallanderska d.o.	D:o d.o.	A. R. Hallander, komminister.	1859 ¹⁰ / ₃	1	50	1,000	—	D:o.	
Björtingska d.o.	D:o d.o.	Lärjungar vid läroverket.	1862 ²⁴ / ₁₁	1	58	1,300	—	D:o.	50)
Mossbergiska d.o.	D:o d.o.	Medlemmar af stadsfullmäktige.	1865 ² / ₁	1	41	1,000	—	D:o.	51)
Nohrborgska d.o.	Understöd åt medellösa teologie studerande i Uppsala, tillhörande Vesterås stift.	G. F. Iverus, prost.	1865 ⁹ / ₁	2	500	14,135	—	Domkapitlet.	
Edmanska d.o.	Stipendiifond vid läroverket i Vesterås.	V. Edman, öfverstelöjtnant.	1865 ⁸ / ₁₂	4	186	4,000	—	Läroverkskollegium.	
Sundinska äldre d.o.	D:o d.o.	A. T. Sundin, fabrikör.	1881 ¹⁹ / ₅	16	437	10,000	—	D:o.	
Sundinska senare d.o.	D:o d.o.	Densamme.	1867 ⁹ / ₁₁	1	100	5,000	—	D:o.	
Nereliska fonden.	Understöd åt en yngling vid d:o.	Johanna Redin, jungfru.	1868 ²⁰ / ₁₂	1	85	1,500	—	Domkapitlet.	
Öbergiska stipendiifonden.	Stipendiifond vid d:o.	Elise Öberg, enkefru.	1876 ³¹ / ₁₀	1	42	1,000	—	Läroverkskollegium.	
Doktor Altins stipendiifond.	D:o d.o.	L. M. Altin, stadsläkare.	1877 ²⁰ / ₉	1	150	3,000	—	D:o.	
Courad Fredberg'ska d.o.	D:o d.o.	C. Fredberg, auditör.	1880 ¹⁴ / ₃	2	37	1,000	—	D:o.	52)
Böttigerska stipendiifonden.	Stipendier åt 2 lärjungar vid d:o vid aflagd mogenhets-examen.	Fredrika Böttiger, mamsell.	1880 ¹ / ₁₀	2	200	4,000	—	Domkapitlet.	
Löfbergiska fonden.	Understöd åt 2 lärjungar på klassiska linien vid d:o, hvilka äro födde inom Vestmanland eller Dalarne.	J. S. Löfberg, lektor.	1881 ²⁷ / ₆	2	500	10,240	—	D:o.	
Herman Fredrik Casparssons stipendiifond.	Stipendiifond vid d:o.	H. T. Casparsson, kapten.	1881 ² / ₄	—	—	10,000	—	Läroverkskollegium.	53)
Karlsbröderernas d.o.	D:o d.o.	Sällskapet Karlsbröderna.	1881 ²⁰ / ₁	2	100	2,000	—	D:o.	
August Forsbergs d.o.	D:o d.o.	A. Forsberg, fil. doktor.	1885 ² / ₃	—	—	2,000	—	D:o.	54)
Carolina Forsbergs d.o.	D:o d.o.	C. Forsberg, prostinna.	1887 ⁵ / ₇	1	85	2,000	—	D:o.	
Sundinska premiefonden vid Vesterås slöjdskola.	Premier till behöfvande och förtjenta elever vid nämnda skola.	A. T. Sundin, fabrikör.	1881 ¹⁹ / ₅	10	225	5,000	—	Styrelsen för slöjd- och tekniska skolan.	
Sundinska understöds- och premiefonden vid Vesterås elementarläroverk f. flickor.	Fem premier till behöfvande och välförtjenta elever, företrädesvis från Vesterås.	Densamme.	1881 ¹⁹ / ₅	5	225	5,000	—	Styrelsen för läroverket.	
Nathalia Anderssons stipendiifond.	Stipendium till någon medellös och välförtjent flicka vid något af Vesterås läroverk.	N. Andersson, mamsell.	1888 ¹⁵ / ₁₀	—	—	1,000	—	Drätselkammaren.	55)
Lektor Löfbergs testamentsfond.	Understöd åt en student af Vestmanlands-Dala nation i Uppsala.	J. S. Löfberg, lektor, g:m C. H. Johansson, lektor.	1890 ¹⁶ / ₅	—	—	11,100	—	Domkapitlet.	56)
Ramsellska fonden.	Understöd för Köpings skolas lärare.	J. E. M. Ramsell, brukspatron.	1800 ¹⁴ / ₂	1	22	675	—	D:o.	
Hellsteniuska d.o.	Löneförhöjning åt collega scholæ i Arboga.	A. Hellstenius, rektor.	1790 ²⁰ / ₈	1	29	844	—	D:o.	
Westmanska d.o.	Löneförhöjning åt gymnasiadjunkten i Vesterås.	L. Westman, assessor.	1762 ⁸ / ₁₂	1	62	1,750	—	D:o.	
Stranghska d.o.	Löneförhöjning för gymnasiibibliotekarien.	P. E. Strangh, professor.	—	1	7	157	—	D:o.	
d) Stiftelser för sjukvård.									
Jungfru Johanna Redins donationsfond.	En frisäng å Vesterås lasarett för medellösa sjuka från Vestmanland.	Johanna Redin, jungfru.	1870 ¹ / ₈	8	132	11,206	—	Lasarettsdirektionen.	
Fröken Ulla Palmstrucks frisäng.	D:o för d:o.	Ulla Palmstruck, fröken.	1879 ⁹ / ₁₂	6	82	8,267	—	D:o.	
v. Knorringska frisängen.	D:o för medellösa från Målhammars gods eller från Björksta eller eljest från Vestmanland.	Emilie v. Knorrning, fröken.	1889 ²⁰ / ₉	4	89	5,722	—	D:o.	
Ahlborgska d.o.	En frisäng å Vesterås lasarett.	Richard Ahlberg, v. häradsh.	1892 ² / ₄	1	23	5,176	—	D:o.	

e) Sjuk- och begravningskassor.

Skräddarnes sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjelp.	Skräddare i Vesterås.	1867 ^{29/4}	5	180	1,989	—	Styrelse af 4 delegare.	57)
Templarförningens d:o d:o.	D:o d:o.	J. A. Boberg m. fl.	1889 ^{16/3}	8	79	78	—	D:o af 7 d:o.	58)
Vesterås mek. verkstads a.-bolags tjänste- och arbetspersonals d:o d:o.	D:o d:o.	Aktiebolaget.	1891 ^{1/1}	42	1,457	8,124	—	D:o d:o.	59)
Allmänna svenska elektriska aktiebolagets d:o d:o.	D:o d:o.	Aktiebolaget.	1893 ^{30/12}	39	445	2,718	—	D:o af 5 d:o.	60)
Vesterås allmänna d:o d:o.	D:o d:o.	30 arbetare.	1862 ^{31/3}	50	1,753	5,779	—	D:o d:o.	61)
Viktorieförningens i Vesterås d:o d:o.	D:o d:o.	Handtverkare och arbetare.	1879 ^{11/7}	35	846	361	—	D:o af 7 d:o.	62)
Vesterås arbetareförenings sjuk- och begravningsfond.	D:o d:o.	Medlemmar af föreningen.	1876 ^{9/4}	5	123	302	—	D:o af 5 d:o.	63)
Vesterås kristliga sjukkassee-förening.	D:o d:o.	Åtskilliga arbetare.	1890 ^{4/8}	14	525	—	—	D:o af 7 d:o.	64)

f) Pensionsfonder.

Schenströmska enkepensionsfonden.	Pensioner till fattiga enkör.	Gustafva Katarina Schenström, fru.	1777 ^{14/5}	10	476	8,333	—	Landshöfding, biskop o. redögöraren.	65)
Burkarömedlen.	Understöd åt fattiga och behöfvande prestenkor i stiftet.	Kungl. Maj:t.	1653 ^{18/2}	15	992	992	—	Kungl. Maj:ts Bef:de och domkapitlet.	66)
Papegojvretsmedlen.	D:o d:o.	D:o.	1637 o. 1686	2	48	1,136	—	Domkapitlet.	67)
Domprostmedlen.	D:o d:o.	D:o.	1773 ^{1/3}	19	66	1,324	—	D:o.	
Vesterås stifts kyrkliga subventionsfond.	Understöd åt behöfvande prestmän.	Stiftets presterskap.	1892	—	—	275	—	D:o.	
Carlschiöldska fonden.	Fattiga enkors pensionering.	Karol. Eleon. Carlschiöld, fröken.	1785 ^{14/1}	9	179	3,551	—	Domkyrkokommissionen.	
Benzelstiernska d:o.	Understöd åt fattiga prestenkor i stiftet.	L. Benzelstierna, biskop, och hans fru.	1798 ^{22/9}	4	25	628	—	Domkapitlet.	
Prestkassan.	Understöd åt behöfvande prester eller deras sterbhus.	Stiftets prester.	1804	4	560	15,910	—	D:o.	
Sagströmska pensionsfonden.	Pensionering af 1 underofficer och 8 korporaler eller soldater vid Vestmanlands regemente.	Olof Jansson Sagström, bonde.	1807 ^{27/11}	10	80	1,520	—	Direktionen för regementets knektelegomedelskassa.	
Näfska d:o.	Pensionering af från d:o regemente afskedade underofficerare, korporaler och soldater eller deras enkör.	L. F. Näf, landskamrerare.	1812 ^{20/3}	59	1,368	65,622	45,250	Särskild direktion.	
Engvallska donationsfonden.	Pensionering af behöfvande inom borgerliga yrkena eller illiterata tjänstemannaklassen i Vesterås.	Albert Engvall, handlande.	1876 ^{14/6}	8	1,324	30,000	—	Stadsfullmäktige och drätselkammaren.	
Forsbergiska donationen.	Understöd åt prestenkor i Vesterås stift.	A. Forsberg, prost, och hans fru.	1877 ^{3/7}	2	100	2,000	—	Domkapitlet.	
Smäskollärarinnornas i Vesterås pensionsfond.	Pensionering af lärarinnor vid Vesterås stads småskolor.	Åtskilliga samhällsmedlemmar.	1884 ^{8/3}	—	—	1,998	—	Skolrådet.	
Mobergska guldrölopsfonden.	Pensioner åt dels pauvres honteux dels behöfvande qvinnor af arbetsklassen i Vesterås.	Adolf Moberg, brukspatron, och hans fru.	1885 ^{2/6}	7	750	15,000	—	Kommunalstyrelsen.	68)
W. E. Svedelii fond.	Pensionering af fattiga prestenkor i Vesterås stift.	W. E. Svedelius, professor.	1888 ^{28/1}	—	—	20,000	—	Domkapitlet.	69)
Löfbergiska donationsfonden.	Pensionering af obemedlade älderstigna män och qvinnor i Vesterås.	J. S. Löfberg, lektor.	1888 ^{13/3}	20	2,000	52,753	—	Vesterås arbetareförening.	
Regim. Möllers testamentsfond.	Pensionering af behöfvande personer i Vesterås.	Regina Möller, mansell.	1889 ^{30/5}	5	175	5,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Altiuska fonden.	Pensionering af gamla tjänarinnor i Vesterås.	Maria Hallström, fru.	1892 ¹²	—	—	4,000	—	Stadsfullmäktige och drätselkammaren.	55)
Casparssonska d:o.	Pensionering af sjuksköterskor vid Vesterås lasarett eller sjukhus.	H. T. Casparsson, kapten.	1893 ^{20/3}	3	250	5,000	—	Lasarettsdirektionen.	
Jeanette af Klerekers pensionsfond.	Pensionering af enkör efter officerare med vederlikar vid Kungl. Vestmanlands regemente.	F. af Klereker, öfverste.	1855 ^{23/5}	1	150	4,092	—	Direktionen för Näfska pensionsfonden.	
Magistratens embets- o. tjänstemäns reservfond.	Pensionering af magistratens i Vesterås embets- och tjänstemän eller deras enkör och barn.	Kungl. Maj:t.	1850 ^{11/1} 1868 ^{21/2}	1	125	20,123	—	Drätselkammaren.	
Langenbergska guldrölopsfonden.	Understöd till sjuka eller äldrestigna medellösa personer i Vesterås.	F. Langenberg, brukspatron.	1856 ^{9/12}	9	600	15,000	—	Domkyrkokommissionen.	
Zimmermanska fonden.	Understöd åt testators släktlingar eller andra behöfvande.	C. M. Zimmerman, brukspatron.	1865	12	1,020	21,035	—	Domkapitlet.	
Karin Hellströms fond.	Pensionering af tjänstefolk i Vesterås.	Karin Hellström, jungfru.	1869 ¹	9	450	12,297	—	Domkyrkokommissionen.	
Beata Louise Vougts testamentsfond.	Pensionering af pauvres honteux i Vesterås.	B. L. Vougt, enkefru.	1865 ^{17/6}	6	411	10,000	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Anna Helena Almströms d:o.	Pensionering af fattiga borgarenkör eller barn af borgerliga föräldrar i Vesterås.	Anna Helena Almström, mansell.	1873 ^{24/8}	4	141	4,000	—	D:o.	

g) Pensionsklassor.

Kungl. Vestmanlands regementes musikkårs enskilda pensionsförättning.	Pensionering af medlemmar af nämnda kär jemte deras enkör.	Musikkåren.	1836 ^{2/12}	11	1,762	38,463	—	Särskild direktion.	
---	--	-------------	----------------------	----	-------	--------	---	---------------------	--

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSALTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895.		Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.	
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kapital. Kronor.	Derat värde af fastigheter. Kronor.			
Treprocentsfonden och enkassan för presterskapet i Vesterås stift.	Pensionering af prestenor och prestedöttrar.	Stiftets prester och läroverkslärare.	—	43	1,677	23,600	—	Domkapitlet.	70)	
Vesterås borgerliga pensionsförening.	Pensionering af fattiga delegare samt deras enkor och barn.	Åtskilliga borgare i Vesterås.	1845 1 12	19	1,750	49,429	—	Direktion af 7 delegare.		
h) Andra stiftelser och inväntningar.										
Menlöska donationsfonden.	Årlig tilldelning af 25 kr. till andre komministern i Vesterås, och ränteöfverskottet till skolan i Vesterås.	Landskamrerskan Menlös.	1750	1	23	675	—	Skolrådet.	71)	
Rudbeckska fonden.	Uppförande af ett monument öfver biskop Johannes Rudbeck.	Deltagare i 1862 års prestemöte.	1862 20 6	—	—	4,817	—	Domkapitlet.		
A. T. Sundins donationsfond till minne af Sveriges och Norges 50-åriga förening.	Bidrag till Vesterås skarpskytteförenings utgifter.	A. T. Sundin, fabrikör.	1864 4 11	—	30	500	—	Drätselkammaren.		
Vesterås praktiska hushållsskolefond.	Utbildande af tjenarinnor.	Landshöfdingskan Charpentier m. fl. fruntimmer.	1873 29 4	—	20	27,969	—	Styrelse af 8 personer.		
Sundinska donationsfonden för välgörande och allmännyttiga ändamål.	1:o) Vård af obotligt sjuka m. m.; 2:o) utdelning af ved till behöfvande utan fattigvård; 3:o) bidrag till nödiga och nyttiga inrättningars åstadkommande.	A. T. Sundin, fabrikör.	1881 19 5	304	11,583	175,000	60,000	Stadsfullmäktige och drätselkammaren.		
			Summa	—	2,126	51,376	1,265,448	161,375		
C. I Arboga stad.										
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.										
O. Ahllofs och L. Ahllofs donationsfond.	Till 22 nödlidande bland Arboga stads inneväpnare, utan anseende till stånd och värde, man eller kvinna.	O. Ahllof, assessor, och L. Ahllof, rådmän.	1730 31 8 1737 9 2 5 5	22	375	8,333	—	Kyrkorådet.	71)	
Olof Ahllofs d:o.	Till fattiga i Arboga landsförsamling, Medåker, Säterbo, Himmata och Björskog.	O. Ahllof, assessor.	1740 9 10	6	184	3,750	—	D:o.		
D:o d:o.	Till »Arboga stadskyrkas fattiga».	Densamme.	1740 9 10	1	20	440	—	D:o.		
D:o d:o.	För fattige officerare.	Densamme.	1740 9 10	1	25	6,118	—	Särskild styrelse.		
D:o d:o.	För »husfattiga».	Densamme.	1740 9 10	10	80	1,917	—	D:o d:o.		
J. I. Ahlströms d:o.	Till »husfattiga» i Arboga.	J. Ison Ahlström, rådmän.	1728 22 5	22	72	1,733	—	Kyrkorådet.		
Heijkensköld-Geislerska stiftelsen.	Årliga understöd af 25 kr. till pauvres honteux, ej af borgareklassen.	Euphrosyne Heijkensköld, f. Geisler, öfverstinna.	1860 3 7	8	200	4,260	—	Pastor, borgmästaren o. 1 af stadsförsamlingen.		
Kumlinska fonden för Arboga fattiggård.	Åstadkommande af bättre kosthåll åt hjonerna vid Arboga stads fattiggård.	E. F. Kumlin, f. d. ångbåtsbefälhafvare.	1886 15 6	—	—	15,000	15,000	Fattigvårdsstyrelsen.	72)	
Rubinska fattigfonden.	Till utdelning bland stadens behöfvande.	A. L. Rubin, f. Hedberg, borgmästarenska.	1869 2 9	2	25	500	—	D:o.		
Strömbergerska d:o.	Till utdelning åt sjukliga, mest nödlidande bland stadens fattiga.	C. Th. Strömberger, kapten.	1867 2 4	4	50	1,000	—	D:o.		
Wahrenbergerska d:o.	Till utdelning åt pauvres honteux.	Postmästaren C. F. Wahrenbergers arfv.	1835 11 9	8	245	5,000	—	D:o.		
Kapten Strömbergers fond.	Förebyggande af framtida fattigvårdsbehof.	C. Th. Strömberger, kapten.	1879 1 7	—	500	10,000	—	Stadsfullmäktige.		
b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.										
O. Ahllofs barnhusfond.	Vård och uppfostran af fattiga barn.	O. Ahllof, assessor.	1740 9 10	22	1,850	64,753	7,400	Särskild styrelse.	71)	
Kapten Strömbergers fond.	Understöd åt fattiga folkskolebarn och till barnens undervisning i slöjd.	C. Th. Strömberger, kapten.	1879 1 7	—	550	11,000	—	Stadsfullmäktige.		
Wasellska donationsfonden.	Till fattiga barns beklädnad.	S. C. Wasell, mamsell.	1868 5 3	—	47	1,000	—	Skolrådet.		
Urbergerska småskolefondens.	Till aflöning åt en småskolelärarinna.	Urberg, mamsell.	1856 19 3	1	100	2,260	—	D:o.		
Premiefonden för folkskolan.	Belöningar åt flitiga skolbarn.	Frivilliga bidrag.	1881	—	25	550	—	Stadsförsamlingens skolråd.		
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.										
Lagerqvistska donationsfonden.	»Lönstillökning åt rectoris scholæstjensten här i staden.»	Klensmeden Lagerqvists enka, M. M. Winberg.	1819 5 4	1	35	870	—	Läroverkets rektor.	71)	
Rosendals större stipendiefond.	Stipendier åt minst 6 lärjungar vid Arboga allmänna läroverk.	J. O. Rosendal, grosshandl.	1869 11 6	10	320	8,113	—	D:o.		

Rosendals stipendiefond nr 1. Do nr 2.	Ett stipendium vid Arboga allmänna läroverk. Stipendium vid d:o.	J. O. Rosendal, grosshandl. Densamme.	1864 ⁸ / ₅ 1866 ¹⁸ / ₁₂	1 —	45 —	1,021 225	—	Läroverkets rektor. D:o.	73)
Rosendalsstipendiireservfond. Strömbergers premiefond. Ahlströmska donationsfonden. Do do.	Detsamma. Premier vid Arboga allm. läroverk. Till 4 stipendier för borgaresöner vid d:o. Till stipendier i Arboga skola. »Till lärare vid Arboga skola.»	Densamme. C. Th. Strömberger, kapten. J. Ison Ahlström, rådman. Densamme.	1874 1867 ⁸ / ₄ 1728 ²² / ₅	— 3 4	— 50 196	1,466 1,147 4,848	—	D:o. D:o. Kyrkorådet.	74)
Olof Ahllöfs donationsfond. Engvallska stipendiefonden.	Till stipendier i Arboga skola. »Till stipendier vid Arboga allmänna läroverk.	O. Ahllöf, assessor. Albert Engvall, grosshandl.	1740 ⁹ / ₁₀ 1876 ¹⁴ / ₆	1 5	58 675	1,458 15,000	—	D:o. Arboga stads kyrkoråd, stadens borgmästare o. rector scholæ.	
Flickskolefonden.	Attöning åt en lärarinna vid flickskolan i Arboga.	Fru J. G. Christiansson, f. Najsström.	1840	1	76	1,650	—	Skolrådet i Arboga.	

d) Stiftelser för sjukvård.

Heijkensköldska sjukhusfonden. G. R. och Mina Holmqvists fond. Kapten Strömbergers d:o.	Till uppehållande af Heijkensköldska sjukhuset och ett varmbadhus. Understöd åt behöfvande konvalescenter från Heijkensköldska sjukhuset. Bestridande af årliga utgifter för Vinbäckens helsobrunn.	Euphrosyne Heijkensköld, f. Geisler, öfverstinna. G. R. Holmqvist, rådman, och hans syster. C. Th. Strömberger, kapten.	1870 ¹⁸ / ₂ 1881 ¹⁰ / ₁₂ 1879 ¹ / ₇	— 7 —	— 79 100	82,200 4,000 3,000	57,200 —	Drätselkammaren och helsovårdsnämnden. Helsovårdsnämnden. Stadsfullmäktige.	14)
---	---	---	---	-------------	----------------	--------------------------	-------------	---	-----

e) Sjuk- och begrafningskassor.

Arbetarnes rings i Arboga sjuk- och begrafningskassa. Arboga arbetareförenings d:o do. Arboga mek. verkstads d:o do. Begravningskassan i Arboga. Sjukhjälpsföreningen i Arboga. Sjukhjälpsföreningen i Arboga södra skog.	Att bereda medlemmarne understöd vid sjukdom och begrafningshjälp. Do do. Do do. Att genom sammanskott bereda begrafningshjälp för föreningens ledamöter. Att vid sjukdomsfall åt medlemmarne lemna understöd efter insättningarne. Do do.	Arbetarnes ring. Arbetareföreningen. Verkstadsbolaget. Ledamöter af f. d. fabriks- o. handtverksföreningen. Ingen särskild. R. Bosacus, borgmästare.	1884 ¹ / ₉ 1890 ⁷ / ₉ 1858 1865 ¹⁸ / ₁₂ 1873 ⁶ / ₃ 1882 ¹⁰ / ₁₂	7 14 38 2 16 11	143 354 1,257 100 300 92	1,432 1,780 7,094 484 6,500 321	—	Styrelse af 11 personer. D:o af 7 d:o. Verkstadskontoret. Styrelse af 5 personer. D:o af 7 medlemmar. D:o af 5 d:o.	75) 76) 77) 78) 79) 80)
--	---	---	--	--------------------------------	---	--	---	--	--

f) Pensionsfonder.

Strömbergers donationsfond. Kapten Strömbergers fond. Belitzska pensionsfonden. Westergrenska donationsfonden. J. A. Öbloms pensionsfond.	Insättning i ränte- och kapitalförsäkringsanstalt åt fattiga och ålitiga skolbarn. Understöd åt 5 mindre bemedlade fruntimmer i staden (pauvres honteux). Pensioner åt fattiga borgare, borgaredöttrar och afsigkomne borgare. Till pensioner åt »pauvres honteux». Beredande af pensioner åt stadens fasta poliskår.	C. Th. Strömberger, kapten. Densamme. Daniel Belitz, kramhandl., o. h. h. Sara M. Heijse. L. E. Westergren Castorin. Vilhelmina Öblom, enkefru.	1867 ⁸ / ₄ 1879 ¹ / ₇ 1827 ²² / ₁₁ 1862 ¹⁹ / ₁₁ 1895 ² / ₁	10 5 10 5 —	46 500 873 220 —	1,000 10,000 20,000 4,147 3,015	—	Skolrådet. Stadsfullmäktige. Kyrkoherden o. magistratens ordinarie ledamöter. D:o do. Drätselkammaren.	81) 82)
---	---	---	--	-------------------------	------------------------------	---	---	--	------------

g) Pensionskassor.

Borgerskapets understödsfond.	Att understödja delegare samt enkör och barn efter dem eller borgare, som vid fondens tillkomst redan aflidit.	Arboga borgerskap.	1882 ²⁷ / ₃	18	1,050	15,814	—	Styrelse af 5 personer.	83)
-------------------------------	--	--------------------	-----------------------------------	----	-------	--------	---	-------------------------	-----

h) Andra stiftelser och inrättningar.

Lars Ahllöfs donationsfond. Lars Ahllöfs o. Joh. Israëls-son Ahlströms gemensamma d:o.	»Till ljus och ett bärtäckes vidmagthållande i Arboga kyrka.» »Till en prestmans och ungdomens examinatorers lön vid Arboga stads kyrka.»	Lars Ahllöf, handlande. Do och J. I. Ahlström, rådman.	1725 1729 o. 1730 ²¹ / ₆	— 1	33 196	728 4,358	—	Kyrkorådet. D:o.	
Summa			—	278	11,151	339,589	99,600		

D. I Köpings stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigrård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.

Alanders fond. Ahlströmska fonden. Anonym gifva. Bergmans fond. Borgerskapets d:o. Bränders d:o.	Till 4 fattiga, helst pauvres honteux. Ej angifvet. Detsamma. Till husfattiga. Do. Hälften till fattigkassan och hälften till en brand- och reparationskassa åt utfattiga gårdsegare.	O. R. Alander, kapten. Ahlströmer, friherre. Anonym. Lena Brita Bergman, f. Palm, ryttmästarenska. Stadens borgerskap. O. Brander, rådman.	1804 ⁷ / ₃ 1884 1884 1751 ⁴ / ₁₂ 1799 1787 ² / ₄	4 — — 1 — —	21 3 4 8 2 250	400 50 60 167 33 6,387	—	Fattigvårdsstyrelsen. D:o. D:o. D:o. D:o. D:o.	
---	--	---	---	----------------------------	-------------------------------	---------------------------------------	---	---	--

e) Sjuk- och begravningskassor.

Föreningen »Trohet».	Sjuk- och begravningshjelp.	Goodtemplarlogen Gustaf Adolf.	1890 ⁵ / ₂	34	618	354	—	Styrelse af 3 personer.	86)
Köpings sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Fabriks- och handtverksföreningen.	1870	24	861	7,158	—	D:o af 9 d:o.	87)
Köpings allmänna d:o d:o.	D:o d:o.	Arbetareföreningen.	1883	28	983	1,465	—	D:o af 7 d:o.	88)
Köpings-Uttersbergs jernvägs d:o d:o.	D:o d:o.	Bolaget och delegare.	1870 ¹ / ₁	43	683	8,062	—	D:o d:o.	89)
Arbetarnes vid Köpings mek. verkstad d:o d:o.	D:o d:o.	Arbetare vid verkstaden.	Okändt.	57	1,138	2,000	—	En styrelse.	90)

h) Andra stiftelser och inrättningar.

Brovalliska fonden.	Bidrag till komministerens aflöning.	Enkefru Jacobsson, f. Brovallius, och Mallmén, kyrkoherde.	1766 ¹ / ₂	1	62	1,200	—	Pastor.
Reutereronska grafvonden.	Underhåll af Reutereronska och Posseska grafvarne.	C. A. Reutererona, löjtnant.	1893	—	12	500	—	D:o och egaren af Strö.
Summa			—	269	9,007	93,639	11,501	

E. I Sala stad.

a) Stiftelser för egenlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.

Anna Lisa Sahlbergs testamentsfond.	Utdelning till fattighjon.	P. Olsson, bergsman.	1868 ¹⁸ / ₁	3	20	500	—	Fattigvårdsstyrelsen.
Korsgårdskas fonden.	Utdelning till fattiga qvinnor.	Olaus Korsgård, d:o.	1854 ¹³ / ₈	9	30	600	—	D:o.
Tunelii fond.	D:o d:o och barn.	Lars Tunelius, prost.	1843 ¹⁰ / ₈	15	63	1,500	—	D:o.
Lindgrenska fonden.	Understöd åt fattiga enkör.	Lindgren, direktörska.	1794	16	15	300	—	Kyrkorådet.
Le Moines fond nr 2.	Understöd åt 3 fattiga enkör.	Le Moine, bergmästarinna.	Okändt.	3	8	150	—	D:o.
Kyllinge qvarn- och fattigkassa.	Understöd åt arbetare och enkör vid Sala silfververk.	Konung Karl XI.	1682	93	2,464	49,417	30,000	Magistraten.
Klasonska fonden.	Understöd åt enkör m. fl.	Gustafva Klason, enkefru.	1836 ²¹ / ₈	10	150	3,000	—	Kyrkorådet.

b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.

Skröderska fonden.	Premier till flickor i slöjdskolan.	J. G. Skröder, konstmästare.	Okändt.	4	20	400	—	Skolrådet.
D:o d:o.	Till mat åt fattiga skolbarn.	Densumme.	1859 ¹⁴ / ₁	63	227	9,578	—	Fattigvårdsstyrelsen.
Barnuppfostringskassan.	Befrämjande af skolväsendet.	Obekant.	Okändt.	1	72	7,365	—	Kyrkorådet.
Fruentimmerföreningens be-löningsfond.	Premier åt flickor i slöjdskolan.	Fruentimmerföreningen.	1875 ⁵ / ₆	26	50	1,000	—	Skolrådet.
Törnblomska fonden.	Stipendium åt ett fattigt skolbarn.	A. Törnblom, komminister.	1843 ²⁰ / ₄	1	8	150	—	D:o.
Ekstedtska d:o.	Premier åt gossar i folkskolan.	J. A. Ekstedt, rådman.	1864 ¹ / ₆	6	50	1,000	—	D:o.
Norgrenska d:o.	Understöd åt fattiga skolbarn.	A. Norgren, skomakare.	1841 ²⁷ / ₄	25	50	1,000	—	Kyrkorådet.
Holmbergska testamentsfonden.	Uppfostringshjelp åt handlandes barn.	P. G. Holmberg, rådman.	1781 ²⁷ / ₁₀	2	100	2,722	—	Magistraten.

c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.

Fernströmska stipendiefonden.	Stipendier vid Sala läroverk.	R. W. Fernström.	1872 ²⁴ / ₄	2	20	509	—	Läroverkskollegiet.
Sala läroverks premie- och fattigkassa.	Premier åt lärjungar vid d:o.	Obekant.	1846 ¹⁰ / ₁₁	1	4	100	—	D:o.
1884 års stipendiefond.	Stipendier åt d:o d:o.	Obekant.	1884 ⁷ / ₆	1	20	507	—	D:o.
1865 års d:o.	Afångsstipendium åt 1 lärjungar vid d:o.	Stadsfullmäktige m. fl.	1867 ²¹ / ₈	1	88	1,957	—	Drätselkammaren.
Berglundiska stipendiefonden.	Stipendier åt lärjungar vid d:o.	C. Berglund, handlande.	1842 ²³ / ₁	1	5	150	—	Rektorsambetet.
Eklöfska fonden.	Till hyresbidrag åt 1 kollega och pensioner åt enkör.	Anna Eklöf, enka.	1815 ²⁰ / ₁₀	7	100	2,000	—	Kyrkorådet.

e) Sjuk- och begravningskassor.

Sala allmänna sjuk- och begravningskassa.	Sjuk- och begravningshjelp.	F. Aminoff, löjtnant.	1875 ²⁵ / ₅	9	180	1,857	—	En styrelse af 5 personer.	91)
Sala goodtemplars d:o d:o.	D:o d:o.	Sala goodtemplare.	1882 ¹ / ₁	5	100	816	—	D:o d:o.	92)
Sala templars d:o d:o.	D:o d:o.	Sala templare.	1892 ¹ / ₁	9	84	251	—	D:o af 9 d:o.	93)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Stiftelsens namn	Stiftelsens ändamål	Stiftarens namn och yrke	Stiftelsens år och dag	Utdelning under år 1895		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1895	Derat värde af fastigheter	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar
				till mellanstående personer	af mellanstående hela belopp Kronor.				
<i>f) Pensionsfonder.</i>									
Sala handelskassas fond.	Pensioner till behöfvande inom handelsklassen	K. T. Gullberg och C. P. Johansson	1882 ²⁹ 12	6	450	9,000	—	Kyrkorådet.	
Frösbergsska testamentsfonden.	Pensioner åt gifta kvinnor	Anna Stina Frösberg	1878 ²³ 8	2	77	1,500	—	Do.	
Bergstjernska fonden nr 1	Do åt bergslagsarbetare	A. E. Bergstjerna, bergmästare.	1834 ¹⁵ 12	6	270	8,180	—	Do.	
Do do nr 2	Do do jemte underhåll af en graf.	Densamme.	1829 ¹² 1	19	104	2,400	—	Do.	
Ahlströmska pensionstonden	Do till fruntimmer.	J. W. Ahlström, rektor.	1859 ¹¹ 9	8	687	17,200	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Carolina Rosengrens gifvofond.	Do åt fattiga yrkesiddkare.	A. Rosengren, köllarmästare.	1885 ² 4	5	451	10,000	—	Do.	
Makarne Holmgrens donationsfond.	Do till fattiga fruntimmer och till uppmuntraude af nykterhet.	Johannes Holmgren, civilingenjör.	1879 ²⁷ 5	—	—	74,228	—	Do.	94)
Karduansmakarembetets ländas fond.	Do till enkör eller döttrar efter karduansmakare eller zarfvare.	E. Östgren, garfvare.	1862 ² 5	2	45	1,000	—	Do.	
Jakob Holmgrens donationsfond.	Do åt fattiga fruntimmer.	J. Holmgren, bergsverdie.	1878 ²⁶ 1	3	600	17,570	—	Do.	
Johanna Lundgrens donationsfond.	Do do.	C. J. Lundgren, handlande.	1890 ² 12	4	180	5,286	—	Do.	
Anna Greta Sahlströms fond	Pension åt en kvinna.	Anna Sahlström, enka.	1889 ¹⁵ 11	1	24	600	—	Do.	
Hilda Svederi pensionsfond.	Pensioner åt fattiga fruntimmer.	Nils Svederus, doktor.	1891 ¹⁶ 2	2	420	12,000	—	Do.	
Enkefru Joha v. Knorrings donationsfond.	Do do.	Joha v. Knorring, enkefru.	1880 ² 7	8	385	8,000	—	Dratselkammaren.	
Stenqvistska gifvofonden.	Do do.	C. P. Stenqvist, radman.	1876 ⁶ 8	4	110	2,300	—	Kyrkorådet.	
<i>g) Pensionskassor.</i>									
Sala fabriks- och handtverksförening.	Pensioner till föreningens ledamoter, deras enkör och minderåriga barn	Handtverksiddkare i Sala.	1873 ⁷ 3	—	—	7,062	—	En styrelse af 8 personer.	95)
<i>h) Andra stiftelser och inrättningar</i>									
Le Moines fond nr 1	Till komministern i Sala	Le Moine, bergmastariinna.	Okändt.	1	13	250	—	Kyrkorådet.	
				Summa	384	7,744	263,965	80,000	

Anmärkingar:

1) Utdelning har under senare åren ej skett, då inga fattiga under Nyby finnas. — 2) Enligt donationsbrevet skall af innehafvaren till Vikhus fideikommiss med rantan på 36,000 daler kopparmynt, beräknad efter 6 %, betalas trenne legater, nämligen dels här angifna understöd och dels 2 stipendier à 50 kr. åt teologie studerande vid Uppsala universitet. — 3) Från 1 mantal Nedersta utgår årligen för everldliga tider 1 tunna råg. Utdelning år 1895 var 11 kg. rågnjöl. — 4) Dessa medel, 150 kr., ätnjuta Arboza sockens fattiga i förening med Björskogs, Himmets, Medåkers och Säterbo socknas fattiga. — 5) Till kassan utgå årligen 75 kronor från Ferna och Bockhammars fideikommisssegendomar. — 6) Beloppet utgår årligen från Ferna och Bockhammars fideikommisssegendomar. Donerad kapital finnes ej. — 7) Fonden uppkom för många år sedan genom försäld spånsmål, som tillhörde Skinskattebergs församling. — 8) En äldre, stående fond, vars uppkomsttid är okänd. — 9) Utdelningen utgöres af vardet af 91 tr 22 kpr spannmål, 1/2 råg och 1/2 korn.

— 10) Do do 494 kr. — 11) Do do 476 kr. — 12) Do do 208 kr. — 13) Do do 4,437 kr. — 14) Do do 371:50 kr., statsbidrag 84 kr. — 15) Influtna delegareafgifter år 1895 utgjorde 873:11 kr. — 16) Do do 413:50 kr. — 17) Do do 163:50 kr. — 18) Do do 9,389 kr. — 19) Do do 290 kr. — 20) Insatsen har varit på en gång 15 kr. för hvarje barn till år 1892, då bruket med underlydande egendomar öfvertogs af ett aktiebolag. För siata året, 1891, insattes åt 37 barn 555 kr. — 21) Influtna delegareafgifter år 1895 98 kr. — 22) Ränteaafkomsten ingår i allmänna fattigvårds-kassan. — 23) Do do; en del af afkomsten går, enligt stiftelseurkunden, till underhåll af donators graf. — 24) Utdelas endast för ett år i sänder. — 25) Donationsbeloppet skall förräntas, tills en för ändamålet erforderlig summa ernatts. — 26) En del af rantan går till underhåll af enkan Nordgrens graf. — 27) En del af ränteaafkomsten går till underhåll af enkan Scherdlus graf. — 28) Stiftad till minne af rektor E. G. Björling. — 29) Fonden samlad åren 1863 och 1864 och

¹⁰¹) Donationen utgöres af 53 tr råg och 53 tr korn. — ¹¹) Donationen utgöres af 10,000 daler kopparmynt; den inestår i Norss bruk i Dalarne. — ¹²) Kapitalet lagdt till socknens öfriga fattigmedel. — ¹³) Först sedan kapitalet uppgatt till 100 kronor, får utdelning deraf ega rum. — ¹⁴) Ingen utdelning från fonden år 1895. — ¹⁵) Fonden består af afgald från hemmanen Skästa i Munktorps socken och Skarpa i Skerike socken samt utgår i spannmål. — ¹⁶) Derjemte donationer af *prosten And. Axelsson d. 2 s 1762*, *prosten Johan Wiksell d. 2 s 1799* och *prosten C. F. Hjertstedt d. 2 s 1808*. — ¹⁷) Större delen af rantan användes tillsvärdare till pensioner af fröknarne C. och A. Berger i Skultuna. — ¹⁸) Sedan år 1894 till utvidgande af Tortuna sockens kyrkogård tagits ur fonden 800 kr., är den skäld på förrantning, tills den nått ursprungliga beloppet, 3,000 kr. — ¹⁹) Rantan af fonden uppbares af två fröknar Bäck i Finland, så länge de lefva. — ²⁰) Fonden har uppkommit derigenom, att besparingar skett på kyrkoherdens i Gunnilbo lön åren 1763—1765. Rantan å det ursprungliga kapitalet, 6,044 daler 22 s ore kopparmynt, har intill greve C. F. von Hermansons konkurs årligen utgått med 30 kr. Kapitalet, som inestätt å Ferna brukskontor, är bevakadt i konkursen; utdelning bekommen med kr. 39:20. — ²¹) Rantan å det ursprungliga kapitalet 5,000 daler kopparmynt, som inestätt i Bockhammars bruk, har intill greve C. F. von Hermansons konkurs årligen utgått med 25 kr. Fordran är bevakad i konkursen och utdelning bekommen med kr. 29:17. — ²²) Donationen förbinder bruksegarne att betala dels till läraren i den s. k. fattigskolan 37:50 kr., dels till inköp af böcker 4:50 kr jemte en del matvaror. — ²³) Rantan ingår numera i skolkassan. — ²⁴) Af stiftelsen beredes fattiga fri brunn- och badkur. Fastighetsvärdet — 170,000 kr. — omfattar dels taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, dels brandförsäkringsvärdet å de brunns byggnader, som ej tillhåra jordbruket, såsom villor, sjukhus, kyrka, bad- och maskinhus m. m. — ²⁵) År 1895 inföto i delegareafgifter 234:90 kr. — ²⁶) Do do 2,243:77 kr., bidrag från Surahammars bruk 517:25 kr., influtna gåfvor och räntor 709:29 kr. — ²⁷) År 1895 inföto i delegareafgifter 257 kr. — ²⁸) Do do 375 kr., räntor 374:75 kr. — ²⁹) År 1895 influtna delegareafgifter 252:75 kr. — ³⁰) Do do 72:12 kr. — ³¹) Do do 897 kr. — ³²) Do do

stiftad till minne af stadsfullmäktiges dåvarande ordförande rektor L. Mossberg. — ³³) Med vilkor af underhåll af donators graf. — ³⁴) Enligt stiftelseurkunden utgår rantan till en af honom nämnd person i hennes lifstid. — ³⁵) Enligt donators föreskrift utgår rantan till en af honom nämnd person i dennes lifstid. — ³⁶) Stiftarinnan tillkommer i hennes lifstid ränteafkomsten. — ³⁷) Utdelning af afsedda understöd får ej börja, förrän fonden stigit till 15,000 kr. — ³⁸) Influtna delegareafgifter år 1895 140 kr. — ³⁹) Do do 158 kr. — ⁴⁰) Do do 1,269 kr. — ⁴¹) Do do 879 kr. — ⁴²) Do do 1,268 kr. — ⁴³) Do do 789 kr. — ⁴⁴) Do do 789 kr. — ⁴⁵) Do do 500 kr. — ⁴⁶) Utom angifna kapital har fonden årlig lösen efter markegång för 15 tunnor spannmål. — ⁴⁷) Hartill äro anvisade 64 tunnor 12 kappar spannmål årligen. — ⁴⁸) Hartill äro anslagna 4 tr spannmål. Årligen afrad från Papegojvreten å Vesterås område. — ⁴⁹) Enkefru Karin Moberg förvaltar stiftelsen under sin lifstid. — ⁵⁰) Rantan går till donators tjänarinna i hennes lifstid. — ⁵¹) Delegare hafva år 1895 erlagt i afgifter 330 kr. — ⁵²) Ursprungligen afsedd endast för borgarenskor. — ⁵³) Fonden utgöres af lägenheten N. Brattberget. — ⁵⁴) För att öka fondens belopp har rantan lagts till kapitalet. — ⁵⁵) Fonden uppkommen från besparingar af Rosendals större och nr 1 stipendiifonder. — ⁵⁶) Afgifternas totalbelopp år 1895 147:50 kr. — ⁵⁷) Do do 522 kr. — ⁵⁸) Do do 750:14 kr. — ⁵⁹) Do do 55 kr. — ⁶⁰) Do do 433 kr. — ⁶¹) Do do 95:50 kr. — ⁶²) Fonden utgöres af egendomen Koberg med taxeringsvärde af 20,000 kr., afkastande i arrende 900 kr. — ⁶³) Giftvarinnan, stadsvaktmästarenskan Öblom, förbehållit sig 3 % ränta å kapitalet under sin lifstid. — ⁶⁴) För borgare samt deras enkör och barn ingen afgift; för andra 15 kr. en gång för alla. — ⁶⁵) Utdelningen från fonden ingår i fattigutdelningen. — ⁶⁶) Halfva årsrantan tillfaller Köpings socken. — ⁶⁷) Delegarnes insatser år 1895 utgjorde 629:03 kr. — ⁶⁸) Do do 572 kr. — ⁶⁹) Do do 844:50 kr. — ⁷⁰) Do do 179:50 kr. Bidrag af bolaget 211 kr. — ⁷¹) Delegarnes afgifter år 1895 utgjorde 1,003:75 kr. — ⁷²) Do do 294:75 kr. — ⁷³) Do do 145:27 kr. — ⁷⁴) Do do 164 kr. — ⁷⁵) Först efter enkefru Holmzrens död kommer rantan att utbetalas. — ⁷⁶) Influtna delegareafgifter år 1895 utgjorde 252:50 kr.

